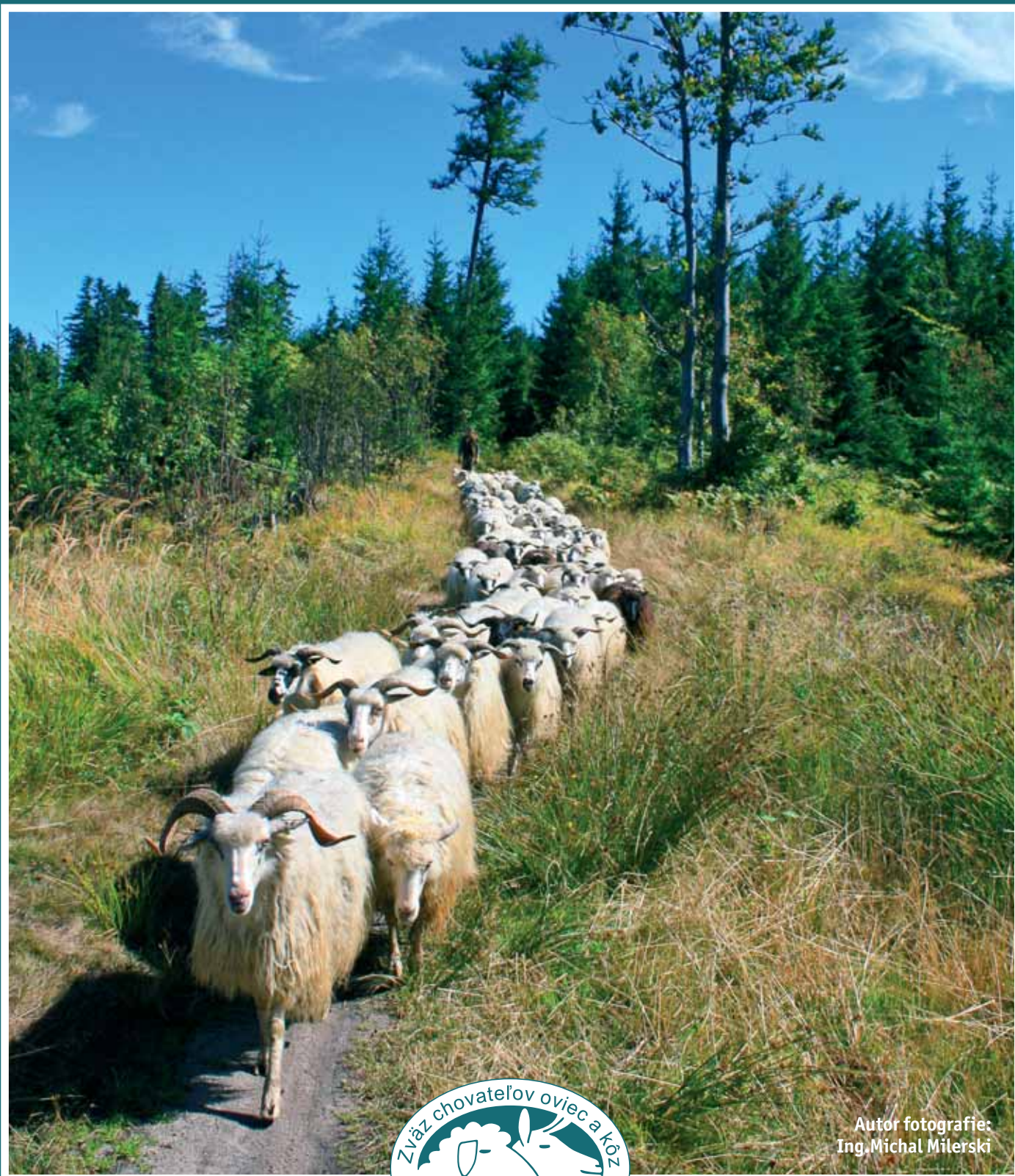

CHOV OVIEC a KÔZ

Vydáva Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku - družstvo pre priaznivcov chovu

číslo 1 / 2014

www.zchok.sk

Autor fotografie:
Ing. Michal Milerski

KARPATSKÝ REDYK 2013

Obsah

- 4** Vývoj ekonomiky v chove dojných oviec v rokoch 2010 až 2012
- 7** Bačovská škola
- 8** Monitorujeme plemená oviec a kôz na Slovensku
- 10** Nové šľachtiteľské chovy anglonúbijských kôz
- 15** Plán podujatí na rok 2014
- 16** Možnosti selekcie na zlepšenou konverziu krmiva u ovci
- 19** Správa z prezentácie Redyky karpatského v Strelníoch
- 20** Manažment chovu malých prežúvavcov a ich elektronická identifikácia
- 22** Založenie nového rozmnožovacieho chovu oviec plemena pôvodná valaška v Roľníckom družstve Klenovec
- 24** Chov anglonúbijských kôz na Slovensku
- 26** Školenia HACCP v roku 2014
- 28** Uznávacie pokračovania nových šľachtiteľských chovov plemena lacaune
- 31** Pri stravovaní by sme mali naozaj používať zdravý rozum
- 32** Založenie rozmnožovacieho chovu oviec plemena bleu du maine u chovateľa Keľo a synovia s.r.o. Veľké Teriakovce
- 34** Zápisnica zo zasadnutia Klubu chovateľov pôvodnej valašky pri ZCHOK konaného dňa 11. 12. 2013 v zasadačke RD Klenovec
- 35** Správa o činnosti Šľachtiteľskej rady pre ovce a kozy pri ZCHOK na Slovensku – družstvo za rok 2013
- 36** Prevencia a tlmenie environmentálnych mastitíd oviec ako nepretržitý proces zabezpečovania kvality a zdravotnej bezpečnosti ovčieho mlieka

Milí čitatelia,

ZCHOK na Slovensku ako uznaná chovateľská organizácia združuje vo svojich radoch cez tristo chovateľov oviec a kôz v chovoch ktorých sa chová cez 60% všetkých chovaných oviec a kôz. V rámci SR je k 31.12.2013 registrovaných 33 405 fariem hospodárskych zvierat všetkých druhov u nás chovaných. Z toho je 8 076 aktívnych fariem s chovom oviec a 3 101 s chovom kôz. Ku koncu roka 2013 evidujeme 400 491 kusov oviec a 12 571 kusov kôz. Neustále sa zamýšľam nad týmito číslami a kladím si otázku, či je to dostatočný počet oviec a kôz na to, aby sme využili jestvujúce trvalé trávne porasty a mnohé iné plochy vhodné k tomuto účelu. Odpoveď je jednoznačná – nie. Aj keď sa v posledných rokoch zastabilizovali počty chovaných zvierat – oviec a kôz, stále ich chováme málo. Myslí si, že teraz je ten najvhodnejší čas na to, aby počty nami chovaných oviec a kôz mohli postupne rásť. Nemusíme sa vracieť ďaleko, veď koncom 80-tych rokov sa v SR chovalo viac ako 600 000 kusov oviec. V predstavenstve ZCHOK na Slovensku sme si dali za cieľ postupným nárastom počtov chovaných zvierat sa priblížiť k tomuto číslu. Počíta s tým aj nová koncepcia pôdohospodárstva do roku 2020. Dnes už vieme za akých podmienok akú výšku podpôr dostaneme. V závere roku 2013 sme sa stretli s našim pánom ministrom, kde sme spoločne rozoberali chov oviec a kôz. Jednoznačne bola vyjadrená podpora nášmu sektoru s presvedčením, že chov oviec a kôz má v našich podmienkach nezastupiteľnú úlohu v produkčných ako aj v mimoprodukčných oblastiach. K tomu boli stanovené aj podpory, ktoré pre rok 2014 predstavujú 62 € na VDJ z vnútroštátnej pomoci a v celkovej výške to predstavuje sumu 2 846 811 €. Počíta sa s podporou 45 857 VDJ. Pre rok 2015 bola schválená podpora z I. piliera 116 € na VDJ a z vnútroštátnej pomoci 53 € na VDJ, čo spolu za rok 2015 predstavuje 169 € na VDJ a spolu 8 673 193 € pre chovateľov oviec a kôz.

Dlhšiu dobu sme sa snažili o to, aby tí chovatelia, ktorí majú vyššiu zaťaženosť DJ na hektár obhospodarovanej pôdy, boli zvýhodnení aj podporou na LFA. Sú vymedzené kategórie LFA oblastí ako horské, ostatné a špecifické a zároveň podľa typu výroby je poľnohospodársky podnik charakterizovaný zaťažením DJ/ha (DJ všetkých druhov zvierat v CEHZ na celú výmeru podniku). Pri zaťažení DJ na ha od 0 do 0,15 sa jedná o podnik rastlinnej výroby, od 0,15 do 0,3 DJ/ha o podnik so zmiešanou rastlinnou a živočíšnou výrobou a pri 0,3 a viac DJ/ha o podnik živočíšnej výroby. Podľa toho sú odstupňované výšky podpôr podľa kategórií LFA a typu výroby. Tak napríklad pre H₁ oblasť pre podnik rastlinnej výroby je podpora 37,02 €/ha, zmiešaný podnik 81,68 €/ha a podnik živočíšnej výroby 122,04 €/ha.

Verím, že tento návrh podpôr sa uplatní v praxi a pomôže chovateľom v zastabilizovaní a postupnom náraste počtov chovaných zvierat a najmä upevnenia kvality chovaných zvierat. Len kvalitné zviera v rukách zodpovedného chovateľa v dobrom chovateľskom prostredí sa vie naplno realizovať.

Dnes môžem s potešením konštatovať, že všetky snahy ZCHOK na Slovensku, členov predstavenstva ako aj jednotlivých chovateľov smerujúce k podpore produkcie a spotreby kvalitných ovčích výrobkov z mäsa, či mlieka sa postupne začínajú naplňovať v tom, že slovenský spotrebiteľ sa viac začína zaujímať o kvalitu, výživnú hodnotu a bezpečnosť našich výrobkov a začína ich aj viac konzumovať. Tým heslo: „Nájdí si svojho baču“ sa stáva skutočnosťou.

V tomto čísle časopisu budete mať možnosť oboznámiť sa v článkoch zameraných na činnosť ZCHOK na Slovensku o činnosti Šľachtiteľskej rady a Výberovej komisie pre ovce a kozy pri schvaľovaní nových ŠCH oviec a kôz. Viac článkov je venovaných činnosti Klubu chovateľov pôvodnej valašky, v ktorom naozaj cítim zanosť chovateľov o toto krásne plemeno oviec, ktorého počty a kvalita neustále stúpajú. Nevynechali sme ani projekt certifikácie výrobkov „Zlatá ovca, Zlatá koza“, monitoring plemien oviec a kôz v SR od roku 2007, manažment chovu malých prežúvavcov a ich elektronickú identifikáciu, vývoj ekonomiky dojných oviec.

Z veterinárnej oblasti máte možnosť sa oboznámiť s prevenciou a tlmením mastitíd v chove oviec ako nepretržitého procesu pri zabezpečovaní kvality a zdravotnej nezávadnosti ovčieho mlieka. Odpovieme na otázku možnosti selekcie na zlepšenú konverziu krmiva u oviec. Do budúcnosti by sme chceli otvoriť rubriku „Blahoželáme k okrúhlym výročiam“. Priblížime Vám výsledky školení HACCP v I. štvrťroku 2014, ktorých sa zúčastnilo 233 chovateľov zo 143 podnikov.

Okrem priaznivcov máme aj neprajníkov, ktorí pochybujú o nutnosti konzumovať výrobky z mlieka v každom veku. Preto aj pri stravovaní by sme mali používať zdravý rozum.

Časopis ako vždy bude doplnený krásnymi fotografiami, ktoré nám poskytnú život a ktoré odrážajú činnosť a výsledky z našich chovov ako aj mnohé postrehy z každodennej práce ZCHOK na Slovensku.

Dovoľte mi záverom poďakovať Vám chovateľom, ktorí ste aj v nie najpriaznivejších podmienkach zostali verní chovu oviec a kôz. Verím, že novovytvorené dotačné podmienky Vám budú vo Vašej ťažkej práci nápomocné. Dovoľte mi poďakovať sa všetkým, ktorí prispeli do tohto časopisu a umožnili nám tým jeho vydanie a zároveň žiadam aj ostatných chovateľov, priaznivcov chovu oviec a kôz, aby sa zapojili do tvorby ďalších čísiel časopisu článkom o výsledkoch, ktoré dosahujú, zasláním fotografií, podelením sa so svojimi skúsenosťami, ktoré určite zaujmú širokú chovateľskú verejnosť.

Ing. Igor Nemčok
predseda predstavenstva ZCHOK na Slovensku

Chov oviec a kôz - aktuálne informácie a údaje z PK pre chovateľov a priaznivcov chovu • ročník XXXIV, č. 1/2014 • **Vydáva:** Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku-družstvo Banská Bystrica • **Šéfredaktor:** Ing. Slavomír Reľovský • **Redakčná rada:** Ing. Igor Nemčok, Prof. MVDr. Jozef Bíreš, DrSc., Doc. RNDr. Milan Margetín, PhD. • **Adresa redakcie:** Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku- družstvo, Skuteckého 19, 974 01 Banská Bystrica, tel. 0905406284, e-mail zchok.relovsky@orangemail.sk, **Pre-press a tlač:** KURIÉR plus REKLAMA, tel./fax: 053/4414 058, Odborárov 49, 052 01 Spišská Nová Ves • Redakcia nezodpovedá za obsahovú a jazykovú správnosť príspevkov • **ISSN 1336-4715**

Vývoj ekonomiky v chove dojných oviec v rokoch 2010 až 2012

Úspešnosť chovu zvierat, tak ako je tomu aj v ostatných odvetviach výroby, je založená na hľadaní vyváženého vzťahu medzi vstupmi a výstupmi. Kladný výsledok hospodárenia (zisk) je dosiahnutý vtedy, ak celkové tržby sú vyššie ako celkové náklady na chov. Sledovanie výrobkovej ekonomiky (kalkulácia vlastných nákladov) sa preto môže stať užitočným nástrojom pre rozhodovanie chovateľa a pre definovanie produkčného ako aj nákladového optima konkrétneho chovu. Nasledujúce riadky budú venované prehľadu základných produkčných a ekonomických ukazovateľov v chove dojných oviec v rokoch 2010-2012.

¹Ing. Zuzana Krupová, PhD.,

¹Ing. Emil Krupa, PhD.

²Ing. Monika Michaličková

¹VÚVZ Praha-Uhřetěves

²CVŽV Nitra

Nárast počtu extenzívnych stád

V sledovaných stádach sa v priemere chovalo 522 bahníc, 18 plemenných baranov a 234 mladých chovných oviec (jahničiek a baránkov). To znamená, že takmer 42% z celkového počtu zvierat v stáde predstavovali bahnice, 17% mladé chovné ovce a po jednom percente pripadalo na plemenných baranov a mladých chovných baránkov (graf 1). Veľkosť stáda však v sledovanom období nebola stabilná a počet zvierat základného stáda v chovoch postupne poklesol o 20%. Dôvodom bolo zaradenie troch nových - menších extenzívnych stád domácich kombinovaných plemien oviec zošľachtená valaška a cigája do súboru chovateľov. Do hodnotenia boli zapojené aj stáda rôznopodielových krížencov špecializovaných dojných plemien (intenzívne chovy), kde bolo kríženie zamerané na zvýšenie produkcie mlieka a plodnosti bahníc. Sledované chovy hospodárili v podhorských a horských oblastiach Slovenska (priemerne 500-800 m n.m.).

Oploďnosť - determinant produkcie mlieka aj jahniat

Medzi základné produkčné ukazovatele, ktoré determinovali ekonomiku chovu v sledovanom období patrili produkcia mlieka a odstav jahniat. Čo sa týka produkčných ukazovateľov, je potrebné dodať, že existuje rozdiel medzi výsledkami kontroly úžitkovosti (KÚ) a štandardným ekonomickým hodnotením. Kým v KÚ sú údaje vyjadrované za jednotlivé zvieratá, v ekonomike sú všetky produkčné ukazovatele vyjadrené ako priemer, t.j. na bahnice v stáde. To znamená, že základom nie je obahnená ovca, ale bahnica

nachádzajúca sa v stáde. Čiže sa kumulujú výsledky produkujúcej bahnice ako aj tej, ktorá sa v danom roku neobahnila. Produkcia na dojenú bahnicu bola v sledovanom období približne na úrovni 115 kg mlieka za dojnú periódu (vrátane intenzívnych chovov), ale nízka oploďnosť (86%) výslednú hodnotu produkcie mlieka na bahnice v stáde redukovala na 99 kg mlieka. Priemerná produkcia mlieka na bahnice v stáde tak bola ovplyvnená nie len individuálnou produkciou za dojnú periódu ale

aj oploďnosťou bahníc v stáde.

Čo sa týka vývoja priemernej produkcie mlieka na bahnice v stáde, v hodnotenom období došlo k jej poklesu (-41%). Dôvodom bol predovšetkým zvyšujúci sa podiel extenzívnych stád v sledovanom súbore podnikov. Pokles mliekovej úžitkovosti bahníc však môže čiastočne indikovať aj na nedostatočné využitie produkčného potenciálu zvierat základného stáda (plemenný štandard domácich plemien dojných oviec je 110 kg mlieka za dojnú pe-

riódu; ZCHOK, SR). Chovatelia by sa teda mali snažiť o využitie základných prostriedkov na zvýšenie produkčnej úrovne dojných stád oviec, a to prostredníctvom cielavedomej selekcie, ale najmä s využitím kríženia domácich plemien s vysokoúžitkovými dojnými plemenami.

Ďalším motívom prečo by chovatelia mali v budúcnosti zvažovať zvyšovanie produkcie mlieka bahníc, je aj zhoršujúca sa situácia pri predaji veľkonočných jahniat. Aj keď v sledovanom období rokov 2010-2012 došlo k miernemu oživeniu ich cien na úroveň 2,36 € za kg živého hmotnosti, z dlhodobého hľadiska ide o klesajúcu tendenciu a minimálne hodnoty boli dosiahnuté práve v rokoch 2009 až 2010 (graf 2). Aj preto sa niektorí z chovateľov zameriavajú

Tabuľka 1: Vývoj nákladov na chov základného stáda dojných oviec v rokoch 2010 – 2012

Ukazovateľ (€ na KD)	Rok			Priemer za obdobie	
	2010	2011	2012	€	%
Pracovné náklady	0,118	0,118	0,098	0,112	19
Krmivá vlastné	0,146	0,109	0,110	0,122	20
Krmivá nakúpené	0,025	0,022	0,025	0,024	4
Krmivá spolu	0,171	0,131	0,131	0,144	24
Ostatné materiálové náklady	0,080	0,019	0,020	0,040	7
Opravy a údržba	0,026	0,013	0,004	0,014	2
Odpisy dlhodobého majetku	0,072	0,034	0,041	0,049	8
Odpisy zvierat	0,043	0,034	0,039	0,039	6
Ostatné priame náklady ²	0,189	0,138	0,126	0,151	25
Réžia výrobná a správna	0,046	0,054	0,050	0,050	8
Náklady spolu	0,746	0,543	0,513	0,601	100
Vedľajší výrobok ³	0,062	0,061	0,057	0,060	-
Vlastné náklady na KD	0,683	0,482	0,457	0,541	-
Náklady na ovcu (€/rok)	249	176	167	197	-

¹KD - krmný deň, ²Ostatné priame náklady - náklady na plemenárske a veterinárne výkony, poistné, elektrickú energiu, sociálne náklady a odvody, náklady na vlastnú autodopravu, práce traktorov a iné služby, ³Vedľajší výrobok - živonarodené jahňa, vlna a maštalný hnoj.

Tabuľka 2: Vývoj nákladov v odchove mladých oviec v rokoch 2010 – 2012

Ukazovateľ (€/KD)	Rok			Priemer za obdobie	
	2010	2011	2012	€	%
Pracovné náklady	0,029	0,052	0,034	0,038	14
Krmivá vlastné	0,118	0,111	0,093	0,107	40
Krmivá nakúpené	0,005	0,010	0,016	0,010	4
Krmivá spolu	0,123	0,121	0,109	0,118	44
Ostatné materiálové náklady	0,031	0,002	0,006	0,013	5
Opravy a údržba	0,008	0,000	0,007	0,005	2
Odpisy dlhodobého majetku	0,015	0,002	0,003	0,007	2
Ostatné priame náklady	0,071	0,045	0,048	0,055	20
Réžia výrobná a správna	0,025	0,042	0,037	0,035	13
Náklady spolu	0,302	0,265	0,244	0,270	100
Vedľajší výrobok	0,015	0,012	0,012	0,013	-
Vlastné náklady na KD	0,287	0,253	0,232	0,257	-
Náklady na mladú ovcu (€/rok)	104,67	92,33	84,74	93,91	-
Celkové náklady na odchov jahničky ¹	187	194	176	185	-

¹Suma nákladov na živonarodené jahňa, jeho odchov do odstavu (vek asi 50 dní) a následný odchov jahničky a jarky do prvého obahnenia.

na mimosezónnu produkciu, ktorá priaznivo ovplyvňuje nielen ceny viačočných jahniat, ale aj ceny ovčieho mlieka, resp. mliečnych produktov realizovaných v zimnom období. Navyše, touto cestou je v podniku zabezpečený plynulý cash flow počas celého roka. Na druhej strane, nevýhodou sú dodatočné náklady súvisiace s vyššou pracovnou náročnosťou, ako aj nižšou oploďnosťou bahnic, prípúšťaných v asezónnom (jarnom) období. Vzniknuté náklady sú však vo väčšine prípadov plne kompenzované vyššími tržbami.

Priemerná plodnosť vyjadrená počtom narodených jahniat na bahnicu v stáde, v sledovanom období kulminovala v intervale 1,23 až 1,44 jahniat. Pod mierny rast plodnosti bahnic sa podpísalo už spomínané zošľachťovacie kríženie domácich plemien so špecializovanými dojnými plemenami. Rezervy, najmä čo sa týka využívania produkčného potenciálu domácich dojných oviec, je možné nájsť aj v dlhovekosti bahnic. Priemerný produkčný vek bahnic (3,85 roka) je pozitívny z toho hľadiska, že produkčná úroveň bahnic (mlieková úžitkovosť a veľkosť vrhu) všeobecne dosahuje v tomto období maximum. Oploďnosť bahnic, v ktorej majú stáda najväčšie rezervy, však rastie až do veku 7-9 rokov. Zvyšovanie produkčného veku bahnic má samozrejme význam aj z hľadiska efektívnejšieho využitia nákladov vložených do odchovu bahnice.

Krmivá, mzdy a ostatné priame náklady dominovali

Z celkových nákladov chovu oviec základného stáda, ako aj mladých chovných oviec, už tradične tvorili najväčšiu časť náklady na krmivá (24, resp. 44%), mzdové náklady (19, resp. 14%), ostatné priame náklady (25, resp. 20%). Navyše, pri základom stáde išlo aj o položku odpisov zvierat a dlhodobého majetku (celkovo 14%). Pozitívom je, že hodnota nepriamych nákladov (réžii) pri základom stáde nepresiahla 8%. Naopak, mierne vyššie zastúpenie uvedenej nákladovej položky (13%) bolo zistené pri odchove mladých oviec. Tento fakt indikuje na rezervu v nepriamych nákladoch, nakoľko v porovnaní s predchádzajúcim obdobím stúpil ich podiel pri odchove mladých zvierat takmer dvojnásobne (napr. 8% v roku 2010). Dôvodom ich rastu mohla byť vyššia hodnota réžii, ale aj systém ich rozpustenia medzi výkony rastlinnej a živočíš-

nej výroby. Stále tak zostáva platné pravidlo, že v tejto nákladovej položke sú v chovoch najväčšie rezervy a miesta, kde sa dá šetriť. Réžie totiž nie sú priamo viazané na výrobný proces a pri hospodárnom čerpaní by mali predstavovať maximálne 10% z celkových nákladov na chov. Prehľad vývoja jednotlivých nákladových položiek a vlastných nákladov na KD základného stáda a mladých chovných oviec v analyzovanom súbore podnikov je uvedený v tabuľke 1 a 2.

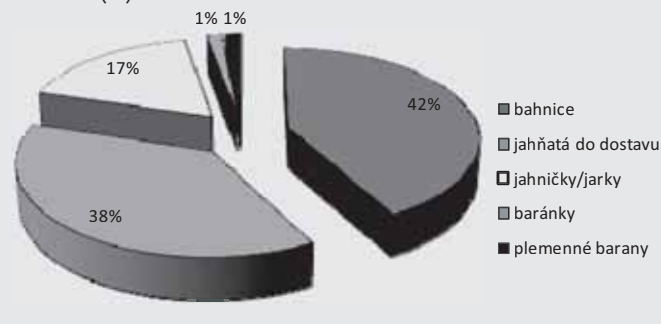
Pokles nákladov, ale aj úžitkovosti

Vlastné náklady na KD základného stáda oviec po zohľadnení hodnoty vedľajších produktov (živo

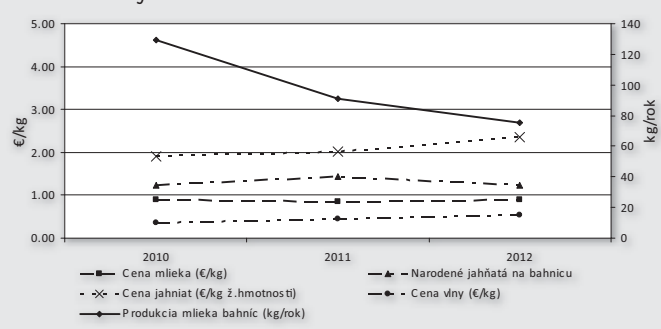
Ďalším faktorom, ktorý vplýval na znižujúcu sa hodnotu nákladov bola klesajúca mlieková úžitkovosť (graf 2). S poklesom mliekovej úžitkovosti (-41%) úmerne klesli aj vlastné náklady na chov oviec základného stáda (-33%). Takmer bez zmeny zostali nákladové položky odpisy a režijné náklady.

Mierny pokles vlastných nákladov bol zaznamenaný aj v kategórii mladých chovných oviec (celkovo o 19%). Pokles nastal vo väčšine nákladových položiek, vzrástli iba náklady na nakúpené krmivá a režijné náklady (zhodne o 4 € na mladú chovnú ovcu a rok). Rast nákladov na nakúpené krmivá v kategórii mladých chovných oviec je protichodný s vývojom tejto nákladovej položky

Graf č.1: Priemerná štruktúra stáda dojných oviec za sledované obdobie rokov (%).

Graf č.2: Vývoj produkcie a realizačných cien základných ovčích komodít v sledovaných stádach oviec v rokoch 2010 až 2012.

narodené jahňa, vlna a maštalný hnoj) celkovo poklesli o 33%. Ročné náklady boli v poslednom hodnotenom roku na úrovni 167 € na bahnicu a rok (tabuľka 1). Pokles nastal vo väčšine nákladových položiek. Najväčší podiel na tom mali náklady na krmivá a ostatné materiálové náklady, náklady na opravy a údržbu, odpisy dlhodobého majetku a ostatné priame náklady (celkovo o 0,216 € na KD, t.j. o 78 € na bahnicu a rok). Klesajúci podiel intenzívnych stád v sledovanom súbore podnikov sa prejavil v poklese nákladov na opravy a údržbu a v poklese ostatných materiálových nákladov.

pri základom stáde oviec. Dôvodom môže byť nepresnosť zaúčtovania ich spotreby medzi týmito kategóriami, nakoľko pre veľkú časť chovateľov bola charakteristická snaha o miešanie vlastných krmív, a tým eliminovanie vplyvu rastúcich cien krmných zmesí. Priemerné ročné náklady v odchove mladých oviec v poslednom roku dosiahli hodnotu 85 €. Priemerné náklady na odchov jarky, vyplývajúce z nákladov na krmný deň a priemernej dĺžky odchovu jarky boli na úrovni 176 €.

Rentabilita výroby v červenom

Vývoj vlastných nákladov a ren-

tabilít bol pri oboch ovčích komoditách v sledovanom období takmer identický (graf 3 a 4). Vo výrobe ovčieho mlieka bola pozitívom realizačná cena mlieka (+26%). Celková rentabilita však bola negatívne ovplyvnená rastom vlastných nákladov na chov oviec a poklesom mliekovej úžitkovosti na bahnicu. Jednotkové náklady a tým aj strata vo výrobe následne mierne poklesli (o 4, resp. 6%). Napriek tomu, strata pri predaji dosiahla až 1,49 € na kg ovčieho mlieka a tržby tak nepokryli ani polovicu nákladov na jeho výrobu. Náklady na odstavené veľkonočné jahňatá v sledovanom období stagnovali na úrovni 5,02 až 5,30 €/kg živej hmotnosti. Výraznejší pokles nastal len v roku 2011 (na hodnotu 3,54 €/kg) pod vplyvom vyššej plodnosti na bahnicu v stáde a nižších nákladov na ich chov (graf 2 a tabuľka 1). Cena pri predaji jahniat síce v poslednom hodnotenom roku mierne stúpila (o 24%), napriek tomu však bola dlhodobo nízka a nepokryvala náklady na ich produkciu. Výsledkom uvedených skutočností bola strata pri predaji jahniat, ktorá v roku 2012 dosiahla hodnotu 2,65 €/kg živej hmotnosti realizovaného jahňaťa.

Produkčné a cenové minimá

Pre dosiahnutie nulovej rentability v chove extenzívnych a intenzívnych dojných oviec v tomto roku je potrebný predaj 95-115 jahniat a produkcia 140-250 kg mlieka na bahnicu v stáde. Aj za predpokladu nezmenenej úrovne nákladov, sa produkčné minimá približujú k hranici produkčného potenciálu u nás chovaných plemien. Jednou z hlavných príčin sú realizačné ceny ovčích komodít, ktoré neplnia, svoju základnú uhrádzovacia funkciu. Preto rovnako dôležitý ako rast úžitkovosti je potrebný aj rast realizačných cien na úroveň, približujúcu sa reálnym nákladom na ich produkciu. Cena mlieka by sa mala pohybovať v intervale 1,00 – 1,50 €/kg a cena jahniat by nemala poklesnúť pod 3,50 €/kg živej hmotnosti (t.j. cca 47 €/ks). Navyše, zo strany chovateľov sa stále aktuálnejšou stáva možnosť spracovania a predaja mlieka v podobe mliečnych produktov. Prínosom je vyššia cena v prepočte na jednotku produkcie mlieka a menšia naviazanosť na podmienky spracovateľa.

Produkcia vlny

Cena vlny platená výrobcom

v poľnohospodárstve za sledované obdobie mierne stúpila (graf 1). Efektívnosť produkcie vlny však nebola, vzhľadom na jej zanedbateľný ekonomický význam, hodnotená. Dôvodom bola všeobecne nízka produkcia tejto komodity pri dojných plemenách oviec chovaných na Slovensku (v priemere 1,78 kg na ovcu/rok), ako aj dlhodobá nízka realizačná cena tejto komodity (cca 0,50 €/kg). Podobná situácia je aj v ostatných krajinách strednej a východnej Európy, kde produkcia vlny stratila po roku 1989 svoje významné postavenie a podiel tržieb z vlny na celkových príjmoch je v súčasnosti nepatrný.

Subvencie a ekonomika

Pri hodnotení výsledku hospodárenia v chove dojných oviec neboli nezohľadňované dotácie poskytované na pôdu a veľké dobytky jed-

notky. Cieľom tohto prístupu totiž bolo zobrazenie reálneho vplyvu produkčných a ekonomických ukazovateľov na ekonomický výsledok chovu. Pozitívny vplyv subvencií na ekonomiku chovu je viditeľný na Slovensku, ale aj v zahraničí. Na druhej strane, podpory nemusia vždy pôsobiť stimulujúco na úroveň produkcie, ba dokonca môžu deformovať trh so živočíšnymi komoditami. Cestou ako stimulovať výrobcu k racionálnemu zvýšeniu produkcie by mohla byť podpora formulovaná ako príplatok k realizačným cenám mlieka a mäsa, resp. vo forme minimálneho percentuálneho podielu farmára na finálnej cene produktu. Záujem o chovateľov zo stany štátu by mal byť smerovaný aj na podporu zásobovania tuzemského trhu kvalitnými domácimi produktmi. Spôsobom ako to dosiahnuť, môže byť zabezpečenie minimálnych cien domácich

produktov, poskytnutie proexportných bonusov ako aj prísna regulácia importu produktov (napr. antidumpingové clo). Uvedené opatrenia nie sú zamerané len na rast domácej produkcie, ale aj na priamu ochranu domácich farmárov.

Záver

Ako vyplýva z predchádzajúceho textu, ekonomika chovu dojných oviec je ovplyvnená veľkým množstvom produkčných a ekonomických ukazovateľov. Niektoré z nich dokážu chovateľ zmeniť a niektoré je potrebné len rešpektovať. Základom zlepšenia rentability výroby ovčích produktov je zlepšenie produkčných ukazovateľov – produkcie mlieka a jahniat. Chovať jalové ovce, resp. ovce s nízkou produkciou mlieka je luxus, ktorý si v dnešnej dobe nemôžu chovatelia dovoliť. Ďalším predpokladom je kvalitný odchov

mladých oviec. Celkovo sa tak vytvorí dobrý predpoklad pre využitie produkčného potenciálu dojných plemien oviec, a tým efektívnejšie využitie všetkých nákladov investovaných do ich chovu. Taktiež je potrebné zamerať sa aj na posilnenie realizačných cien ovčích komodít, a to priamou finalizáciou mliečnych produktov, ich mimosezónnou produkciou, ako aj zlepšením vyjednávacjej pozície chovateľov voči odberateľom napr. prostredníctvom odbytových združení.

Tento článok bol realizovaný v rámci Rezortného projektu výskumu a vývoja, v rámci projektu CEGEZ č. 26220120042, projektu APVV-0458-10, na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a projektu ČR č. MZE 0002701404. □

Životné jubileum doc. RNDr. Milana Margetína, PhD.

Na konci februára 2014 sme oslávili významné životné jubileum – 60 rokov od narodenia doc. RNDr. Milana Margetína, PhD. Cesta životom vedca, pedagóga a osobnosti je spojená predovšetkým s Trenčínom a jeho aglomeráciou. Tu sa narodil 27.2. 1954, vyštudoval gymnázium, odborne a vedecky trvale pôsobí ako autorita uznávaná vo svete ovčiarstva doma i v zahraničí. V rokoch 1973-1978 rodné mesto vystriedala Bratislava počas úspešného štúdia na Prírodovedeckej fakulte UK, kde bol promován v odbore biológia so špecializáciou na genetiku a následne dosiahol titul prírodných vied v genetike (1980). V tvorivej atmosfére katedry genetiky PrF UK vedenej prof. Ing. Jánom Dubovským, CSc., bola vytvorená skupina mladých entuziastov a ďalších, ktorých orientácia bola zameraná na genetiku živočíchov. Ich diplomové a kandidátske dizertačné práce boli realizované vo Výskumnom ústave živočíšnej výroby v Nitre a RN-

Dr. Milana Margetína vo Výskumnom ústave ovčiarskom v Trenčíne. Je významné, že práve náš jubilant na školiacom pracovisku VÚO pod vedením vzácných osobností ovčiarskeho výskumu Ing. Jána Mulíka, CSc., a Ing. Martina Mikuša, CSc., vniesol do problematiky biológie a genetiky tvorby a získavania ovčieho mlieka nové, netradičné pohľady. To bol zásadný prístup riešenia mliekovej úžitkovosti oviec v súlade s biológiou, genetikou a zootechnikou. Na základe kvalitnej dizertácie získal v roku 1982 ako 28-ročný vedeckú hodnosť CSc. v odbore špeciálna zootechnika. Už v tom čase sa odborne prejavoval ako vyhranená osobnosť aj v chovateľskej praxi. S plýnúcimi rokmi dozrieval vedecky, akceptovaním v ovčiarskej komunite a pedagogike. V druhej polovici 90-tych rokov minulého storočia sa stal uznávaným pedagógom pre disciplínu chov oviec a kôz na Katedre špeciálnej zootechniky AF SPU v Nitre. V roku 2006 sa habilitoval za docenta pre vedecký odbor špeciálna zootechnika. Do dnešných dní je kvalifikovaným a všeobecne medzinárodne uznávaným odborníkom a univerzitným pedagógom. Z generačného hľadiska pôsobenia v pedagogickom procese je pevným ohniskom v osi spomínaných vedeckých osobností (prof. Vojtech Kováč, prof. Jozef Laurinčík, prof. Milan Gajdošík, doc.

Egon Gyarmathy), ktoré v rôznych obdobiach a politických súvislostiach tvorili a obhajovali slovenské ovčiarstvo ako organickú súčasť slovenskej histórie a budúcnosti.

Súčasťou jeho odborného života je aj práca vo Zväze chovateľov oviec a kôz na Slovensku. Patrí medzi zakladajúcich členov Zväzu a v jeho štruktúrach aktívne pôsobí od jeho vzniku v roku 1994. Je členom Predstavenstva Zväzu, dlhoročným aktívnym členom Šľachtiteľskej rady pri Zväze. Svojou prácou a ľudským veľmi tolerantným prístupom si získal veľkú úctu a vážnosť tak u ostatných spolupracujúcich kolegov, ako aj u chovateľov. Jeho názory pri riešení odborných problémov sú častokrát smerodajné a spolupracovníkmi plne akceptované. Svoje odborné skúsenosti prenáša do praxe aj prostredníctvom Výberovej komisie pre ovce a kozy pri MPRV SR, ktorej je dlhoročným členom. Dlhé roky pôsobí aj ako člen Redakčnej rady časopisu Chov oviec a kôz. Už v deväťdesiatych rokoch minulého storočia bol iniciátorom zmeny produkčného zamerania v chove oviec na Slovensku. Inicioval prvé dovozy baranov plemena lacau-ne na Slovensko. Tiež je spolutvorcom mliekového programu v chove oviec na Slovensku a v rámci neho aj programu a realizácie tvorby syntetickej populácie slovenskej dojnej ovce,

ktorej šľachtenie prebieha na Slovensku už od r. 1992. Z tejto syntetickej populácie by malo vzniknúť nové špecializované národné dojné plemeno.

Mimoriadne aktivity nášho jubilanta sú v organizačnej a publikačnej činnosti. Je autorom a spoluautorom viacerých výskumných úloh a koordinátorom výskumných projektov, školiteľom doktorandov, vedúcim diplomových a záverečných prác. Publikačná aktivita jubilanta je veľmi bohatá a medzinárodne akceptovaná. Žiaľ, doteraz nebol nevrhnutý na vedecko-pedagogický titul vysokoškolský profesor. Kritériá na jeho udelenie pritom nielen spĺňa, ale aj prekračuje. Významnú úlohu v jeho živote má rodina, manželka Anna a tri múdre, vydaté deti. Tá mu vytvára základné podmienky pre rozlet ducha, mysle a vzácnjej pracovitosti nielen na poli vedy, ale aj vo vzťahu k prírode.

Milý Milan, do ďalších plodných rokov života pevné zdravie, optimizmus, lásku a úctu a tiež vždy dobrú úrodu Tvojich rúk, božej prírody a umu.

Ad multos annos!

**Jozef Bulla, SPU Nitra,
Ján Huba, NPPC-VÚŽV Nitra,
Kolektív Zväzu chovateľov oviec
a kôz na Slovensku, Banská Bystrica**

Bačovská škola

Liptovské múzeum v Ružomberku v správe Žilinského samosprávneho kraja uviedlo do života nový edukačno – programový produkt v rámci projektu Bačovská škola. Projekt bol „realizovaný s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky „ v celkovej sume v sume 3000,00 €. Do projektu sa aktívne, s entuziazmom a profesionalitou zapojili viaceré subjekty - Liptovské múzeum v Ružomberku, Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku, ľudoví výrobcovia ako aj žiaci a študenti z Liptova- Základná škola hradná v Liptovskom Hrádku a Stredná polytechnická škola v Liptovskom Mikuláši. Projekt bol zameraný na odovzdávanie a popularizáciu „živých kultúrnych hodnôt“ mladým pokračovateľom- žiakom, študentom. Realizátori projektu mali smelú ambíciu prebudiť záujem o tradičnú ľudovú kultúru u mladej generácie.

Ing. Naďa Somorová

Liptovské múzeum v Ružomberku

Workshop, seminár bol zameraný na tradície chov oviec a kôz na Slovensku, pastiersku ľudovú kultúru, spracovanie a využitie produktov z ovčieho mlieka a ich význam pre naše zdravie v súčasnosti, technologické systémy pri chove oviec.

Na úvod žiakov a študentov privítal Mgr. Martin Krupa, riaditeľ Liptovského múzea v Ružomberku. Odborné prednášky mladým návštevníkom prezentovali zaujímavou formou poprední slovenskí odborníci- Ing. Igor Nemček, predseda Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku a predseda Roľníckeho družstva HRON Slovenská Ľupča, Ing. Slavomír Reľovský, riaditeľ Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku, Ing. Anna Kováčiková, predsedníčka Poľnohospodárskeho družstva Liptovské Revúce, Ing. Ľudšovit Urbanovský, predseda PPS Bobrovec, Anna

Kolkusová kultúrne – výchovný pracovníčka múzea. Neformálnou diskusiou vysvetľovali a odpovedali na zvedavé otázky žiakov a študentov.

V rámci programu boli predstavené a uvedené do života aj edukačné materiály vydané v rámci projektu. Jedným je publikácia Bačovská škola a druhým CD s rovnakým názvom. Materiály - vydané s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky z programu Dotácie 2013 - Liptovské múzeum v Ružomberku pripravilo za úzkej spolupráce aktívnych členov a nadšencov zo Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku. Poďakovanie patrí aj samotným výrobcom spomínaných diel – Ing. Ľuborovi Patschovi, poprednému filmárovi z Liptova a tlačiarňam RV Print Rastislav Šikulaj. Na záver žiaci spontánne odpovedali na kvízové otázky a ako odmenu získali novú publikáciu Bačovská škola. Pre žiakov boli pripravené aj tvorivé

Ing. Nemček, Mgr. Krupa, Ing. Kováčiková, Ing. Urbanovský, Ing. Reľovský.

dielne zamerané na bačovský riad a tradičné spracovanie ovčej vlny. Malým bonusom bola aj ochutnávka pravej bryndzovej nátierky, ktorá bola pripravená z ovčieho mlieka z vlastného chovu - ovčej farmy, ktorú má zriadenú Liptovské múzeum v Ružomberku.

Projekt sa stretol s veľkou odozvou nielen zo strany žiakov a študentov, ale aj pedagógov a profesionálnych pracovníkov zo Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku. Školy ocenili vysokú kvalitu odborných prednášok, ako aj srdečný a neformálny prístup prednášajúcich. Citujeme názor jedného učiteľa- ešte sa nestretli, že by sa naším žiakom venovali „také kapacity“.

Realizáciou projektu boli vytvorené nové podmienky pre interaktívnu prezentáciu kultúrnych hodnôt so zameraním hlavne

na mladú generáciu - budúcich ochrancov kultúrneho dedičstva. Projekt vytvoril základy pre budovanie a skvalitnenie partnerskej spolupráce so školami, záujmovými a profesionálnymi združeniami, samosprávou pri príprave a tvorbe nových edukačných a programových produktov pre široké spektrum návštevníkov v budúcnosti, nadviazanie partnerstiev.

Vydaním publikácie a CD Bačovská škola múzeum získalo kvalitné edukačné médiá.

Profesionálny prístup prednášajúcich, kvalitný edukačný materiál a zručnosti ľudových výrobcov vytvorili jedinečnú a neopakovateľnú atmosféru, ktorá bola obohatená a inšpiráciou pre všetkých účastníkov projektu. Projekt potvrdil svoju zmysluplnosť, význam a vytvoril základ pre ďalšie edukačné aktivity. □

Pozorní stredoškoláci.

Zúčastnili sa aj ľudoví výrobcovia.

Monitorujeme plemená oviec a kôz na Slovensku

Ján Tomka
Marta Oravcová
Ján Huba

Centrum výskumu živočíšnej výroby Nitra

Globálny akčný plán

Slovenská republika v roku 2007 potvrdila svoje záväzky v oblasti ochrany živočíšnych genetických zdrojov prijatím Globálneho akčného plánu pre živočíšne genetické zdroje. Dokument pokrýva problematiku monitoringu živočíšnych genetických zdrojov, ich trvalo udržateľného využívania, ich zachovania a vytváranie legislatívneho a inštitucionálneho zabezpečenia. Monitorovaním a inventarizáciou živočíšnych genetických zdrojov na Slovensku je poverené Centrum výskumu živočíšnej výroby Nitra, ktoré zabezpečuje prevádzku národnej databázy živočíšnych genetických zdrojov. Informácie zhromažďuje spoluprácou s chovateľskými zväzmi a Plemenárskymi službami, š.p.

Cieľom monitoringu živočíšnych genetických zdrojov je zisťovanie štruktúry populácií hospodárskych zvierat. Na základe týchto informácií sa stanovuje status rizika populácií, od ktoré-

ho by sa mali odvíjať opatrenia na záchranu, prípadne revitalizáciu populácií. Na Slovensku v súčasnosti funguje podpora ohrozených plemien hospodárskych zvierat prostredníctvom Programu rozvoja vidieka, opatrenie Agri-environmentálne platby. Podpora sa poskytuje ako kompenzácia straty ziskov z dôvodu chovu týchto menej produkčných plemien a je poskytovaná plemenám, ktoré sú ohrozené na úrovni Európskej únie. V období 2007 – 2013 sú z tohto programu podporované plemeno valaška a biela krátkosrstá koza.

Monitoring stavov populácií

V súčasnosti sa v národnej databáze živočíšnych genetických zdrojov monitoruje 11 plemien oviec a 2 plemená kôz. Okrem nich sa sledujú aj stavy a vývoj populácií ďalších plemien, ktoré sa na Slovensku chovajú v menšom počte. Dôležitými sledovanými ukazovateľmi sú celkový počet jedincov populácie (všetky kategórie), počet plemenných samcov a samíc, samíc registrovaných v plemenných knihách a plemenných registroch a počet registrovaných chovov.

Tabuľka 1: Vývoj počtu samíc registrovaných v plemenných knihách

		2007/2008*	2009	2011	2012
BE	SPK	150	163	163	253
CH	SPK	260	295	220	239
C	SPK	13 000	12 500	10 602	12 734
IF	SPK	615	586	352	429
LC	SPK	1 410	1 535	1 151	1 770
M	SPK	3 000	2 325	507	908
OD	SPK	350	310	244	213
R	SPK			7	7
SF	SPK	290	325	332	524
VF	SPK	220	182	133	165
ZV	SPK	21 000	20 322	13 578	14 682
V	SPK			102	225
BKK	SPK	750	744	934	832
HKK	SPK			50	102

SPK – samice v plemennej knihe

Prvé údaje o populáciách oviec uvedené v národnej databáze pochádzajú z roku 1983. Jedná sa o údaje plemena zošľachtená valaška. Z roku 1986 pochádzajú údaje o ďalších dvoch plemenách – cigája a merino. Pravidelnejšie monitorovanie stavu populácií začalo v roku 2004 s dvojročným intervalom.

Prvé údaje o populáciách kôz uvedené v národnej databáze pochádzajú z roku 1994, avšak pravidelnejšie monitorovanie stavov začalo v roku 2005 s dvojročným intervalom.

Do roku 2009 bola veľkosť populácií kvantitatívne odhadovaná, od roku 2011 sa určuje na základe údajov poskytovaných Plemenárskymi službami SR, š.p. Počet plemenných samcov a samíc registrovaných v plemennej knihe poskytuje Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku.

Situácia na Slovensku a vo svete

V tabuľke 1 a 2 je zhrnutie stavov samíc registrovaných v plemenných knihách a populácií oviec a kôz na Slovensku od roku 2009 tak ako sú uvedené v databáze EFABIS. Do zoznamu sme pridali aj plemeno valaška, ktoré je monitorované a v databáze bude uvedené v blízkej dobe aj s dostupnými údajmi za predchádzajúce roky. Podľa údajov v tabuľke 2 a kritérií pre status rizika podľa Európskej asociácie pre živočíšnu výrobu je u nás na národnej úrovni ohrozených alebo kriticky ohrozených 6 plemien oviec. Stavy oviec na Slovensku sú podľa týchto údajov relatívne stabilné. U väčšiny monitorovaných plemien počet plemenných samíc registrovaných v plemenných knihách po poklese v období 2007-2011 mierne stúpol. Najpočetnejšími plemenami ostávajú zošľachtená valaška a cigája.

U plemena biela krátkosrstá koza je počet samíc registrovaných v plemennej knihe takmer stabilný s krátkym nárastom počtu v roku 2011 a miernym poklesom v roku 2012. U plemena hnedá

Tabuľka 2: Vývoj veľkosti populácií a chovateľov v rokoch 2011 a 2012

		2011	2012
BE	VP	1 113	1 311
	SPK	163	253
	RCH	1	1
CH	VP	2 033	1 717
	SPK	220	239
	RCH	4	4
C	VP	144 777	142 944
	SPK	10 602	12 734
	RCH	39	39
IF	VP	5 436	5 962
	SPK	352	429
	RCH	2	2
LC	VP	25 507	28 370
	SPK	1 151	1 770
	RCH	20	22
M	VP	25 477	19 741
	SPK	507	908
	RCH	7	8
OD	VP	1 915	1 724
	SPK	244	213
	RCH	2	2
R	VP	1 291	914
	SPK	7	7
	RCH	2	1
SF	VP	4 964	5 866
	SPK	332	524
	RCH	9	11
VF	VP	2 429	2 514
	SPK	133	165
	RCH	11	15
ZV	VP	147 602	143 757
	SPK	13 578	14 682
	RCH	49	45
V	VP	2 640	2 372
	SPK	102	225
	RCH	7	7
BKK	VP	6 321	6 798
	SPK	934	832
	RCH	17	20
HKK	VP	703	812
	SPK	50	102
	RCH	5	5

VP – veľkosť populácie,
SPK – samice v plemennej knihe,
RCH – registrované chovy

krátkosrstá koza sa počet samíc v plemennej knihe zvýšil, podobne ako celkový počet zvierat.

Cieľom systému monitorovania nie je len sledovanie populácií v rámci jednotlivých krajín, ale aj výmena týchto informácií na nadnárodnej úrovni. Na základe týchto informácií je potom možné sledovať stav cezhraničných plemien v regionálnom alebo svetovom meradle. V tabuľke 3 uvádzame stavy populácií oviec a kôz

chovaných aj na Slovensku tak, ako ich uvádzajú niektoré krajiny vo svetovej databáze DAD-IS. Tieto údaje sú skreslené, pretože niektoré krajiny neuvádzajú údaje o svojich populáciách a neaktualizujú údaje s dostatočnou pravidelnosťou. Napriek tomu všetky uvedené populácie oviec a kôz s výnimkou pôvodného typu valašky sú v celosvetovom meradle neohrozené. Najpočetnejším plemenom je merino. Údaje o tomto plemene poskytlo 9 krajín, pričom najviac zvierat uvádza Argentína. Údaje poskytli aj Česká republika, Albánsko, Maďarsko, Rusko, Maroko, Čína, Indonézia. Chov plemena uvádzajú aj mnohé krajiny Afriky a strednej Ameriky. Ďalším plemenom, ktoré dominuje aj u nás je cigája. Najviac cigájok uviedli Rumunsko a Rusko. Stavy populácií uviedli aj Albánsko, Česká republika, Maďarsko, Moldavsko, Srbsko, Chorvátsko. Ďalším plemenom je lacaune. Najviac zvierat uviedlo Francúzsko, potom Španielsko, Rakúsko, Bulharsko a Nemecko.

Pôvodný typ valašky monitoruje okrem Slovenska Česká republika, ktorá uviedla v roku 2011 veľkosť populácie 625 zvierat, z toho 500 plemenných samíc a Nemecko, ktoré uviedlo v roku 2011 veľkosť populácie 142 zvierat, z toho 117 plemenných samíc. Pôvodná valaška spolu s bielou

krátkosrstou kozou sú plemená, ktoré sú podporované prostredníctvom Programu rozvoja vidieka (2007-2013). Pre podporu boli do nového obdobia 2014-2020 navrhnuté aj plemená askánske merino a hnedá krátkosrstá koza.

Podľa metodiky FAO sú plemená kôz chované na Slovensku uvádzané ako cezhraničné regionálne plemená, nakoľko ich chov uvádzajú len dve krajiny rovnakého regiónu – Slovensko a Česká republika. V roku 2011 Česká republika uviedla veľkosť populácie bielej krátkosrstej kozy 18000 zvierat, z toho 14000 plemenných samíc a veľkosť populácie hnedej krátkosrstej kozy 2100 zvierat, z toho 1100 plemenných samíc.

Výsledkom snáh, ktoré začínajú popisom a monitoringom živočíšnych genetických zdrojov, je uchovanie tradičných plemien a tradičných chovateľských postupov, ktoré sú našim dedičstvom. Tieto snahy zabezpečia uchovanie zvierat s jedinečnými vlastnosťami, ktorými sú prispôbené lokálnym podmienkam a zvierat, ktoré zabezpečia produkciu kvalitných a regionálne špecifických produktov živočíšnej výroby.

Na záver by sme chceli poďakovať Plemenárskym službám a.s. a Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku za doterajšiu spoluprácu pri monitorovaní našich plemien oviec a kôz. □

Tabuľka 3: Celosvetové veľkosti populácií a počty plemenných samíc

Plemeno	Veľkosť populácie	Plemenné samice	Počet krajín s údajmi
BE	148 696	143 715	6
CH	524 972	455 480	10
C	3 272 717	46 499	9
IF	295 531	273 310	14
LC	1 362 765	1 297 536	6
M	6 357 357	56 291	9
OD	35 036	21 520	8
R	527 930	15 443	10
SF	243 484	147 514	21
VF	12 946	7 322	10
ZV	151 007	21 420	2
V	3139	842	3
BKK	24 798	14 832	2
HKK	2 812	1 202	2

Nové šľachtiteľské chovy anglonúbijských kôz

Vážení čitatelia, dovoľte aby som vás oboznámil so založením nových šľachtiteľských chovov anglonúbijských kôz.

FARMA NOE,

Dolné Janíky č. 80, 930 39 Janíky

Charakteristika rozmnožovacieho chovu

Farma NOE sa nachádza v Dolných Janíkoch, okres Dunajská Streda v srdci Žitného ostrova neďaleko Bratislavy (cca 20km). V tomto regióne je chov kôz alebo oviec veľmi ojedinelou záležitosťou nakoľko má chov hovädzieho dobytku a ošpaných oviec väčšie zastúpenie. Majiteľ farmy Bc. Eugen Nagy sa zaoberá chovom plemenných kôz na mliekovú produkciu. Z kozieho mlieka vyrába syry, jogurty a tvaroh pre vlastnú potrebu. Pretože registruje veľký záujem o výrobky z kozieho mlieka, v budúcnosti uvažuje o predaji z dvora. Farme bol štatút rozmnožovacieho chovu uznaný v decembri 2011 a odvtedy sa počet plemenných kôz rozšíril zo štyroch na 10 ks a 1 ks plemenný cap.

Chod farmy majiteľ zabezpečuje svojpomocne a počet chovaných zvierat je limitovaný jeho možnosťami obhospodáriť farmu popri zamestnaní.

Zvieratá majú možnosť paše, avšak samozrejmosťou je z dôvodu obmedzených možností pastvy aj kvalitné seno (ráno+ večer), ktoré si zaobstaráva svojpomocne kosením okolitých hájnikov po dohode s miestnym poľovníckym združením a tiež nákupom.

Dospelé zvieratá sú popri sene celoročne kŕmené aj jadrovým krmivom, z ktorého veľkú časť si vypestuje vo vlastnej réžii. Vo všeobec-

Uznávacie pokračovanie Farma Noe.

nosti pozostáva kŕmna dávka z vložkovaného ovsa, jačmeňa, kukurice a krmivo je približne z 30% tvorené granulovaným krmivom pre ovce(nakoľko zatiaľ nenašiel vhodného dodávateľa, pre špecializované krmivo pre kozy). Minerálny líz nemôže chýbať v žiadnom boxe spolu s čerstvou vodou. Keďže sa na farme pri osirelých kozlách osvedčil náhradný odchov, od roku 2014 farma prechádza na skorý odstav, keď od prvého dňa kozľa bude navykať na fľašu a hneď po narodení bude odstavené od matky. Tento spôsob má svoje pre aj proti. Koza, ktorá je od prvého dňa intenzívne dojená zvýši

nádoj približne o 20% oproti tomu, ako keby odchovávala svoje potomstvo ona. Kozľatá sú tým pádom viac socializované a vo veľkej miere sa prejavuje ich potreba kontaktu s chovateľom – táto vlastnosť je pre anglonúbijské kozy obzvlášť typická a ďalšou výhodou je tiež rovnomerná dávka pre každé zviera - rovnaké podmienky do života.

Úskalím takéhoto modelu odchovu je časová náročnosť, nakoľko je perióda medzi jednotlivými napájaniami spočiatku veľmi krátka (v priemere dostávajú do 2-och týždňov mlieko 5x denne, a potom sa interval napájania predlžuje so zvyšujúcim sa objemom podávaného mlieka až sa cca 1 týždeň pred odstavením vo veku 3 mesiace napájajú raz denne). Tento model chovateľ odpozoroval v Nemecku a Holandsku, kde je takýto spôsob odchovu mláďat zaužívaný už viac desaťročí. Čiastočne by malo problém napájania mliekom v roku 2014 vyriešiť napájanie z takzvaného Lamb Bar-u (Bar pre kozľatá), kde je práškové mlieko namiešané a kozľatá majú voľný prístup k napájačke, ktorá mlieko zohrieva, resp. udržiava konštantnú teplotu.

Zvieratá sú ustajnené v murovanej maštali, ktorá sa skladá z troch častí, jedna je tvorená boxom pre dospelé kozy a boxom pre capa (celoročne oddelený od kôz), druhú časť tvorí maštal s boxmi pre kozľatá a mladé kozičky a prechod medzi stajňami je multifunkčná miestnosť, kde sa pripravuje krmivo, dojí (zatiaľ ručne, avšak chovateľ má pripravené na zvyšujúci sa počet dojníc strojové dojenie). Každý box je vybavený samostatným kŕmnym žlabom a rebríkom. Zvieratá sú chované na hlbokú podstielku s priebežným vyvážaním cca každé 2 mesiace. V zime(v závislosti od počasia) sú kozy ustajnené v boxoch maštale až do jari.

Bc. Nagy s Kozami.

Výsledky KMÚ v rozmnožovacích chovoch anglonúbijských kôz za SZCH

číslo stáda	názov farmy	2012							
		p. kôz v KMÚ	mlieko v l	tuk		bielkovina		laktóza	
				kg	%	kg	%	kg	%
107 809 002	Chov Modra - Ohnavy	1	795,20	26,64	3,35	26,64	3,35	32,84	4,13
201 225 001	Farma Noe	2	989,85	48,65	4,91	39,85	4,03	43,29	4,37
03 205 002	RAR real, s.r.o.	2	982,18	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
404 756 002	Kozia farma Trávnica	3	668,48	26,53	3,97	28,52	4,27	27,33	4,09
604 761 001	Farma Jašov Vrch	5	989,71	42,50	4,29	37,54	3,79	42,09	4,25
609 400 002	Kozia farma Kozinka, s.r.o.	7	769,57	35,91	4,67	26,97	3,50	31,85	4,14
Priemer za plemeno		20	854,01	37,08	4,41	31,58	3,75	35,27	4,19

Výsledky KMÚ v RCH AN kôz za PSSR

číslo stáda	názov farmy	p. kôz KMÚ	mlieko v l	2012					
				tuk		bielkovina		laktóza	
				kg	%	kg	%	kg	%
303 117 003	Peter Gulička	7	657,46	30,26	4,60	24,81	3,77	24,72	3,76
Priemer za plemeno		7	657,46	30,26	4,45	24,81	3,74	24,72	4,07

Výsledky reprodukcie za kontrolné obdobie 2011/2012 za SZCH

číslo stáda	názov farmy	počet kôz (ks)				nar.kozl. (ks)	percento		
		prip.	predč. vyrad.	jalové	okotené			oplodnenia %	plodnosti %
107 809002	Chov Modra - Ohnavy	2	0	1	1	3	50,00	150,00	300,00
201 225 001	Farma Noe	2	0	0	2	4	100,00	200,00	200,00
203 205 002	RAR real, s.r.o.	5	0	0	5	10	100,00	200,00	200,00
404 756 002	Kozia farma Trávnica	3	0	0	3	4	100,00	133,30	133,30
604 761 001	Farma Jašov Vrch	5	0	0	5	14	100,00	280,00	280,00
609 400 002	Kozia farma Kozinka s.r.o.	9	0	1	8	20	88,90	222,20	250,00
Priemer za plemeno		26	0	2	24	55	89,82	197,58	227,22

Výsledky reprodukcie za kontrolné obdobie 2011/2012 za PSSR

číslo stáda	názov farmy	počet kôz (ks)				nar.kozl. (ks)	percento		
		prip.	predč. vyrad.	jalové	okotené		oplodnenia %	plodnosti %	plodn. na okotenúkozu %
303 117 003	Peter Gulička	8	0	1	7	12	87,50	150,00	171,40
Priemer za plemeno		8	0	1	7	12	87.50	150.00	171.40

Anglonúbijská koza hlavne importovaná ťažšie znáša zimu, a preto sa treba postarať o potreby zvierat aj počas tohto obdobia.

Kozy pripúšťame „z ruky“ po prejavení sa spontánnej ruje, ktorá je v intervale od augusta do decembra. Pri umelom odchove sa častejšie stáva, že odobratie mláďat u matiek spôsobí vyvolanie slabšej ruje cca mesiac po odstavení mláďat, keďže chovateľovi ide o produkciu mlieka, kozy sú pripúšťané až príchodom spontánnej ruje pri skracovaní dní na jeseň.

Výšetrenie gravidity chovateľ robí prístrojom, ktorý po dovŕšení 60 dní kotnosti reaguje na zvyšujúci sa objem plodovej vody. Tento prístroj zakúpil v roku 2013 a veľmi sa mu osvedčil, najmä pri jedincoch, kde je gravidita ťažko viditeľná do posledných dní. Týmto dokáže minimalizovať možné straty spôsobené tým, že by koza zostala jalová.

Charakteristika stáda

Chov tvorí 10 čistokrvných plemenných anglonúbijských kôz a 1 plemenný cap.

Veková štruktúra stáda a pôvod zvierat je nasledovný:

Plemenné kozy: 4 ks z toho 2 ks import z Holandska, narodené v roku 2009 a v roku 2012, 1 ks import z Nemecka, narodená v roku 2011 a 1 ks import z Anglicka, narodená v roku 2012

Plemenné kozičky: 6 ks z toho 4 ks odchované na farme po importovaných matkách a 2 ks import z Nemecka, všetky narodené

Plemenný cap: 1 ks, import z Anglicka, narodený v roku 2012, lúnia Diplomat

Budúcnosť a ciele

Zámerom je v chove robiť cieľenú selekciu a vyberať do chovu jedince, ktorých exteriér a hodnoty mliečnej úžitkovosti zodpovedajú do maximálnej miery štandardu plemena. Je veľký rozdiel medzi zvieratami z rôznych chovov, a to nehovoríme iba o viditeľných znakoch. Nie každá čistokrvná anglonúbijská koza, je vhodná do ďalšieho chovu, to je dôležité si uvedomiť a prihliadať na to pri výbere. Pri výbere hrá nemalý vplyv aj tvar vemena, ktoré by malo byť guľaté, s menšími strukmi, vhodné pre strojové dojenie. Cieľom

a plánom do budúcnosti je skĺbiť kladné vlastnosti všetkých kôz a produkovať potomstvo, ktoré bude takpovediac homogenizované v prírastkoch hmotnosti, veľkosti a hodnotách úžitkovosti.

Priebeh uznávacieho pokračovania

Uznávacie pokračovanie rozmnožovacieho chovu anglonúbijských kôz za šľachtiteľský chov na Farme NOE Dolné Janíky sa konalo dňa 29. novembra 2013. Na toto konanie boli delegovaní členovia Výberovej komisie pre chov oviec a kôz pri MPRV SR Ing. Pavol Gúglava, ako predseda komisie a Ing. Milan Petrovič. Uznávacieho konania sa za RVPS Dunajská Streda zúčastnil MVDr. Koloman Kertész a taktiež majiteľ farmy Bc. Eugen Nagy.

Na základe rozboru stáda, výsledkov z kontroly úžitkovosti, následnej fyzickej obhliadky stáda a chovateľského prostredia sa prítomní členovia výberovej komisie vyjadrili za uznanie uvedeného rozmnožovacieho chovu kôz za chov šľachtiteľský. RVPS Dunajská Streda predložila priaznivé stanovisko k zdravotnej a nálezovej situácii v chove.

Z rokovania vyplynuli nasledovné opatrenia:

a/ Pre chovateľa :

- pokračovať vo výkone KÚ
- riadiť sa pokynmi pracovníkov ZCHOK
- dodržiavať dôsledne vypracovaný prípušťač plán, využívať v plemenitbe špičkové capy s vysokou mliekovou úžitkovosťou matiek
- realizovať navrhnuté chovateľské opatrenia smerujúce k zvýšeniu mliekovej úžitkovosti
- zosúladiť termíny prípušťania tak, aby u zvierat mohla byť ukončená kontrola mliekovej úžitkovosti

b/ Pre dôverníka SZCH:

- naďalej vykonávať KÚ, vrátane KMÚ
- vykonávať pozitívny výber potomstva v zmysle prijatých zásad pre obnovu ŠCH
- selektovať kozičky a capkov pri zaraďovaní do reprodukcie podľa plemenného typu plemena anglonúbijská koza

c/ Pre veterinárnu službu:

- vykonávať v spolupráci s chovateľom zooveterinárne opatrenia pre šľachtiteľské chovy v zmysle Zákona 39/2007 Z.z. o veterinárnej starostlivosti v znení neskorších predpisov

FARMA JAŠOV VRCH,

Jašov Vrch 168, 962 25 Klokoč

Charakteristika rozmnožovacieho chovu

Farma Jašov vrch je malá farma rodinného typu. Jej lokalizácia je v obci Klokoč, okres Detva, v pahorkatej oblasti pohoria Javorie. Tunajšie podnebie a prostredie je predurčené pre chov oviec a kôz. Farma sa zberá chovom kôz a výrobou produktov z kozieho mlieka pre vlastnú potrebu. V budúcnosti sa uvažuje s vy-

žitím potenciálu zdrojov - rozšírením chovu a predajom výrobkov a polotovarov konečnému spotrebiteľovi. Vzhľadom ku skutočnosti, že všetky činnosti okolo samotného chovu sú vykonávané svojpomocne (na farme nepracujú žiadni externí zamestnanci ani brigádnici) a k limitovanému objemu vlastných ľudských zdrojov, sú ostatné činnosti potrebné pre udržanie chovu zabezpečované nákupom surovín. Jedná s najmä o nákup sena, slamy a jadra či už z miestneho Agrodružstva, alebo v blízkosti sídliačich súkromne hospodáriacich subjektov. Obmedzené množstvo sena je však každoročne dorábané aj svojpomocne ako súčasť údržby okolitých trávnatých porastov.

Zvieratá sú ustajnené v murovanej maštali, ktorá je súčasťou väčšieho humna. Toto slúži zároveň na uskladnenie sena a poľnohospodárskej techniky. Priestor maštale je pôdorysne členený na boxy, ktoré je možné v prípade potreby ešte ďalej predeliť na menšie celky. Každý box je vybavený samostatným kŕmnym žlabom a rebríkom na seno. Samozrejmosťou je automatická napájacia v každom boxe – zabezpečená proti zamrznutiu vody a držiak minerálneho lizu. Zvieratá sú v boxoch držané formou chovu na vysokej podstielke s priebežným podstielaním podľa potreby za účelom dodržania vhodných zootechnických podmienok a zabezpečenia zdravia a pohodlia ustajnených zvierat. Priestor maštale je 2x ročne (na jar a jeseň) komplet vyčistený a pripravený na ďalšie obdobie.

Počas zimného obdobia sú zvieratá držané väčšinou vo vnútorných priestoroch maštale aj keď počas miernejších dní sú vypúšťané do výbehu. Hlavnú zložku kŕmnej dávky tvorí v tomto období seno. Na spestrenie sa pridáva jadro, okopaniny a listová zelenina – v dávkovaní

podľa individuálnych potrieb a aktuálnej kondície jednotlivých zvierat. Počas letného obdobia sú zvieratá chované pastevným spôsobom využívajúc okolité pastviny. Hlavnú zložku kŕmnej dávky tvorí v tomto období čerstvá paša. Pridáva sa jadro podľa individuálnych potrieb a úrovne laktácie jednotlivých zvierat.

Kozy sú pripúšťané koncom leta a na jeseň počas spontánnej ruje. Obdobie kotenia začína v období okolo Vianoc a končí v marci nasledujúceho roku. Cieľom je vytvoriť chovaným zvieratám podmienky, ktoré budú čo možno najlepšie spĺňať ich prirodzené potreby a vytvoriť im tak podmienky pre zdravý a „šťastný“ život, čo sa tejto farme podľa nášho názoru zatiaľ úspešne darí.

Veková štruktúra stáda a pôvod zvierat je nasledovný:

V súčasnosti je na farme chovaných 11ks čistokrvných AN kôz 1 plemenný capko. Zvieratá sú zaradené do troch vekových/produkčných skupín:

Skupina č.1

Tvorí základ stáda a sú v nej zaradené 4 staršie kozy vo veku 4 – 6 rokov, ktoré boli importované z Nemecka a Holandska. Tieto zvieratá sú zapojené v KÚ.

Skupina č.2

Kozičky narodené v roku 2012 v počte 3 ks odchované už v na farme. Tieto kozičky sú prvýkrát pripúšťané tento rok.

Skupina č.3

Kozičky narodené v roku 2013 v počte 4ks: 2 ks odchované na farme a 2 ks import z Nemecka.

Plemenný capko

Na pripúšťanie túto sezónu je použitý capko importovaný z Nemecka, narodený v roku 2013.

Chcete napísať príspevok do nášho časopisu? Chcete vyjadriť svoj názor, pochváliť sa svojimi úspechmi, poštážovať si na nedostatky,... Napíšte nám. Uverejnenie príspevku urýchlite a nám zjednodušíte prácu ak budete postupovať podľa nasledujúcich pravidiel:

Nastavenie Microsoft Word pre písanie článkov.

Písmo:

Typ písma: Courier New (Courier New CE)

Veľkosť písma: 12

Zarovnanie písma: vľavo

Nastavenie stránky (Soubor – Vzhľad stránky)

Nahore: 2,8 cm

Dole: 2,8 cm

Vlevo: 2,8 cm

Vpravo: 2,8 cm

Ostatné nastavenia zostávajú.

Nastavenie odstavca (Formát – Odstavec)

Speciálny: prvý riadek

O kolik: 0,45 cm

Ostatné nastavenia zostávajú.

Delenie slov sa úplne vypína.

Zásady písania textov vo Word.

- nezarovnávať text, v texte používať iba jednu medzeru, ktorá patrí aj za interpunkčné znamienka, nepoužívať pevné riadky (zakončené enterom), enter používať v prípadoch, keď chceme oddeliť nadpis od textu

(za nadpisom, na konci odstavca).

- titulky a medzitulky písať zásadne malými písmenami. Výnimku tvoria materiály, kde vyslovene majú byť niektoré pasáže verzalom (reklamy a pod.).

- tabuľky dávať na koniec textu. Musia mať svoj názov alebo označenie (napr. Tab.č.1), v druhom prípade má byť na ňu odvolanie v texte.

Rozsah:

- jedna strana v časopise sa rovná trom stranám písaným podľa hore uvedeného nastavenia.
- na základe predpísaného nastavenia rozsah práce maximálne 6 strán, čo predstavuje 2 strany v časopise.
- v prípade tabuliek, grafov a fotografií, treba príslušný počet riadkov odrátať (napr.: 1 fotografia 25 riadkov)

Prílohy:

- fotografie je najlepšie poslať v originály
- fotografie v elektronickej forme (jpg, pdf, min. 250 kB) poslať v osobitnom súbore (nevklaďať do Wordu)
- tabuľky v MS Word alebo MS Excel
- grafy najlepšie MS Excel

Ing. Medek a Ing. Petrovič.

Uznávacie pokračovanie Farma Jašov Vrch.

Chovný cieľ a ďalší smer plemenárskej práce

Farma Jašov vrch chová v súčasnosti 11ks plemenných zvierat samičieho pohlavia a 1 plemenného capa rôzneho vekového zloženia. Zloženie stáda odzrkadľuje postup a smerovanie chovu. V prvej fáze boli zakúpené plemenné zvieratá z nemeckých a holandských chovov, ktoré tvoria základ stáda. Od nich boli odchované v roku 2012 3 mladé kozičky, ktoré boli ponechané na základe výberu s ohľadom na mliekovú úžitkovosť matiek ako aj s ohľadom na ich exteriérové a povahové vlastnosti a tvoria druhú vekovú a produkčnú skupinu. Poslednú tretiu skupinu tvoria 2 mladé kozičky narodené v roku 2013 a 2 kozičky dovezené opäť z nemeckého chovu. Výber plemenného materiálu a zaraďovanie do ďalšieho chovu prebieha najmä s ohľadom na znaky popísané v štandarde tohto plemena. Kritéria pre zaraďovanie zvierat do ďalšieho chovu je možné rozdeliť do troch hlavných oblastí:

1. Mlieková úžitkovosť rodičov - plemeno je chované hlavne za účelom produkcie vysokokvalitného mlieka vhodného na produkciu výrobkov.

2. Exteriérové vlastnosti - vychádzajúce zo štandardu plemena

3. Ostatné vlastnosti - ovplyvňujúce rentabilitu a bezproblémovosť chovu

1. Mlieková úžitkovosť rodičov

Všetky kozy matky sú zaradené do KMÚ. Výsledky KMÚ sú základným nástrojom na selekciu podľa tohto kritéria. Do ďalšieho chovu budú zaraďované zvieratá, ktorých rodičia budú spĺňať minimálne priemer za plemeno t.j. 650 l za dojnú periódu, tak aby sa potomstvo čo najviac približovalo chovnému cieľu (700 – 800 l za dojnú periódu) V súčasnosti toto kritérium spĺňajú všetky kozy zaradené do skupiny č.1. Cieľom chovu nie je extrémne navyšovať výšku nádoja, ale dosahovať nadpriemerné výsledky a zároveň sledovať a zlepšovať ukazovatele zložiek mlieka t.j. obsah bielkovín a tuku pričom cieľom je pohybovať sa v hodnotách nad 4% pri nádoji 800l – 900l za dojnú periódu.

2. Exteriérové vlastnosti

Exteriérom sa musia zvieratá čo najviac približovať plemennému štandardu so zameraním sa na tvar a veľkosť vemena, správne postavenie končatín, veľkosť a hĺbku hrudníka. Dôraz by mal byť kladený aj na tvar hlavy (klabonos, uši, oči) a krk – tieto znaky dávajú tomuto plemenu nezameniteľný „ušľachtilý“ výzor.

3. Ostatné vlastnosti

Tieto vlastnosti nie sú exaktne popísané v štandarde plemena, ale majú významný vplyv na rentabilitu a celkovú úspešnosť chovu. Medzi najvýznamnejšie kritériá tejto skupiny je možné zaradiť životaschopnosť novonarodených kozliat, ľahkosť a úspešnosť pôrodov, schopnosť zvierat adaptovať sa na podmienky prostredia v ktorom sú chované a v neposlednej rade sú to povahové vlastnosti jednotlivých zvierat, ktoré sú dôležité pri manipulácii so zvieratami či už pri dojení, alebo každodenných rutinných operáciách.

Na zlepšenie všetkých sledovaných znakov je potrebné zvieratá pripúšťať plemenníkom, ktorý nebude v žiadnom z významných kritérií zhoršovať už dosiahnuté výsledky, čo sa dá v súčasnosti zabezpečiť len dovozom kvalitného „materiálu“ z osvedčených zahraničných chovov. Sledovanie uvedených kritérií a dodržiavanie stanovených zásad je základný nástroj pre následnú selekciu a výber ďalšieho plemenného materiálu s perspektívou postupného vylepšovania jednotlivých sledovaných parametrov.

Priebeh uznávacieho pokračovania

Uznávacie pokračovanie rozmnožovacieho chovu anglonúbijských kôz za šľachtiteľský chov na Farme Jašov Vrch sa konalo dňa 27. novembra 2013. Na toto konanie boli delegovaní členovia Výberovej komisie pre chov oviec a kôz pri MPRV SR Ing. Pavol Gúglava, ako predseda komisie a Ing. Milan Petrovič. Uznávacieho konania sa za RVPS Zvolen zúčastnili MVDr. Oľga Sládkovičová a MVDr. Dušan Koncový a tiež majiteľ farmy Ing. Miroslav Medek.

Na základe rozboru stáda, výsledkov z kontroly úžitkovosti a následnej fyzickej obhliadky stáda a chovateľského prostredia sa prítomní

členovia výberovej komisie vyjadrili za uznanie uvedeného rozmnožovacieho chovu kôz za chov šľachtiteľský. RVPS Zvolen predložila priaznivé stanovisko k zdravotnej a nákazovej situácii v chove.

Z rokovania vyplynuli nasledovné opatrenia:

a/ Pre chovateľa :

- pokračovať vo výkone KÚ
- riadiť sa pokynmi pracovníkov ZCHOK
- dodržiavať dôsledne vypracovaný pripúšťací plán, využívať v plemenitbe
- špičkové capy s vysokou mliekovou úžitkovosťou matiek
- realizovať navrhnuté chovateľské opatrenia smerujúce k zvýšeniu mliekovej úžitkovosti
- zosúladiť termíny pripúšťania tak, aby u zvierat mohla byť ukončená
- kontrola mliekovej úžitkovosti

b/ Pre dôverníka SZCH:

- naďalej vykonávať KÚ, vrátane KMÚ vykonávať pozitívny výber potomstva v zmysle prijatých zásad pre obnovu ŠCH
- selektovať kozičky a capkov pri zaraďovaní do reprodukcie podľa plemenného typu plemena anglonúbijská koza

c/ Pre veterinárnu službu:

- vykonávať v spolupráci s chovateľom zooveterinárne opatrenia pre
- šľachtiteľské chovy v zmysle Zákona 39/2007 Z.z. o veterinárnej
- starostlivosti v znení neskorších predpisov

KOZIA FARMA KOZINKA,

ul. Mieru 298, 980 22 Veľký Blh

Charakteristika rozmnožovacieho chovu

Kozia farma Kozinka, s.r.o. vznikla ako farma rodinného typu v roku 2011 z pôvodného hobby chovu kôz. Farma sa zaoberá chovom kôz na produkciu mlieka s cieľom predaja mlieka a výrobkov z neho. Štatút rozmnožovacieho chovu na plemeno AN koza bol farme udelený dňa 20.1.2011 pod číslom RCH 609 400 002.

Farma sa nachádza vo Veľkom Blhu, okres Rimavská Sobota, na rozhraní severne ohraničenom Revúckou vrchovinou, východne Sloven-

Ing. Gúglava, Ing. Pajasová, Ing. Petrovič.

Uznávacie pokračovanie Farma Kozinka.

ským krasom a juhozápadne Juhoslovenskou kotlinou. Obhospodaruje približne 30 ha pôdy, prevažne TTP. Pôdy sú zaradené do LFA – ostatné znevýhodnené oblasti (01/1, 01/2) a sú vhodné pre pastevný chov kôz.

Kozy na farme sa chovajú čo najprírodzenejším spôsobom a majú zaistený celoročný pobyt vonku. Počas nepriazne počasia majú možnosť ukryť sa v murovanej maštali, kde je možné príkrmovanie senom. Maštal je napojená na cca dvojhektárový pastevný areál. V maštali sú k dispozícii tri samostatné boxy, s jaslami na seno, ktoré podľa potreby slúži k ustajneniu rodiacich kôz, k odchovu mláďat a na zimnému ustajneniu plemenného capa. Pretože je k dispozícii dostatok TTP, farmárka má v pláne chov naďalej rozširovať. Kozy sú chované na hlbokej podstielke, ktorú minimálne 2x ročne vyváža na pole. Celá maštal sa zároveň vyčistí a vydezinfikuje, prípadne vybieli.

Odchov kozliat prebiehal zatiaľ pod matkami do dvoch mesiacov veku, s individuálnym príkrmovaním jadrom. S týmto systémom nie je farmárka spokojná, kozľatá rastú pomalšie, pretože vydajú veľa energie na pohyb so stádom. Tiež pri nepárovom počte kozliat dochádza k nerovnomernému utváraniu vemena so zníženou tvorbou mlieka v jednej polovine. Chce preto prejsť na odstav ihneď po pôrode, kozľatá budú ustajnené a kŕmené oddelene, kozy budú dojené pravidelne 2x denne, čím sa podporí tvorbu mlieka a zabezpečí aj rovnomerné utváranie vemena.

Krmivovú základňu tvorí celoročné seno, ktoré sa dorába na farme a jadrové krmivá z väčšej časti nakúpené od susedného poľnohospodárskeho podniku (strukovinovo-obilná zmeska, kŕmny jačmeň, kukurica šrotovaná spolu s triticale), v laktácii nakupuje otruby z mlyna. Ad libidum majú kozy k dispozícii kamennú soľ, vitamínovo-minerálny melasový liz a vodu. Pre letnú kŕmnu dávku je základom pasťva s príkrmom sena. Základom zimnej kŕmnej dávky je seno a prídavok kŕmnej repy, vypestovanej svojpomocne. Celoročne kozy dostávajú jadrové krmivo v dávke podľa veku, kondície, fázy a výšky laktácie. Kozľatá sú príkrmované jadrom ad libidum s prídavkom premixu. Kozy

a staršie kozičky dostávajú jadro v priestore dojárne, ktorá susedí so stajňou.

Charakteristika stáda

V súčasnosti je na farme chovaných 21 ks čistokrvných AN kôz a 1 plemenný cap. Zvieratá sú zaradené do troch vekových/produkčných skupín:

Skupina č.1

Tvorí základ stáda a je v ňom zaradených 8 kôz vo veku 2,5 – 6,5 rokov, 6 kôz import z ČR, DE, SUI, dve kozy vlastný odchov (z ÚCH). Tieto zvieratá sú zapojené v KÚ v nasledovných počtoch:

Rok 2011 2ks

Rok 2012 7ks

Rok 2013 6ks

Výsledky KÚ sú uvedené v tabuľkách v texte nižšie.

Skupina č.2

Minuloročné kozičky v počte 9 ks vo veku 20 – 22 mesiacov, 5 odchovaných na farme, dve import ČR, dve nákup z RCH č. 505 766 002. Tieto kozičky sú prvýkrát pripúšťané tento rok.

Skupina č.3

Tohtoročné kozičky v počte 4ks: 2ks odchov na farme, 1ks import z ČR, 1ks nákup z RCH č. 604 761 001.

Plemenný cap

Od roku 2009 do roku 2012 pôsobil v stáde plemenný cap línie Bento, po ktorom je 5 mladých plemenných kôz. Od roku 2012 pôsobí v stáde plemenný cap, narodený roku 2011, línie Tonic (oba import ČR, Krasolesí).

Chovný cieľ a ďalší smer plemenárskej práce

Na farme sa okrem čistokrvných plemenných jedincov (cca 20 kusov) nachádzajú aj rôzne podielové krížence (cca 10 kusov zaradených do úžitkového chovu) so ktorými sa začínala farma v roku 2009 budovať. V tejto dobe bolo takmer nemožné zohnať akúkoľvek plemennú anglo-núbijskú kozu. A pretože hlavným cieľom je produkcia mlieka, jeho spracovanie na mliečne výrobky a predaj mlieka a výrobkov konečnému spotrebiteľovi, nie je možné všetky krížence ihneď z chovu vyradiť. Vyradovanie prebieha postupne a v horizonte 5 rokov chce farmárka

prejsť na chov iba na čistokrvných jedincov.

Pre zabezpečenie celoročnej produkcie mlieka prebieha pripúšťanie nie len na jeseň, ale u vybraných jedincov aj na prelomu jari a leta keď u nich prebieha spontánna ruja. Nie je vylúčené v prípade potreby využitie hormonálnej stimulácie ruje v predletnom období.

Všetky kozy sú zaradené do KMÚ. Kvalita (množstvo mlieka aj obsah zložiek) niektorých kúpených dospelých kôz podľa výsledkov vlastnej KMÚ nebola príliš uspokojivá (viď. priložené tabuľky), preto sa chce zamierať na prísnejšiu selekciu ich potomkov odchovaných na farme na základe vlastnej KMÚ. Vybrané kozičky narodené v roku 2012, ktoré ostali v chove, sú pripúšťané podľa kondície až v priebehu roku 2013. V tomto trende pripúšťania mladých kôz chce farmárka pokračovať aj naďalej nie len na základe vlastných skúseností, ale aj na základe skúseností dlhoročných chovateľov, ktorí neodporúčajú pripúšťanie pred 12 mesiacom veku, pokiaľ kozička nedosiahne hmotnosti min. 45kg.

Plemenné capky sa budú vyberať iba od najlepších dojníc aby mali tie najlepšie predpoklady pre skvalitňovanie svojho potomstva.

Pre farmu je dôležitá produkcia mlieka na predaj, produkcia plemenných zvierat vhodných do extenzívnych chovov a odchov jatočných kozliat. Preto na farme boli stanovené tieto chovné ciele:

1. KMÚ a celosť prispôbiť sa extenzifikácii chovu u kôz odchovaných na farme

Pretože schopnosť prispôbiť sa rozširovaniu chovu a produkcia mlieka spolu úzko súvisí, bol stanovený chovný cieľ pre kozy na 1. laktácii množstvo mlieka min. 700kg. Laktácia u dospelých kôz by mala byť najmenej 800kg mlieka, s obsahom bielkovín min. 3,51% a tuku min. 4,00%.

Niektoré kozy majú nízky obsah bielkovín (cca 3,10%) a preto farmárka v roku 2012 kúpila plemenného capa línie Tonic (Krasolesí, ČR), otec Tonic von Oudwoode (matka priemerne 1200kg mlieka, 4,00% bielkovín a 4,50% tuku) a matka priemerne 1000kg mlieka, 4,00% bielkovín a 4,00% tuku. Vplyv tohto plemenníka sa prejaví v chove najneskôr pri KMÚ v roku 2015.

V roku 2014 plánuje import ďalšieho ple-

menníka, ktorý bude spĺňať genetické predpoklady pre zvyšovanie mliekovej úžitkovosti.

2. Intenzita rastu

Intenzita rastu je veľmi dôležitý faktor pre ekonomiku chovu a súvisí s početnosťou vrhu a pôrodnou hmotnosťou kozliat. Ak vychádzame zo skúseností chovateľov bielych kôz, tak optimálne pôrodné hmotnosti sú: jedináčik 4,50 kg, dvojčičky 4 kg, trojičky 3,50 kg, štvorčatá 2,8 kg. V jednom mesiaci by malo kozľa mať 2,5 násobok pôrodnej hmotnosti. Optimálny prírastok u AN kozliat by sa mal pohybovať okolo 180-200g za deň, čiže hmotnosť v troch mesiacoch by mala byť min. 18kg. Cieľom je hmotnosť 20kg a viac.

3. Tvar vemena

Na farme sa používa strojové dojenie, preto je dôležitý tvar vemena, tvar a nasadenie strukov a veľmi dôležité je aj spúšťanie mlieka – ľahkosť dojenia. Vemeno má byť polguľovité, struky od základne oddelené, nasadené v strede, smerujúce dolu. Nepripustné je výrazné oddelenie štvrtí a struky neoddelené od základne (rúrkovité vemeno). Takéto kozy môžu ostať v chove iba ako úžitkové bez produkcie plemenných potomkov.

4. Jednoduchosť pôrodov a životaschopnosť mláďat

Tieto dva parametre idú ruka v ruke s ekonomikou chovu.

Prvý aspekt je časové hľadisko kedy je potreba strážiť rodiace kozy a pomáhať pri pôrode, prípadne zaistiť veterinárne ošetrovanie. V prípade slabých mláďat vyčleniť miesto na umelý odchov a potreba umelo kŕmiť.

Druhým aspektom sú financie, ktoré pri chovu AN kôz nie sú zanedbateľné. Ohľadom na vysokú obstarávaciu cenu kozliat a dospelých kôz (400-1000€) je akýkoľvek „výpadok“ potomkov citeľne poznať, o vyradení dospelých kozy ani nehovoriac. A pretože sa väčšina AN kôz v zahraničí chová na malých farmách pre ktoré nie je prioritou speňaženie mlieka, ale práve predaj plemenných zvierat, táto selekcia prebieha na takmer nulovej úrovni. Samozrejme akákoľvek selekcia môže prebiehať na iba dostatočne veľkej populácii a jedná sa o dlhodobý cieľ ku ktorému by sa mali pripojiť aj ostatné slovenské farmy v úzkej spolupráci so SR pri ZCHOK.

Priebeh uznávacieho pokračovania

Uznávacie pokračovanie rozmnožovacieho chovu anglonúbijských kôz za šľachtiteľský chov na Kozej farme Kozinka, ul. Mieru 298, Veľký Blh, sa konalo dňa 29. novembra 2013. Na toto konanie boli delegovaní členovia Výberovej komisie pre chov oviec a kôz pri MPRV SR Ing. Pavol Gúgľava, ako predseda komisie a Ing. Milan Petrovič. Uznávacieho konania sa za RVPS Rimavská Sobota zúčastnila MVDr. Helena Ubrežiová a samozrejme prítomná bola majiteľka farmy Ing. Petra Pajasová.

Na základe rozboru stáda, výsledkov z kontroly úžitkovosti a následnej fyzickej obhliadky stáda a chovateľského prostredia sa prítomní členovia výberovej komisie vyjadrili za uznanie uvedeného rozmnožovacieho chovu kôz za chov šľachtiteľský. RVPS Zvolen predložila priazni-

vé stanovisko k zdravotnej a nálezovej situácii v chove.

Z rokovania vyplynuli nasledovné opatrenia:

a/ Pre chovateľa :

- pokračovať vo výkone KÚ
- riadiť sa pokynmi pracovníkov ZCHOK
- dodržiavať dôsledne vypracovaný prípušťač plán, využívať v plemenitbe
- špičkové capy s vysokou mliekovou úžitkovosťou matiek
- realizovať navrhnuté chovateľské opatrenia smerujúce k zvýšeniu mliekovej úžitkovosti
- zosúladiť termíny prípušťania tak, aby u zvierat mohla byť ukončená kontrola mliekovej úžitkovosti

b/ Pre dôverníka SZCH:

- naďalej vykonávať KÚ, vráťane KMÚ
- vykonávať pozitívny výber potomstva v zmysle prijatých zásad pre obnovu ŠCH
- selektovať kozičky a capkov pri zaraďovaní do reprodukcie podľa plemenného typu plemena anglonúbijská koza

c/ Pre veterinárnu službu:

- vykonávať v spolupráci s chovateľom zooveterinárne opatrenia pre šľachtiteľské chovy v zmysle Zákona 39/2007 Z.z. o veterinárnej starostlivosti v znení neskorších predpisov.

Ing. Pavol Gúgľava, Ing. Petra Pajasová
Ing. Miroslav Medek, Bc. Eugen Nagy

Zväz chovateľov oviec a kôz

Plán podujatí na rok 2014

Podujatie	Miesto konania	Termín
Administrácia výberu potenciálnych matiek plemenných zvierat	celoslovensky	celoročne
Bonitácie v chovoch	celoslovensky	celoročne
Tvorba prípušťačích plánov	celoslovensky	celoročne
Školenie HACCP	Banská Bystrica	18.2.2014
Školenie HACCP	Žilina	25.2.2014
Školenie HACCP	Sabinov	4.3.2014
VČS ZCHOK	Liptovský Hrádok	25.4. 2014
Nákupný trh baranov	Agrofarma Pleš	3.5.2014
Nákupný trh baranov	CVŽV ÚH Trenčianska Teplá	14.5.2014
Ovčiariska nedeľa	Múzeum Lipt. dediny, Pribilina	25.5.2014
OVENÁLIE 2014	Východná	8.6. 2014
Nákupný trh baranov	SHR M. Angelovičová, farma Kamenica	13.6.2014
Regionálna výstava oviec a kôz	SHR M. Angelovičová, farma Kamenica	13.6.2014
Nákupný trh baranov	PD Liptovské Revúce	18.6.2014
Nákupný trh baranov	AT Tatry s.r.o., Spišská Belá - Podhorany	25.6.2014
Nákupný trh baranov	PD Liptovské Revúce	2.7.2014
Regionálna súťaž v strihaní oviec	Kamenica	12.7. 2014
Medzinárodné majstrovstvá SR v strihaní oviec	Liptovská Lúžna	26.7. 2014
Ovečka - ovečka	Múzeum Liptovskej dediny, Pribilina	27.7.2014
Bačovské dni Malatiná	Malatiná	júl 2014
Revúcke halušky	Liptovské Revúce	júl 2014
Národná výstava HZ	Nitra	21.-24.8. 2014
Agrokomplex 2014	Nitra	21.-24.8. 2014
Nákupný trh capov	Nitra	22.8.2014
Nákupný trh baranov do 1 roku veku	Agrodubník hronsek	august 2014
Nákupný trh capov	Anna Molčanová, Selce	12.9.2014
Nákupný trh capov	Východné Slovensko	september 2014
Osvedčovanie spôsobilosti plemenných baranov a capov, konzultácie s chovateľmi.	celoslovensky	september 2014
DEMETER 2014		október 2014
Vydávanie časopisu „Chov oviec a kôz“		štvrtročne
Web stránka ZCHOK		celoročne
Kurzy spracovania vlny	regionálne	celoročne
Kurzy spracovania mlieka	regionálne	celoročne
Uznávacie konania chovov oviec a kôz	celoslovensky	celoročne
Šľachtiteľská a poradenská práca, konzultačná činnosť	celoslovensky	celoročne
Stretnutia s chovateľmi podľa regiónov	celoslovensky	celoročne

Možnosti selekce na zlepšenou konverzi krmiva u ovcí

Z praxe a celé řady výzkumných prací a analýz je patrné, že jednou z nejvýznamnějších nákladových položek v chovu ovcí jsou náklady na krmiva. Vzhledem k situaci na trhu s jehněčím masem a ekonomickému tlaku na chovatele stoupá význam snižování nákladů. Ziskovost produkce jatečných jehňat a chovu ovcí závisí na redukcí vstupů (nákladů) a/nebo zvýšení produkčních výstupů. Jakákoliv redukce v příjmu krmiva nebo zlepšení efektivity konverze krmiva bez nepříznivého dopadu na růst nebo kvalitu jatečného těla má průkazný pozitivní ekonomický vliv na produkci jehňat. Jednou z možností je využití ukazatele, který je v literatuře popsán jako residuální příjem krmiva (RFI), který byl navržen pro měření efektivity příjmu krmiva a pro selekci zvířat. Residuální příjem krmiva je definován jako rozdíl mezi aktuálním příjmem krmiva a předpokládaným příjmem krmiva (předpokládaný příjem krmiva se stanoví na bázi požadavků podle hmotnosti zvířete a jeho produkce). Perspektivní se jeví selekce na zlepšení konverze krmiva. Příspěvek se zabývá možnostmi využití selekce na RFI v chovu ovcí, ukazuje možné dopady u chovatelů ovcí a uvádí některé příklady z praxe. Zaměřuje se na všeobecné vztahy, selekční experimenty v této oblasti a praktický dopad při odhadu plemenných hodnot. Ukazatele zmiňované v příspěvku uvádí tabulka 113. Podklady pro příspěvek vycházejí z kongresu EAAP, ICAR a celé řady výzkumných studií z poslední doby.

Pavel Bucek

Odezva u jehňat (beránků) na selekci jejich otců na rozdílnou konverzi krmiva

Jeden ze zajímavých experimentů popisuje studie autorů François a kol., 2012 z Francie, ve které bylo měření efektivity příjmu krmiva zajištěno automatickými krmy automaty. Experiment byl proveden na mladých beranech v individuálním testu pro selekci na živou hmotnost, růst a složení jejich těla.

Test trvá osm týdnů od 100 do 156 dne věku. Živá hmotnost a ultrazvuk jsou zaznamenávány podle tohoto schématu:

- na začátku testu – živá hmotnost;
- uprostřed testu – živá hmotnost a ultrazvuk;
- na konci testu – živá hmotnost a skenování ultrazvukem.

Krmné automaty umožňují sběr dat z každého krmení individuálně pro každého berana. To umožňuje kalkulaci a výpočet denního příjmu krmiva (DFI). Ukazatel DFI je korelovaný s živou hmotností, růstem a složením těla. Lineární regresí DFI na tyto vlastnosti byl počítán residuální příjem krmiva. Byl uskutečněn jednogenetický selekční experiment. Selekce otců

proběhla u 151 beranů (plemene romane (IN-RA-401) v testu. Bylo vybráno 10 otců beranů s nejlepší efektivností příjmu krmiva (FA), což znamená, že měli zápornou hodnotu RFI. Dále bylo vybráno 10 otců s nejhorší efektivností příjmu krmiva, s vysokou kladnou hodnotou RFI. Sedm otců z každé skupiny bylo připuštěno na bahnice a byla získána další generace zvířat. Otcové jehňat ze skupiny s nejlepší efektivností příjmu krmiva měli průměrnou hodnotu RFI na úrovni -211g/den a otcové s nejhorší efektivností krmiva +204 g/den. Ze 160 beránků, kteří vstoupili do testu, ho dokončilo 149, 82 po otcích s příznivou efektivností příjmu krmiva (zápornou hodnotou RFI) a 62 od otců s nepříznivou efektivností příjmu krmiva. Beránci byli měřeni ve stejném věku a podle stejné metodiky jako jejich otcové. V průměru byla vykázaná hodnota RFI -21g/den u potomků po otcích s příznivou efektivností příjmu krmiva a +26g/den pro potomky po otcích s nepříznivou efektivností příjmu krmiva (horší konverze). Rozdíl mezi oběma skupinami byl 47 g/den. Odhadnutá dědivost tohoto ukazatele byla na úrovni 0,23. Genetické parametry u vybraných ukazatelů efektivnosti příjmu krmiva a klíčových ukazatelů při šlechtění na masnou užitkovost ovcí uvedené v tabulce 114 a 115

jsou převzaté ze studie stejných autorů z roku 2002. Tabulky 116 až 119 uvádějí výsledky experimentu z roku 2012. Popis jednotlivých ukazatelů a využívané zkratky jsou uvedeny v tabulce 113.

Experiment ve Francii v roce 2007 u jehňat samičího pohlaví

Obdobný experiment byl ve Francii uskutečněn v roce 2007 autory Francois a kol., 2007 (tabulka 120). Jeho cílem bylo využití residuálního příjmu krmiva v selekčním programu. Byl sledován a analyzován ukazatel RFI u dvou skupin jehňat samičího pohlaví plemene IN-RA401. Skupiny byly vybrány na základě indexu residuálního denního příjmu krmiva spočítaného pomocí residuálního příjmu krmiva otců a otců otců. První skupina 80 jehňat samičího pohlaví měla příznivé hodnoty indexu residuálního denního příjmu krmiva a druhá skupina měla nepříznivé hodnoty tohoto indexu. Výběr jehňat do experimentu byl proveden mezi 400 jehňaty. Rozdíl v průměrné hodnotě indexu RFI mezi oběma skupinami jehňat samičího pohlaví šlechtěnými na rozdílnou úroveň RFI byl 64 g. Experiment začal v dubnu ve věku 4 měsíců a byl ukončen v září ve věku 9 měsíců. Jehňata samičího pohlaví byla krmena a ustájena ve 4 skupinách po 40 jehňatech. Krmena byla ad libitum senem a peletami (300 g pelet). Z experimentu bylo patrné, že existovaly malé rozdíly v živé hmotnosti a v růstu mezi oběma skupinami. Obě skupiny tedy mohou být porovnávány na základě jediného kritéria, příjmu krmiva. Residuální příjem krmiva pro skupinu s příznivými hodnotami indexu RFI byl nižší než u skupiny s nepříznivými hodnotami indexu.

První genetické parametry pro jehňata samičího pohlaví odhadl Cameron v roce 1988 u individuálně ustájených zvířat. Leymaster a kol., 2002 odhadli koeficient heritability pro denní příjem krmiva na úrovni 0,25 a pro průměrný denní přírůstek 0,27. Genetická korelace v práci Leymastera a kol., 2002, mezi průměrným denním příjmem krmiva a průměrným denním přírůstkem byla 0,80. Ve studii autorů François a kol. 2007 byla genetická korelace pro příjem krmiva a denní přírůstek na úrovni 0,43, zatímco pro příjem krmiva a průměrný denní přírůstek také 0,43. Dědivost u vykázaného residuálního příjmu krmiva měla ve studii François a kol., 2007 hodnotu 0,30 a z této studie vyplývá, že selekce na RFI by mohla být přínosná. Byl zjištěn příznivý vztah mezi měřením tohoto ukazatele a příjmem krmiva jehňat samičího pohlaví a lze předpokládat, že selekce na tento ukazatel by mohla být přínosná při výkrmu jehňat nebo chovu bahnic pro obnovu stáda. Selekce na residuální příjem krmiva (přímá selekce) by mohla být realizova-

Tab. 113: Popis jednotlivých ukazatelů, které jsou uvedeny v příspěvku

DFI	Denní příjem krmiva v průběhu osmítýdenního období testu
AFI	Přepočtená hodnota DFI na hmotnost na začátku testu
RFI	Residuální příjem krmiva
FE	Efektivnost příjmu krmiva = ADG/DFI přepočtená na hmotnost na začátku testu
ADG	Průměrný denní přírůstek v průběhu osmítýdenního období testu
Hřbetní tuk (mm)	(hřbetní tuk uprostřed testu + hřbetní tuk na konci testu)/2
Hřbetní tuk 50 (mm)	Hřbetní tuk přepočtený při 50 kg živé hmotnosti zvířete z hřbetního tuku uprostřed testu a na konci testu
Sval (mm)	(sval uprostřed testu + sval na konci testu)/2
Sval50 (mm)	Sval přepočtený při 50 kg živé hmotnosti ze svalu uprostřed a na konci testu
Wmid	Hmotnost uprostřed testu

telná, pokud budou dodatečné náklady pokryty zvýšeným genetickým ziskem. Odhadnuté genetické parametry reziduálního příjmu krmiva (konsistentní dědivost, příznivé genetické korelace s růstem) dávají předpoklad pro využití tohoto ukazatele v praxi pro selekci.

Praktický příklad experimentu s RFI z USA

Podobný experiment jako ve Francii byl realizován v USA kolektivem autorů Redden a kol. (2010). Jednalo se o bahnice plemene targhee, u kterých byl měřen individuální příjem krmiva. Residuální příjem krmiva byl kalkulován pro každé individuální zvíře, jako rozdíl mezi aktuálním a očekávaným příjmem krmiva. Očekávaný příjem krmiva byl kalkulován regresí aktuálního příjmu krmiva proti metabolické tělesné hmotnosti a průměrnému dennímu přírůstku v průběhu pokusu. Pro další podrobnější specifikaci RFI byly bahnice rozděleny na skupiny s nízkou, střední a vysokou hodnotou RFI. Nízká hodnota RFI představovala bahnice s nejvyšší efektivností příjmu krmiva. Podobně skupina s vysokou hodnotou RFI reprezentovala bahnice s nízkou efektivností příjmu krmiva. Z experimentu byla patrná kladná genetická korelace s příjmem sušiny (0,78). Bahnice ve skupině s nízkou hodnotou RFI (s efektivnější konverzí krmiva) konzumovaly o 0,88 liber krmiva na den méně než bahnice ve skupině s vysokou hodnotou RFI. Hmotnost a růst bahnic byly ale na stejné úrovni v obou skupinách. Období žraní bylo u bahnic s nižší hodnotou RFI kratší než u bahnic s vyšší hodnotou RFI. Byla zjištěna značná variabilita v příjmu krmiva. Bahnice s nízkou i vysokou efektivností příjmu krmiva měly stejný přírůstek (75 lb na den). Vysoce efektivní bahnice konzumují méně krmiva, ale přírůstek je na stejné úrovni. To představuje významné ekonomické úspory. Vysoce efektivní bahnice také stráví méně času při příjmu krmiva. Bahnice z dvojčat měly méně příznivé hodnoty RFI, to znamená horší konverzi krmiva.

Využitelnost RFI ve šlechtitelských programech a při odhadu plemenných hodnot v chovu ovcí

Ve Velké Británii se problematikou odevzy na šlechtění s využitím genomické selekce a při zavedení nových ukazatelů charakterizujících produkční efektivnost zabývali Sawalha a kol. Odhad plemenných hodnot pomocí BLUP, kombinovaný s ekonomickým indexem, je efektivním nástrojem selekce v chovu ovcí ve Velké Británii. Současný vývoj s využitím genomické selekce umožňuje mapování SNP za přijatelných ekonomických podmínek. Panel markerů umožňuje odvodit vztah mezi markery a fenotypy a následně odhad plemenných hodnot na základě tohoto genotypování. Přehled o současném indexu a o uvažovaných nových vlastnostech uvádí tabulka 121.

Odvození vztahu vyžaduje populaci, ve které jsou zvířata s fenotypem genotypována. To je základem genomické selekce. Genomická se-

Tab. 114: Odhad genetických parametrů pro ukazatele růstu a výživy¹⁾²⁾

Ukazatel	DFI	ADG	hřbetní tuk	sval	W mid
DFI	0,43	0,83	0,31	0,32	0,85
ADG		0,43	0,17	0,31	0,74
hřbetní tuk			0,46	0,26	0,18
sval				0,36	0,33
W mid					0,36

Zdroj: François a kol., 2002

¹⁾ použité zkratky jsou uvedené v tabulce 119; ²⁾ genetické korelace, na diagonále dědivost.

Tab. 115: Odhad genetických parametrů pro upravované (přepočtené) ukazatele růstu a výživy¹⁾²⁾

Ukazatel	RFI	ADG	hřbetní tuk 50 kg	sval 50 kg	FE
RFI	0,30	0	-0,05	0	-0,63
ADG		0,43	-0,33	-0,13	0,74
hřbetní tuk 50 kg			0,37	0,15	-0,42
sval v 50 kg				0,23	-0,12
FE					0,36

Zdroj: François a kol., 2002

¹⁾ použité zkratky jsou uvedené v tabulce 119; ²⁾ genetické korelace, na diagonále dědivost.

Tab. 116: Selektční kritéria pro výběr otců jehňat

Selektovaná skupina otců	kladná hodnota RFI (nepříznivá konverze krmiva)	záporná hodnota RFI (příznivá konverze krmiva)
průměr DFI otců (g/den)	2 031	1 652
průměr RFI otců (g/den)	+204	-211

Zdroj: Francois a kol., 2012

Tab. 117: Ukazatele selekce a výsledky u potomstva u jednotlivých beranů s rozdílnou hodnotou RFI

Selektovaná skupina	kladná hodnota RFI (nepříznivá konverze krmiva)	záporná hodnota RFI (příznivá konverze krmiva)
průměr DFI otců (g/den)	2 031	1 652
průměr RFI otců (g/den)	+204	-211
počet potomstva	67	82
průměr DFI potomstva (g/den)	1 741	1 664
průměr RFI potomstva (g/den)	+26	-21

Zdroj: Francois a kol., 2012

Tab. 118: Korelované odpovědi (reakce) na živou hmotnost, růst a FCR

Selektovaná skupina	kladná hodnota RFI (nepříznivá konverze krmiva)	záporná hodnota RFI (příznivá konverze krmiva)
ADG (g)	355	377
živá hmotnost na začátku (kg)	33,3	32,1
živá hmotnost uprostřed testu (kg)	44,2	43,6
živá hmotnost na konci testu (kg)	53,2	53,3
živá hmotnost přepočtená na 140 dnů (kg)	50,9	51,0
výživa – konverzní poměr (DFI/ADG)	4,72	4,66

Zdroj: Francois a kol., 2012

Tab. 119: Korelované odpovědi (reakce) na živou hmotnost, růst a FCR

Selektovaná skupina	kladná hodnota RFI (nepříznivá konverze krmiva)	záporná hodnota RFI (příznivá konverze krmiva)
ultrazvuk – hřbetní tuk uprostřed testu (mm)	6,8	6,4
ultrazvuk – hřbetní tuk na konci testu (mm)	7,4	7,1
ultrazvuk – sval uprostřed testu (mm)	22,8	22,7
ultrazvuk – sval na konci testu (mm)	23,9	24,0

Zdroj: Francois a kol., 2012

lekce umožňuje se střední nebo vyšší přesností odhad plemenných hodnot pro mladá zvířata a poskytuje příležitost k zavedení plemenných hodnot pro nové vlastnosti a znaky, u kterých je nákladné nebo nepraktické provádění kon-

trolů užitkovosti. Jako příklad lze uvést reziduální příjem krmiva. Cílem studie bylo poznat potenciál zahrnutí genomických informací a odevzy při využití genomické selekce u třech hlavních skupin plemen ovcí ve Velké Británii:

Tab. 120: Výsledky selekčního experimentu u jehňat samičího pohlaví ve Francii

Ukazatel	skupina s příznivou hodnotou indexu	skupina s nepříznivou hodnotou indexu
počet jehňat samičího pohlaví na konci experimentu	79	75
hmotnost na začátku (kg)	37,5	36,2
hmotnost na konci (kg)	47,7	47,2
ADG (g)	63	66
průměrný příjem pelet na den a jehně samičího pohlaví (kg)	0,304	0,317

François a kol., 2007

hill sheep, longwool a terminálních plemen ovcí. Byla simulovaná rozdílná velikost genotypované a efektivní populace a testováno zahrnutí nových produkčních vlastností do šlechtitelského programu.

Byly simulovány tři scénáře:

- 1) základní index: současný šlechtitelský program bez zahrnutí nových vlastností a znaků;
- 2) základní index a zahrnutí pěti nových ukazatelů;
- 3) základní index s pěti novými ukazateli a s využitím genomické selekce.

Při analýze celkové roční ekonomické odezvy s využitím metody BLUP a nových ukazatelů pro skupiny plemen hill sheep, longwool a terminálních plemen ovcí se ukázalo, že odezva na selekci byla na stejné úrovni u prvních dvou scénářů pro skupinu plemen hill sheep. Obdobné výsledky byly získány pro terminální plemena ovcí, kde zahrnutí nových vlastností zlepšilo současný šlechtitelský program a odpověď na selekci o 4 %. V případě skupiny plemen longwool se odpověď na selekci zvýšila o 40 %. V tomto případě to bylo z důvodu důrazu na dlouhověkost u této skupiny plemen.

Zahrnutí informací genomické selekce by mělo za následek významné zvýšení ekonomické odezvy na selekci v rozmezí od 8 do 28 % u skupiny plemen hill sheep, od 10 do 36 % u skupiny plemen longwool a od 10 do 32 % u terminálních plemen ovcí v porovnání s konvenčním šlechtitelským programem. Větší genotypovaná a efektivní populace má vliv na

výšší odezvu na šlechtění s využitím genomické selekce. Využití genomických informací pro RFI v porovnání s pouze klasickým postupem odhadu plemenných hodnot může redukovat hodnotu RFI u bahnic v reprodukci v porovnání s konvenčními přístupy ke šlechtění. Tyto

výsledky ukazují, že zahrnutí informací genomických plemenných hodnot může mít příznivý efekt na očekávanou odezvu na šlechtění. Nové ukazatele charakterizující efektivnost příjmu krmiva mohou být zahrnuty do indexu a zlepšeny s využitím konvenční a genomické selekce. Genomickou selekci lze využít u ukazatelů, u kterých se obtížně sbírají data, jako například u ukazatele RFI. Fenotypová data jsou ale stále potřebná a to může být významným problémem při zavádění tohoto ukazatele do praxe.

Závěr

Profitabilita chovu ovcí může být zvýšena zlepšením efektivnosti příjmu krmiva a tím snížením vstupních nákladů. Jednou z možností je využití ukazatele, který je v literatuře popsán jako residuální příjem krmiva (RFI). Výsledky naznačují, že při využití selekce na tento ukazatel selepší konverze krmiva při zachování stejné užitkovosti. Přínosné může být využití genomické selekce. Fenotypová data jsou ale stále potřebná a to může být významným problémem při zavádění tohoto ukazatele do praxe. V některých pracích byly analyzovány možnosti využití nepřímých ukazatelů, které by mohly vést ke zlevnění sběru dat pro tento ukazatel.

Tab. 121: Současný index a nové vlastnosti s dědivostí (h²) a ekonomickou hodnotou (EV) v britských librách (GBP), které se využívají v selekčních indexech ve Velké Británii

Ukazatel / skupina plemen	Hill		Longwool		terminální	
	h ²	EV	h ²	EV	h ²	EV
jatečné tělo – tuk (mm)	0,25	-0,14			0,29	-1,76
jatečné tělo – sval (mm)	0,35	0,55	0,36	5,87	0,28	2,66
věk při porážce (dny)			0,23	-0,07		
zevnějšek – skóre			0,12	0,55		
velikost v dospělosti (kg)	0,43	-0,05	0,45	-0,5		
hmotnost vrhu (kg)	0,1	0,19				
velikost vrhu (počet jehňat)	0,05	0,10	0,05	4,7		
hmotnost v osmi týdnech věku (kg)	0,12	0,38				
Nové vlastnosti a ukazatele						
RFI u jehňat (kg/kus/období dokrmu)	0,3	-0,04	0,3	0,07	0,3	0,06
RFI u bahnic (kg/bahnici/rok)	0,3	-0,02	0,3	0,05		
dlouhověkost bahnic (roky)	0,27	0,001	0,3	11,2		
Footrot (výskyt)	0,045	-0,01	0,05	-0,20		
přežitelnost jehňat (ano/ne)	0,03	0,46	0,03	38,8	0,03	15,6

Zdroj: Sawalha a kol., Velká Británie

Správa z prezentácie

Redyku karpatského v Strelníkoch

Dňa 12. 12. 2013 sme sa my, chovatelia, bačovia, valasi, odborníci šľachtitelia a zánietenci valaského stavu stretli v priestoroch kultúrneho domu na Strelníkoch (Šajba) so zaujímavými, skromnými a tiež hrdými chlapmi z Koniakowa (Poľsko), ktorí sa rozhodli prezentovať potrebu chovu oviec tak, že z finančných zbierok organizovaných v Koniakowe a širokom okolí nakúpili krdeľ oviec pri Sibiu (na juhu Rumunska) a putovali s nimi pasúcky stovky kilometrov Karpatským oblúkom tak, ako v minulosti tiahli podobným spôsobom ich otcovia a starí otcovia a ešte v ďaleko sťaženejších podmienkach. Ale bol to počin skutočne múdry a vyvolal nie len v Poľsku, ale aj v dotknutých krajinách ako Rumunsko, Maďarsko, Ukrajina aj v rodnom Poľsku veľký ohlas a zobudil kompetentných, aby sa začali chovu oviec venovať dôslednejšie, z láskou a rutinou chuťou pre dobrú vec, pre tradičný chov, pre zdravý fundament života a pre rozvoj a propagáciu chovu oviec ale aj pre podporu rozvoja cestovného ruchu.

Na niektorých prezentáciách v Poľsku, ale hlavne na veľmi pekne usporiadanej konferencii v Zakopanom, som sa rozhodol pozvať iniciátorov a realizátorov „Redyku“ na besedu na Slovensko s cieľom presne tým istým, ako mali hlavné postavy „Redyku“ PIOTR KOHUT a JOZEF MICHALEK, ktorí sa postarali o dokonalý reklamný ťah v týchto krajinách, idúcky sa zastavovali v mestách, mestečkách aj dedinkách, medzi starostami obcí, ale aj medzi obyčajnými ľuďmi, ktorých donútili spontánne premýšľať o dôležitosti tohoto počinu. Všetci poobliekaní v odevoch ľudových aj tým demonštrovali, že boli to práve ovce, čo nás obliekli a nachovali, aby sme mali sily aj na takéto dlhé transporty putovať dolinami a robiť osoh valaskému stavu. Nechcem menovať všetkých, ktorí sa postarali o hladký priebeh pochodu, ale boli medzi nimi hlavne rumunskí a ukrajinskí „prezvodníci“, ktorí vydržali šľapať celú cestu. Výkon hodný vrcholového športovca, keď si vezmeme vzdialenosť 1400 km dlhú trasu, tak znalý turista zložením klobúka uctí si výkon.

V kultúrnom dome v Strelníkoch, útulnom to stánku miestnych obyvateľov, sme sa posnažili vytvoriť domáce prostredie všetkým zúčastneným, za čo ďakujem starostovi obce pánu Jánovi Majerovi, zamestnancom OÚ a kuchárkam, ktoré pripravili pohostenie cezpoľným uzímeným divákom a poslucháčom. Svoje príspevky nádherné a zrozumiteľne predniesli - Piotr Kohút za Redyk Karpatski, Michal Milerski, krásnou slovenčinou - za Českú republiku a pán Július Šutý za Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku. Všetci prednášatelia sa postarali o vzruch v miestnosti, kde sa vo väčšine sústredili valasi so salašníckymi a chovateľskými z obce, kde skoro v každom dome ovce chovajú a po domoch ich je vyše päťsto kusov, zapájali sa do debaty a neraz som počul ponosy na vedenie Šajbianského PD, že sa nerozvážne neraz stavia ku chovu oviec a teda aj ku tradíciám tejto obce, kde po stáročia pásli sa

krídle a všetko bolo vykosené, nádherná scenéria senníkov plných voňavého sienka mi spríjemňovala detstvo, a tak si myslím, že by sme mali naspäť rozširovať stavy ovečiek, aby sme nepálili seno na záhradách a vyvážali ho do jarkov, veď príklad našich predkov treba vo všetkom napodobniť a zachovať. Bolo to rokmi overené a vyskúšané a nikto sa ani slovom nepozastavil, že by to malo byť nebodaj ináč. A preto som si vybral Šajbu, aby som jemne poukázal na nie práve múdre smerovanie miestneho družstva, veď ľudia, ktorí sa od detí venovali chovu oviec a sú to sťa by ich deti, nemôžu byť vyhodení na ulicu len preto, že chceme všetko zmechanizovať. Som si istý, že sa strojom nedá vziať všetka úroda a treba predsa aj vykásať a zbavovať sa náletu, hlavne pasením kôz.

Tak sme sa veľa dozvedeli nového a vytvorili si základný obraz smerovania a k tomu nám spríjemnili besedu Zakopaňski muzikanti vedení Jankom "Bueckom" Karpieľom, spevák Vlado Homola a chovateľ a liečiteľ Martin Tesák. Verím, že sa skoro dáme dokopy a z hlavou vztyčenou podporíme tých pár ľudí, ktorým sa ešte chce robiť a nebude im klásť prekážky, ale v súčinnosti sa podieľať na zveľaďovaní nášho okolia, aby aj turisti a ľudia s otvorenými očami chodiaci mali dobrý pocit, že u nás rozmýšľame v globále tak, aby sme si zachovali kultúru a aby sme mohli povedať ako naši starí.... "Kto má ovce, ten má čo chce"

Autor: Ľubo Tatarka-Čalamacha,

Slovenská Ľupča

Autor fotografie: Ing. Michal Milerski

Manažment chovu malých prežúvavcov a ich elektronická identifikácia

Chov oviec na Slovensku ako aj v Českej republike stúpa na popularite, a to nielen z toho dôvodu, že mnohí chovatelia začali vyrábať veľmi chutné výrobky z ovčieho mlieka, ale tiež preto, že ide o ekonomicky zaujímavé odvetvie poľnohospodárskej výroby.

Surové ovčie mlieko je v súčasnej dobe speňažované za celkom výhodnú cenu, ktorá skoro trojnásobne prevyšuje cenu kravského mlieka. Veľa chovateľov sa zamýšľa nad tým, ako túto surovinu potravinárskeho priemyslu vyrábať vo väčšom množstve a za ekonomicky výhodnejších podmienok.

Jednou z možností je využitie manažmentu chovu oviec a kôz, ktorý ponúka spoločnosť Fullwood – CS. Spoločnosť Fullwood – CS a Agraservis v spolupráci s Zväzom chovateľov oviec a kôz usporiadali na túto tému odborný seminár, ktorý sa uskutočnil dňa 13.3.2014 v priestoroch spoločnosti AGRIA Liptovský Ondrej, a.s. Prednášajúci boli odborníci na intenzívny chov malých prežúvavcov z Izraela. Účastníkov seminára oboznámili so spôsobom chovu a novými technologickými postupmi, ktoré používajú. Rozhodujúcim článkom je riadený chov za pomoci

vyspelého manažérského softvéru zbierajúceho všetky dostupné údaje, ktoré chovateľ potrebuje k vykonávaniu správnych rozhodnutí v jednotlivých fázach chovu. Ide o automatický zber údajov, ktorý prebieha pri dojení v dojári, a tiež v maštali pri vykonávaní bežných chovateľských činností, ako je diagnostika gravidity, bahnenie, ošetrovateľské zásahy, liečba atď.

Základom zberu údajov je presná identifikácia jednotlivých zvierat, teda ich označenie pomocou pasívnej identifikačnej elektronickej známky. Tento spôsob označovania je legislatívne povolený a má aj svoje ďalšie výhody, ktoré sa používajú pri vykonávaní pravidelnej inventarizácie zvierat v chove, alebo pri vyhľadávaní stratených ušných známok apod. Ak bude chovateľ uvažovať o využití tejto elektronickej identifikácie pre potreby ponúkaného manažmentu, musí sa správne rozhodnúť na akom mieste tela zvierťa aplikáciu čipu urobí, alebo či použije nožnú známku. Keď aplikáciu čipu urobí v oblasti hlavy zvierťa musí použiť tzv. priechodnú identifikáciu v dojári, kde sa na vstupe zvierat do dojárne použije anténa na každej strane. Potom platí zásada, že ak má byť takáto identi-

fikácia 100%, nesmie po vstupe do dojárne dôjsť k zámene poradia nastupovaných zvierat. Tým by došlo k nesprávnemu priradeniu zvierťa k dojaciemu stojisku a teda aj výdojku, ktorý by putoval na nesprávnu adresu iného než toho správneho zvierťa. Najvhodnejšie miesto aplikácie je preto do podkožia na zadnú končatinu (je jedno či na pravú alebo ľavú) a to do oblasti achilovej šľachy, ktorá sa nachádza v blízkosti vemena (obr. č. 1)

Zárok je jednoduchý a bezpečný. Táto poloha potom umožňuje použiť ponúkané spôsoby identifikácie teda ako priechodnú, tak identifikáciu s použitím

antén umiestnených na vemenných násadcoch dojacích súprav. Ide o takzvanú bodovú identifikáciu. U tejto je ekonomicky výhodné použitie polovičného počtu meračov mlieka, ktoré predstavujú najdrahšiu položku celého systému bez ujmy presnosti merania, alebo straty údajov o množstve a kvalite nadojeného mlieka.

K čipovaniu sa používajú sklenené čipy, ktoré prichádzajú

z výroby už naprogramované, ale je možné použiť aj čipy, ktoré sa dajú programovať pomocou špeciálneho čítacieho a programovacieho zariadenia. Naprogramované čipy sú cenovo o niečo lacnejšie, ale sú použiteľné len jednorázovo (na rozdiel od čipov programovateľných). Zariadenie na čítanie a zároveň programovanie je o niečo drahšie. Výhodou programovacích čipov je zosúladenie čísla čipu s ušným číslom, čo uľahčuje prácu pri dohľadávaní stratených ušných známok.

Ako nadstavbu tohto systému, ponúka firma Fullwood zariadenie Afi2G0 (obr. č. 2). Afi2G0 je prenosná čítačka nepreprogramovateľných RF čipov, ale tým jej úžitkové vlastnosti nekončia. Afi2G0 je veľmi dômyselné zariadenie, predstavujúce značný pokrok v chovateľskej praxi predovšetkým tým, že je to elektronický zápisník, ktorý umožňuje jeho obsluhu aj v teréne vyvolávať z pamäti prístroja všetky potrebné údaje o danom zvierati, ale ich aj vkladáť priamo pri zvierati, pokiaľ ide o udalosti, ktoré sú v chove oviec denne vykonávané. Je to napríklad evidencia hormonálnej stimulácie ruje, evidencia gravidity po ultrazvukovej diagnostike, zápis údajov o kotení, ošetrovaní, presune, úhyne, liečbe atď. Vložené údaje je potom možné jednoduchým prenosom cez káblové pripojenie tzv. doku preniesť do počítača a aktualizovať databázu chovu uloženú v manažérskom programe Afisheep. Afisheep je špeciálne vytvorený program pre použitie v chovoch malých prežúvavcov, teda oviec a kôz. Na jeho výstupných zostavách sa zakladá úspešnosť celého manažmentu a riadeného chovu. Zostavy poskytujú zásadné štatistické analýzy umožňujúce chovateľovi vykonávať správne rozhodnutia v správnom čase, aby v mliečnom chove boli zaradené len produkčné zvieratá. Do tohto programu sa ukladajú údaje z každého dojenia, ako je množstvo nadojeného mlieka a jeho elektrická vodivosť. Zdrojom tejto dôležitej informácie je merač mlieka Afifree (obr. č. 3). Afifree je merač mlieka s certifikáciou ICAR, spôsobilý pre presné meranie malých objemov

mlieka a využiteľný aj pri kontrole úžitkovosti a odbere vzoriek mlieka na laboratórny rozbor obsahu jeho základných zložiek. Neoceniteľnou výhodou merača Afifree je jeho denné použitie, poskytujúce zásadné informácie o množstve a kvalite dojeného mlieka. Chovateľ tak má k dispozícii aktuálne informácie o úžitkovosti svojich zvierat na základe ktorých sa môže podľa vlastných kritérií rozhodovať či si dané zviera ponechá, alebo ho vyradí z ďalšieho chovu pre jeho nízku úžitkovosť alebo ochorenie mliečnej žľazy. Podľa skúseností sa vyradí priemerne 30% „ekonomicky nezaujímavých“ zvierat a toto je ten kľúčový progresívny prvok, ktorý používajú chovatelia v Izraeli na zvyšovanie rentability svojich chovov. Dosiahne sa tým výrazné zvýšenie úžitkovosti oviec v krátkom čase, ktoré produkujú za laktáciu až trojnásobné množstvo mlieka ako v našich chovoch. Úžitkovosť okolo 500 kg u oviec a až 1100 kg u kôz je bežnou záležitosťou.

Praktické skúsenosti ukazujú, že sa prostriedky investované do novej progresívnej technológie vracajú v priebehu 1,5 roka.

Firma Fullwood je obchodnou spoločnosťou, ktorá má dlhodobé skúsenosti s dojením všetkých hospodárskych zvierat a to vrátane oviec a kôz. Spoločnosť Fullwood má vo svojej ponuke všetky uvedené hardwarové a softwarové prvky tohto manažérského systému. Ide hlavne o tieto komponenty:

- Merače mlieka Afifree (s certifikátom ICAR)
- Elektronickú identifikáciu s RF čipmi (vyhovujúce ISO 11784 a 11785)
- Manažérsky, prenosný elek-

tronický zápisník Afi2G0 (čítaj afitugou)

- Riadiaci softvér Afisheep fungujúci pod operačným systémom Windows
- Triediacu bránku s funkciou počítania zvierat

Jednotlivé komponenty predstavujú články stavebnicového systému, ktorými je možné chov vybavovať aj postupne.

Výhodami použitia tohto manažérského systému sú:

- Riadený chov s kontrolou dojacieho procesu, reprodukcie a kotení.
- Progresívny nárast úžitkovosti stáda cez riadenú brakáciu.
- Ekonomické zhodnotenie krmy a jeho výrazná úspora.
- Cieľená špecializácia na trhom požadované komodity mlieko – mäso.
- Výrazný nárast mliečnej úžitkovosti jednotlivých zvierat.
- Zlepšenie zdravotného stavu mliečnych žliaz zabránením predojovania v dojárni.

Robte dobré rozhodnutia na základe objektívnych údajov v správnom čase, oplatí sa to!

Autori článku:

**MVDr. Peter Olejník, technický riaditeľ Fullwood-CS, Troubsko, Jihlavská 2,
www.fullwood.cz**

Ing. Samuel Urban, regionálny obchodný zástupca firmy Fullwood pre Slovensko

- ❑ **Fullwood / Packo - dojenie a chladenie mlieka**
- dojacie roboty Merlin
- elektronická identifikácia
- ❑ **Protiprievanové systémy maštali, bočné rolovacie steny, vetracie a presvetľovacie štrbiny, rolovacie a lamelové dvere, hradenie, napájačky**
- ❑ **Wielton - traktorové návesy a prívesy, cisterny, prepravníky balíkov, Dolly - traktorový podvozok na ťahanie kamiónových návesov**

AGRASERVIS
Informácie nájdete na: www.agraservis.sk

AGRASERVIS s.r.o.
038 41 Košťany nad Turcom 321

Mobil: 0915 807 269
E-mail: agraservis@agraservis.sk

Založenie nového rozmnožovacieho chovu oviec plemena pôvodná valaška v Roľníckom družstve Klenovec

Vážení čitatelia. Chcem vás oboznámiť so založením rozmnožovacieho chovu pôvodnej valašky v Roľníckom družstve Klenovec.

Predseda Šľachtiteľskej rady pri ZCHOK na Slovensku Ing. Július Šutý, na základe žiadosti menovaného chovateľa delegoval členov Šľachtiteľskej rady, aby vykonali uznávacie konanie v tomto chove. Tomuto konaniu predchádzal výber bahníc a jariet z dvoch šľachtiteľských a dvoch úžitkových chovov plemena zošľachtená valaška v RD Klenovec. Predvýber urobili šľachtitelia ZCHOK Ing. Július Šutý a Ing. Pavol Gúglava. Pre založenie nového chovu pôvodnej valašky menovaní šľachtitelia vyberali zvieratá ktoré fenotypovo zodpovedajú plemennému štandardu plemena pôvodná valaška, čo sa týka najmä sortimentu vlny, telesného rámca a exteriéru. Keďže výberová základňa bola široká, bolo z čoho vyberať.

Dňa 11.12.2013 sa v RD Klenovec uskutočnilo uznávacie konanie. Na toto konanie boli pozvaní aj členovia Klubu chovateľov pôvodnej valašky (KCHPV) pri ZCHOK a po ukončení konania sa uskutočnilo v zasadačke RD Klenovec aj zasadnutie KCHPV.

Uznávacia komisia pracovala v zložení:

Členovia komisie za ZCHOK:

Ing. Slavomír Reľovský,
predseda komisie

Ing. Július Šutý

Ing. Pavol Gúglava

Za PS SR š.p., RS Banská Bystrica

MVDr. Helena Chladná

Za RVPS Rimavská Sobota:

MVDr. Helena Ubrežiová

Za Klub chovateľov pôvodnej valašky:

Doc. Ing. Karol Kočík, PhD.

Ing. Ľubomír Kulla

MUDr. Martin Tesák

Za Klub chovateľov valašských oviec v Českej republike:

Ing. Michal Milerski, PhD.

Za chovateľa:

Ing. Katarína Struhárová,

predsedkyňa RD Klenovec

Stručná charakteristika podniku:

Roľnícke družstvo Klenovec, hospodári

v severozápadnej časti okresu Rimavská Sobota medzi vrchmi Slovenského Rudohoria. Obec Klenovec sa nachádza v nadmorskej výške 450 m, okolie obce je veľmi členité, rozprestierajú sa tu rozsiahle plochy poľnohospodárskej pôdy, ornej pôdy, lúk a najmä pasienkov, čo družstvo predurčuje na chov oviec a hovädzieho dobytku.

ka. Družstvo hospodári na výmere 2360 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho je 379 ha ornej pôdy, 680 ha lúk a 1301 ha pasienkov. Živočišná výroba je zameraná na chov oviec v počte približne 2600 ks a hovädzieho dobytku v počte asi 1000ks. Chov HD je zameraný na produkciu mlieka, dojnice tvoria asi polovicu stavov

a produkciu mliečnych teliat. Ovce plemena zošľachtená valaška sú sústredené v dvoch šľachtiteľských a dvoch úžitkových chovoch. Chov oviec prebieha klasickým salašnickým spôsobom s ručným dojením. V zimnom období sú ovce ustajnené v murovaných ovčinoch, kde sa krmia objemovými krmivami a v období pred kotením, počas kotená až do odstavy jahniat sú prikrmované jadrovými krmivami.

Zloženie a charakteristika stáda:

Na založenie rozmnožovacieho chovu bolo vybraných 37 bahnic zo šľachtiteľských chovov, tieto bahnice sú zapísané v plemennej knihe plemena ZV a 19 bahnic z úžitkových chovov. Na pripúšťanie v roku 2014 budú zakúpené plemenné barany plemena V.

Záver

Komisia vykonala prehliadku ustajňovacích priestorov aj uznávaného stáda. Z tejto prehliadky vyplynuli nasledovné skutočnosti:

- stádo je vo veľmi dobrom kondičnom a zdravotnom stave, zástupkyňa RVPS Rimavská Sobota, MVDr. Helena Ubrežiová predložila priaznivé stanovisko k zdravotnej a nákazovej situácii v chove
- bahnice vybrané zo šľachtiteľských chovov ZV majú už známy pôvod po obidvoch rodičoch, budú preklasifikované na plemeno V a zapísané do plemennej knihy plemena V. Bahnice vybrané z úžitkových chovov budú tiež zaradené do kontroly úžitkovosti, budú pripúšťané z ruky a ich potomstvo (jarky) po prísnej selekcii môžu byť podmienene zaradené do PK plemena V.
- kontrolu úžitkovosti vrátane kontroly mliekovej úžitkovosti bude vykonávať MVDr. He-

lena Chladná, PS SR, regionálne stredisko Banská Bystrica.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti sa všetci členovia komisie vyslovili za uznanie tohto chovu za rozmnožovací chov plemena pôvodná valaška.

Uložené opatrenia:

Pre chovateľa a ZCHOK:

- chovateľ sa prihlási do Plemennej knihy
- doriešiť výkon KÚ v zmysle platnej metodiky
- riadiť sa pokynmi pracovníkov ZCHOK
- dodržiavať dôsledne vypracovaný pripúšťací plán
- preklasifikovať bahnice plemena ZV z pôvodného ŠCH na plemeno V a zaradiť ich do plemennej knihy

- pokračovať naďalej vo výbere potomstva po plemenných baranoch plemena V, aj vo výbere z ostatných bahnic fenotypovo zodpovedajúcich plemenu V

Pre Regionálne stredisko PS SR Banská Bystrica:

- zabezpečiť zaradenie oviec do plemenárskej evidencie
- vykonávať KÚ

Pre veterinárnu službu:

- vykonávať v spolupráci s chovateľom zooveterinárne opatrenia pre šľachtiteľské chovy v zmysle zákona 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti

Autor príspevku: Ing. Pavol Gúglava

Projekt certifikácie výrobkov „Zlatá ovca, Zlatá koza“

Vážení chovatelia,

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku – družstvo v spolupráci so Štátnou veterinárnou a potravinovou správou Slovenskej republiky otvára projekt certifikácie výrobkov – produktov chovu oviec a kôz.

Účelom certifikácie je odlíšiť poctivých spracovateľov od falšovateľov. Práve tí spracovatelia, ktorí vyrábajú výrobky len z ovčieho/kozieho mlieka a mäsa, by mali byť zvýhodnení oproti ostatným, ktorí sa „vezú“ na vlne záujmu o ovčie/kozie produkty. Poctiví výrobcovia by mali dostávať od spotrebiteľov vyššiu cenu ako iní výrobcovia za falšované výrobky. Spotrebiteľ však musí mať zaručenú informáciu o zložení a obsahu výrobku, pričom za kvalitný výrobok bude ochotný zaplatiť aj vyššiu sumu. Túto informáciu mu poskytne viditeľný znak Zlatej ovce/kozy na výrobku a predajni. Len výrobok označený Zlatou ovcou/kozou bude spotrebiteľ považovať za výrobok vyrobený na 100% z ovčieho alebo kozieho produktu.

Prihlášky nájdete na www.zchok.sk. V prípade záujmu o vstup do certifikácie nás kontaktujte na zchok@orangemail.sk alebo 0905406284.

Chov anglonúbijských kôz na Slovensku

Ing. Pavol Gúgľava

Zväz chovateľov oviec a kôz

Charakteristika plemena a plemenný štandard anglonúbijskej kozy

Anglonúbijské plemeno bolo vyšľachtené v Anglicku krížením indického plemena chitral, sudánskeho plemena zairibi a anglických národných plemien. Plemenná kniha bola založená v roku 1890.

Plemeno je veľkého telesného rámca, s pevnou konštitúciou, na vysokých končatinách, s typickou klabonosou hlavou a širokými zvislými ušami. Rohatosť je prípustná.

Hlava – výrazne klabonosá, krátka. Zuby sa dotýkajú ďasna hornej čelusti. Rohaté kozy majú rohy nasadené široko od seba, smerujúce dozadu a nemali by vybočovať von. Rohatosť aj bezrohosť je povolená. Dôležitý je tiež pohlavný výraz.

Oči – strednej veľkosti, šikmo a široko posadené, mandľového tvaru.

Uši – dlhé, zvislé, nízko nasadené, široké a otvorené. Pokiaľ sú priložené k mulcu, ich dĺžka by ho mala presahovať.

Krk – dlhý, u koz štíhly, u capov mohutný, bez prívěskov.

Trup a končatiny – šija posadená vysoko, plece výrazné, jemne utvárané, plynule prechádzajúce do zvyšku tela. Hrudník široký. Chrbát rovný a dlhý. V krížoch môžu byť mierne vyššie ako v kohútiku za predpokladu, že chrbtica nie je zakrivená. Predné končatiny sú rovné, podsadené priamo pod zvierateľom, mali by byť dlhšie ako je hĺbka hrudníka. Zadné končatiny sú rovné. Sponky sú rovné a priame.

Srst – krátka a jemná, pri capoch sa môžu vyskytovať aj dlhšie vlasy, sfarbenie je pri oboch pohlaviach nejednotné, prípustné je akékoľvek sfarbenie.

Vemeno – pologuľovité so širokou základňou, jemné. Polovice nie sú výrazne oddelené. Struky symetrické, dostatočne ďaleko od seba umiestnené. Hmotnosť aukčných capkov min. 35 kg vo veku 5 mesiacov, kozíček min. 30 kg vo veku 5 mesiacov.

Prípustné chyby: menej harmonická stavba tela, slabší telesný vývin, menší telesný rámec, menej výrazný klabonos, mierny predkus (zuby nesmú byť viditeľné) a podkus (u obidvoch max. 5 mm), menej zreteľný pohlavný výraz, kratšie uši (2-3 cm od mulca), mierne prehnutá alebo vyklenutá chrbtová línia, postoj končatín mierne vybočený (do X) alebo mierne sudovitý (do O), mäkkšie sponky, voľnejšie (slabšie upevnené) vemeno.

Nepripustné chyby: slabý telesný vývin, úplne chýbajúci klabonos, silný predkus a pod-

kus, u capov úplne chýbajúci pohlavný výraz, akákoľvek deformácia ušnic, napr. zrastený zvukovod, "zožehnené" ucho a pod., výrazne kratšie uši pod 3 cm od mulca, prívěsky na krku, výrazne prehnutá alebo vyklenutá chrbtová línia (mäkký, kaprí chrbát), postoj silne vybočený (do X) alebo silne sudovitý (do O), mäkké sponky, pacecky. Vyskytujú sa jedince biele, smotanovej farby, svetlo hnedej, gaštanovej až čiernej farby, prípadne i strakaté. Živá hmotnosť kôz, pri priemernej výške v kohútiku 80 cm, je 60-80 kg, capov s priemernou výškou v kohútiku 90 cm je 90-100 kg. V niektorých chovoch sa vyskytujú aj robustnejšie jedince tohto plemena, kozy dosahujú hmotnosť 110 kg a capy až 140 kg. Okrem Anglicka sú rozšírené v Írsku, Austrálii, Kanade, USA, Južnej Amerike Afrike a na Blízkom východe.

REGISTER CHOVOV PLEMENNÝCH KÔZ K 31.12.2013

Reg.číslo	KOk	Pod	Sta	Názov chovu Názov podniku	P o č e t ž i j ú c i c h			P o č e t ž i j ú c i c h			P o č e t ž i j ú c i c h					
					c a p o v	k ō z	Spolu	c a p k o v	kozičiek	Spolu	A	B	Spolu	A	B	Spolu

ANGLONUBIJSKÁ KOZA																
1/AN/2010	303	205	002	RAR real s.r.o. RAR real s.r.o.	1	0	1	6	0	6	3	0	3	6	0	6
2/AN/2010	609	400	002	KOZÍ FARMA KOZINKA KOZÍ FARMA KOZINKA	1	0	1	21	0	21	0	0	0	4	0	4
3/AN/2010	604	761	001	Farma Jašov Vrch Farma Jašov Vrch	1	0	1	11	0	11	2	0	2	1	0	1
4/AN/2011	201	225	001	Farma Noe Farma Noe - Bc. Eugen Nagy	1	0	1	10	0	10	0	0	0	1	0	1
5/AN/2011	303	117	003	Peter Gulická Peter Gulická	3	0	3	22	0	22	7	0	7	3	0	3
6/AN/2012	611	307	001	Farma SLOBODY Farma SLOBODY, Jekaterina Aleksejeva	1	0	1	13	0	13	0	0	0	0	0	0
9/AN/2013	607	107	005	Marek Zigo Marek Zigo	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0	0	0
Celkom za plemeno ANGLONUBIJSKÁ KOZA					8	0	8	85	0	85	12	0	12	15	0	15

Plemenný štandard a chovný cieľ plemena anglonúbijská koza
Hlavné ukazovatele

Ukazovateľ	PLEMENO ANGLONÚBIJSKÁ KOZA	
Základná charakteristika	Plemenný štandard	Zvieratá sú veľkého telesného rámca, s pevnou konštitúciou, na vysokých končatinách, s typickou klabonosou hlavou a širokými zvislými ušami. Rohatost je prípustná. Sfarbenie je pri oboch pohlaviach nejednotné, prípustné je akékoľvek sfarbenie.
Úžitkové zameranie	Plemenný štandard	Mliekový úžitkový typ
	Chovný cieľ	Mliekový úžitkový typ (zameranie aj na produkciu jatočných kozliat)
Hmotnosť kôz	Plemenný štandard	60 - 80 kg
	Chovný cieľ	70 kg a viac
Hmotnosť plemenných capov	Plemenný štandard	min. 90 kg
	Chovný cieľ	min. 100 kg
Hmotnosť capkov vo veku 5 mesiacov	Plemenný štandard	min. 35 kg
	Chovný cieľ	min. 42 kg
Hmotnosť kozičiek vo veku 5 mesiacov	Plemenný štandard	min. 30 kg
	Chovný cieľ	min. 36 kg
Produkcia mlieka za dojnú periódu	Plemenný štandard	min. 650 kg
	Chovný cieľ	min. 780 kg
Plodnosť na okotenú kozu	Plemenný štandard	min. 200%
	Chovný cieľ	min. 240%

Úžitkové vlastnosti

Plemeno sa vyznačuje vysokou plodnosťou, výbornou mliekovou úžitkovosťou a kvalitou mlieka. Kozy vyprodukujú v priemere 1 200 – 1 500 kg mlieka s vysokým obsahom tuku – 4,7% (v rozpätí 3,7 – 5,7%) a bielkovín 3,9% (v rozpätí 3,4% – 4,4%). Plodnosť sa pohybuje v rozpätí 200 – 220%, odchov by mal dosahovať 180%. Živá hmotnosť kôz pri priemernej výške v kohútiku 80 cm je 60-80 kg. U capov s priemernou výškou v kohútiku 90 cm je 90-110 kg.

Postup šľachtenia plemena

Základnou formou šľachtenia je čistokrvná plemenitba, so zámerom, aby sa parametre úžitkovosti u nás chovaných kôz plemena AN čo najrýchlejšie približovali a vyrovnali parametrom, ktoré sú uvádzané v plemennom

štandarde. Šľachtenie je založené na výbere geneticky najlepších jedincov do pozície rodičov ďalšej generácie. Základom šľachtiteľskej práce pre správne vytypovanie týchto geneticky najlepších zvierat bude aj naďalej kontrola úžitkovosti. Rýchlejší genetický pokrok predpokladá vyššiu intenzitu selekcie. Genetický vývoj populácie je týmto spôsobom zabezpečovaný hlavne výberom plemenných capov. Keďže sa jedná o málo početnú populáciu, ktorá sa na Slovensku chová len krátke časové obdobie, je potrebné rátať s nákupom plemenníkov zo špičkových chovov v EU. Plemeno anglonúbijská koza, ako producent kvalitného mlieka vhodného na výrobu kozích syrov, pri predpokladanom rastúcom záujme spotrebiteľov má dobrú perspektívu zvyšovať svoje stavy. Pri rozširovaní chovu bude mať význam aj produkcia plemenných capkov. V selekcii sa treba

orientovať aj na adaptačné schopnosti, pretože plemeno patrí k chovateľsky náročnejším plemenám.

K 31.12.2013 sme evidovali sedem chovov anglonúbijských kôz zapísaných v registri plemenných kníh, z toho sú štyri chovy šľachtiteľské. V roku 2013 boli uznané tri nové šľachtiteľské chovy a bol založený jeden nový rozmnožovací chov. Na druhej strane došlo k zániku dvoch rozmnožovacích chovov uznaných v roku 2012. Stavy zvierat zapísaných v plemennej knihe k 31.12.2013 dosahovali 85 plemenných kôz, 8 plemenných capov a 15 plemenných kozičiek, čo je približne na úrovni roku 2012.

V tejto súvislosti chcem vyzdvihnúť aktivitu Klubu chovateľov anglonúbijských kôz založenom pri ZCHOK na Slovensku a hlavne jeho predsedkyne Ing. Petry Pajasovej. Klub má zásluhu na tom, že pri zániku spomenutých rozmnožovacích chovov boli plemenné zvieratá z nich odkúpené do iných chovov zapísaných v plemennej knihe. Nové šľachtiteľské chovy, ktoré boli uznané v jeseni 2013 sú na veľmi dobrej úrovni, o čom svedčia aj ich výsledky z kontroly úžitkovosti. Farmári vytvorili pre zvieratá veľmi dobré chovateľské prostredie, sú po odbornej stránke na vysokej úrovni, čo je predpokladom ďalšieho napredovania chovu anglonúbijských kôz na Slovensku. □

Školenia HACCP v roku 2014

V priebehu mesiacov február a marec 2014 Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku - družstvo ako organizačný garant, pod záštitou Štátnej veterinárnej a potravinovej správy Slovenskej republiky (ŠVPS SR) na čele s Ústredným riaditeľom Prof. MVDr. Jozefom Birešom, DrSc., usporiadal už deviaty ročník školení k „Hygienickej príručke na zásadách HACCP pre výrobu a predaj výrobkov z ovčieho mlieka v salašnických podmienkach – ovčí hrudkový syr na priamu spotrebu, ovčí údený syr, žinčica, bačovská bryndza, parenice, korbáčiky“.

Ing. Július Šutý

Zväz chovateľov oviec a kôz

Jednodňové školenia sa uskutočnili v nasledovných termínoch a miestach:

18.2.2014 v priestoroch Strednej odbornej školy v Banskej Bystrici, pod Bánošom 80 – s počtom účastníkov 54 z 34 poľnohospodárskych subjektov, z toho 29 subjektov členov ZCHOK, 5 nečlenovia. Školenie úspešne absolvovalo všetkých 54 účastníkov

25.2.2014 v priestoroch Stredného odborného učilišťa stavebného v Žiline, Tuliapánova 2 – s počtom účastníkov 67 z 39 poľno-

hospodárskych subjektov, z toho 27 subjektov členov ZCHOK, 12 nečlenov. Školenie úspešne absolvovalo všetkých 67 účastníkov

4.3.2014 v priestoroch Združenej strednej školy v Sabinove, SNP 16 – s počtom účastníkov 112 zo 70 poľnohospodárskych subjektov, z toho 55 subjektov členov ZCHOK, 15 nečlenov. Školenie úspešne absolvovalo všetkých 112 účastníkov

Celkovo na všetkých podujatiach bolo preškolených 233 účastníkov, ktorí po úspešnom absolvovaní písomných testov získali osvedčenie z celoštátnou platnosťou.

Touto cestou sa chceme poďakovať vede-

niam a zamestnancom uvedených škôl za veľmi dobré podmienky, ktoré pre nás vytvorili a ústretovosť pri organizácii podujatí.

Školenia HACCP sa uskutočnili v rozsahu 10 vyučovacích hodín s odborným obsahom v predmetovej skladbe:

- zoohygienické a zooveterinárne aspekty chovu oviec
- organizačné aspekty chovu oviec a šľachtiteľská práca
- zásady správnej praxe pre výrobu a predaj výrobkov z ovčieho mlieka v salašnických podmienkach, ovčí hrudkový syr na priamu spotrebu, ovčí údený syr, žinčica, bačovská bryndza, parenice, korbáčiky
- osobná hygiena salašného personálu, prevádzky a prostredia
- legislatíva Európskeho spoločenstva pre výrobu a spracovanie ovčieho mlieka
- systém kontroly kvality ovčieho mlieka a ovčích mliečnych výrobkov.

S prednáškami a prezentáciami k uvedeným témam vystúpili naši špičkoví odborníci v oblasti spracovania a hygieny potravín ovčieho a kozieho pôvodu. V úvode školení riaditeľ ZCHOK Ing. Slavomír Reľovský privítal

účastníkov a odovzdal slovo MVDr. Ing. Fridolínovi Pokornému z odboru hygieny produktov živočíšneho pôvodu na ŠVPS SR (z dôvodu pracovnej zaneprázdnenosti v Banskej Bystrici zastúpený riaditeľom RVPS Banská Bystrica MVDr. Vasilom Černákom), ktorý sa vo svojom vystúpení zamerlal na problematiku získavania ovčieho mlieka a výrobu mliečnych výrobkov z ovčieho mlieka na salaši, dodržiavanie kritérií bezpečnosti a kvality ovčích mliečnych výrobkov. MUDr. Iveta Trusková, PhD., zástupkyňa Hlavného hygienika a Vedúceho služobného úradu Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky (z dôvodu pracovnej zaneprázdnenosti v Žiline zastúpená Ing. Evou Józseffiovou, PhD. z ÚVZ SR Bratislava, v Sabinove Ing. Máriou Lichvárovou z RÚVZ Prešov) prezentovala požiadavky na osobnú a prevádzkovú hygienu na salašoch. Po obedňajšej prestávke vystúpil riaditeľ Štátneho veterinárneho a potravinového ústavu v Dolnom Kubíne MVDr. Peter Mydlo s informáciou o aktuálnej zdravotnej situácii v chove oviec a kôz na Slovensku. Na záver každej prednášky mohli účastníci školenia voľne diskutovať s lektormi na aktuálne témy, ich osobné problémy a skúsenosti. Bol informovaný o aktuálnych legislatívnych zmenách a najčastejších

chybách, ktorých sa chovatelia pri svojej práci dopúšťajú.

Na záver každého školenia riaditeľ ZCHOK Ing. Slavomír Reľovský a zástupca ŠVPS SR prezentovali zásady, metodiku a administratívny postup pri realizácii projektu certifikácie pravých výrobkov z ovčieho a kozieho mlieka

a mäsa pod názvom „Zlatá ovca/koza“, ktorý bol prerokovaný zástupcami ZCHOK na úrovni Ústredného riaditeľa ŠVPS SR. K rozhodnutiu realizácie tohto projektu prišlo na základe výsledkov ankety k tejto téme, uskutočnenej na školeniach HACCP v minulom roku, pozitívnych stanoviskách chovateľov – producentov prezentovaných pri rôznych podujatiach organizovaných Zväzom i pri osobných stretnutiach. Zväz v spolupráci so ŠVPS SR vypracoval legislatívne, organizačné, technické a administratívne podmienky pre realizáciu projektu tak, aby mali chovatelia možnosť požiadať o certifikát už na jar tohto roku. Zvládnutie hlavnej legislatívnej časti (vypracovanie metodiky certifikácie) a technického zabezpečenia (systém laboratórnej kontroly pravosti a hygienickej bezpečnosti certifikovaných výrobkov) by sme neboli zvládli bez porozumenia a účinnej pomoci zo strany ŠVPS SR. Na záver chcem touto cestou poďakovať menovite pánovi Ústrednému riaditeľovi ŠVPS SR Prof. MVDr. Jozefovi Bírešovi, DrSc. a MVDr. Ing. Fridolínovi Pokornému za dlhoročnú pomoc a podporu pre rozvoj chovu oviec a kôz na Slovensku. Súčasne ďakujem všetkým lektorom, ktorí svojimi kvalifikovanými prednáškami a radami prispeli k úspešnému priebehu tohtoročných školení HACCP. □

Uznávacie pokračovania nových šľachtiteľských chovov plemena lacaune

Vážení čitatelia. V mojom príspevku vás chcem oboznámiť s priebehom a okolnosťami uznávacích pokračovaní rozmnožovacích chovov oviec plemena lacaune u chovateľov Agro - Torsya s.r.o. a u SHR Jána Fečka, Kolbovce za chovy šľachtiteľské.

Ing. Pavol Gúgľava¹⁾

Ing. František Bujňák²⁾

Stanislav Hencovský²⁾

¹⁾ Zväz chovateľov oviec a kôz

²⁾ PSSR š.p.

1. Charakteristika plemena lacaune

Ovce plemena lacaune boli vyšľachtené vo Francúzsku na báze oviec merinského typu. Prvé importy boli realizované na Slovensko v roku 1993 a 1994. V súčasnosti sa chová vo viacerých krajinách sveta, vo Francúzsku najmä v rokfortskej oblasti. Lacaune je mliekové plemeno, s výbornou produkciou mlieka, vhodné na strojové dojenie a polointenzívny až intenzívny systém chovu. Extenzívny systém chovu, najmä z pohľadu výživy a kontroly zdravotného stavu im nevyhovuje. Ovce možno pripúšťať s veľmi dobrými výsledkami už v prvom roku života. Plemenné barany sa vyznačujú s výrazným libidom sexualis, dobré výsledky oplodnenosti sa dosahujú najmä pri háremovom spôsobe pripúšťania.

Úžitkové vlastnosti

Plemeno lacaune je stredného až veľkého telesného rámca, na vyšších nohách, vlna je krátka, polojemná,

často riedka. Obe pohlavia sú bezrohé. Je mäsovo-mliekového až mliekového úžitkového typu. Priemerná hmotnosť dospelých bahníc je 70-75 kg (minimálne 60 kg), dospelých baranov 95-100 kg (minimálne 80 kg). Typickou vlastnosťou plemena je menší obrast brucha, hlavy, zátylku a šije vlnou, nezriedka sú tieto časti neovlnené. Produkcia vlny (sortiment AB až BC) sa pohybuje medzi 1,5-2,0 kg u bahníc a 2,5-3,0 kg u baranov. Intenzita rastu jahniat je dobrá a hmotnostné prírastky do odstavu často presahujú 300 gramov, najmä u baránkov jedináčikov, ale aj u jahniat z viacpočetných vrhov sú prírastky vyššie ako 250 gramov. Jahňatá sú pritom dobre osvalené. Produkcia mlieka za dojnú periódu (trhová produkcia) sa pohybuje v kontrolovaných chovoch vo Francúzsku okolo 270 litrov, čo reprezentuje 330-350 litrov za laktáciu. Plemenný štandard u nás je 200-250 litrov mlieka za dojnú periódu, chovný cieľ je viac ako 250 litrov. Produkcia mlieka za 180 dňovú laktáciu: plemenný štandard 350-550 litrov, chovný cieľ 450-600 litrov. Priemerný obsah tuku (6,5 – 8,0%) a bielkovín (5,0 – 5,6%) je vyšší ako u východofrízkeho plemena. Na Slovensku sa u dospelých lacaunských oviec dosahuje plodnosť na obahnenú ovcu viac ako 160%. U jariet pripustených v prvom roku sa dosiahla plodnosť okolo 125%.

Plemeno zohralo a zohráva významnú úlohu pri tvorbe syntetickej populácie slovenskej dojenej ovce na zlepšenie mliekovej úžitkovosti a funkčných vlastností vemen. Zvyšuje sa záujem o baranov plemena LC na zabezpečenie kríženia v ÚCH. Prejavuje sa nielen nárast počtu chovaných čistokrvných zvierat, ale zvyšuje sa aj počet chovateľov tohto plemena

Agro – Torsya s.r.o. 082 76 Torsya

3. Charakteristika rozmnožovacieho chovu AGRO - Torsya s.r.o.

Chov oviec je sústredený na hospodárskom dvore Torsya. Praktizuje sa salašnícky spôsob chovu oviec s pripúšťaním 1x do roka a sezónnou produkciou mlieka a výrobou syra. Zimné ustajnenie oviec je zabezpečené v 2 stabilných ovčinoch (1. plechová nadstavba a 2. murovaný ovčín na betónovom základe so spevnenou podlahou) na hlboké podstielke. Prevažnú časť letnej sezóny sú ovce na pastve v okolí hospodárskeho dvora. Celý kataster obce Torsya tvoria TTP, alebo trávy na ornej pôde.

V roku 2006 bol tento chov zapojený do kontroly úžitkovosti ako úžitkový chov. Plemenárska práca bola zameraná na fenotypové zjednotenie sortimentu vlny a praradenia jedincov rôzneho sfarbenia mimo KÚ, zvyšovanie mliekovej úžitkovosti cez nákup baranov plemena lacaune ako aj zlepšenie reprodukčných ukazovateľov.

Základné stádo je zložené z troch genealogických

2. Plemenný štandard a chovný cieľ plemena lacaune

Ukazovateľ	Plemeno Lacaune	
Základná charakteristika	Plemenný štandard	Stredne veľký až veľký telesný rámec, respiratórny typ, hlava, šija, brucho a nohy neovlnené, nohy vysoké a tenké. Vlna jemná, merinového charakteru, biela. Vemeno veľké, dobre upevnené, vhodné pre strojové dojenie. Plemeno ranné, barany temperamentné. Ovce aj barany bezrohé.
Úžitkové zameranie	Plemenný štandard	Mäsovo – mliekový až mliekový úžitkový typ s dobrou plodnosťou.
	Chovný cieľ	Mäsovo – mliekový až mliekový úžitkový typ. Prioritné zameranie: produkcia mlieka, mliečnych jahniat a baranov pre zošľachtovacie a úžitkové kríženie.
Hmotnosť bahníc	Plemenný štandard	65 kg
	Chovný cieľ	75 kg
Hmotnosť plemenných baranov	Plemenný štandard	85 kg
	Chovný cieľ	100 kg
*Hmotnosť jariet	Plemenný štandard	45 kg
	Plemenný štandard	65 kg
**Hmotnosť aukčných baranov	Chovný cieľ	75 kg
PDP jahniat do odstavu – jahničky	Plemenný štandard	0,270
	Chovný cieľ	0,320
PDP jahniat do odstavu – baránky	Plemenný štandard	0,300
	Chovný cieľ	0,360
Produkcia mlieka za dojnú periódu	Plemenný štandard	210 kg
	Chovný cieľ	250 kg
Jemnosť vlny	Plemenný štandard	26,1 – 31,0 µm sortiment A/B – B/C
Plodnosť na obahnenú ovcu	Plemenný štandard	150 %
	Chovný cieľ	180 %

*hmotnosť jahničiek do 1 roka musí byť minimálne 2/3 živej hmotnosti bahníc

**uvádzaná hmotnosť sa týka baranov vo veku nad 1 rok, do 1 roka musí mať baran minimálne 2/3 živej hmotnosti aukčného barana

líní plemenných baranov. LACKO, LAIT, LAMELOT

Dôslednou plemenárskou prácou cez selekciu sa výrazne upevnili genetické vlastnosti typické pre plemeno lacaune chované v tomto chove.

3.1 Transformácia farmy:

Farma AGRO-Torysa s. r. o. vznikla odkúpením majetku k 01.06.2006 po SHR Albinovi Angelovičovi, ktorý hospodáril v obci Torysa. Výmera poľnohospodárskej pôdy je 279,02 ha z toho 62,13 ha ornej pôdy -zatravnenej t.j. trávy na ornej pôde.

3.2 Rastlinná výroba

Pozemky AGRO-Torysa s.r.o. sú zaradené do výrobného typu zemiakarsko-ovseného. V rastlinnej výrobe je prioritou výroba objemových krmovín pre potreby živočíšnej výroby.

3.3 Živočíšna výroba

Celá živočíšna výroba je zameraná predovšetkým na chov oviec a chovom kráv bez trhovej produkcie mlieka. Selekcia bola zameraná na zvýšenie rámcu a subjektívne vyradenie bahnic s nižšou mliekovou úžitkovosťou. Za posledné roky bol nákup plemenných baranov orientovaný hlavne na mliekovú úžitkovosť a plodnosť cez špecializované mliekové plemeno Lacaune.

3.4 Ekologické podmienky

Nadmorská výška v danom reliéfe je od 425 n. m. do 450 n. m.

Priemer vodných zrážok je v rozsahu od 660 do 850 milimetrov. Priemerná ročná teplota je od 5 - do 7 stupňov C.

Klimaticky je oblasť mierne teplá až chladná a mierne vlhká.

3.5 Pôdne pomery

Záujmové územie v danej oblasti je exponované na všetky svetové strany, geograficky je súčasťou pohoria Homôlka. Územie v celej časti je charakterizované svaovitým až kopcovitým terénom.

5. Záver

V záujme chovateľa je zvyšovanie produkčných a reprodukčných vlastností oviec.

- zlepšovať chovateľskú disciplínu a optimálne chovateľské prostredie.
- zabezpečiť výživu bahnic počas zimného i pastevného obdobia vychádzajúc z potreby živín stanovenej v závislosti od štádia laktácie a produkcie mlieka.
- jadrové krmivo taktiež podávať s ohľadom na fyziologické štádium a úroveň úžitkovosti zvierata.
- modernizovať a intenzifikovať chov oviec, využívať výkonnejší biologický materiál, vo väčšom rozsahu dojsť k technike a oplôtkové systémy.
- venovať osobitnú pozornosť dodržiavaniu protinázozových opatrení a neustále zlepšovať hygienickú úroveň chovu.
- Zabezpečiť identifikáciu a registráciu oviec a ich presunov v zmysle platnej legislatívy.
- V selekcii upriamiť pozornosť na plodnosť (prednostný výber jahniat z viacpočetných vrhov), produkciu mlieka a intenzitu rastu jahniat.
- dodržiavať platné veterinárno – hygienické požiadavky pre výrobu ovčieho mlieka a ovčieho hrud-

4. Prílohy

Tab.1: Výroba objemových krmív v tonách.

Ukazovateľ	rok 2011	rok 2012	rok 2013
Seno	185	250	270
Seno	185	250	270

Tab.2: Vývoj stavov za ostatné tri roky.

Ukazovateľ	rok 2011	rok 2012	rok 2013
Bahnice	467	580	586
Mladé ovce	154	117	100
Plemenné barany	13	14	14

Tab.3: Realizácia jatočných jahniat a plemenných jahničiek za roky 2011-2013.

Ukazovateľ	rok 2011	rok 2012	rok 2013
Predaj jahniat v kg	4 176	5786	6481
Predaj jahniat v €	10 072,80	14 669,60	14 633,30
Realizačná cena za kg	2,35	2,40	2,20

Plemenárska charakteristika stáda

Tab.4: Uzávierka reprodukčných ukazovateľov stád v KÚ 1. stupňa za kontrol. obdobia 2012-2013.

Stádo	Rok	Plemeno	Pripustené	Jalové	Obahnené	Počet narod. jahniat	% oplod.	% plod.	% plod. Na obahn. bahnicu
Torysa	2012	LC	51	6	45	68	95,7	144,7	151,1
	2013	LC	59	3	56	85	94,9	144,1	151,8

Tab.5: Priemerné denné prírastky jahničiek lacaunských oviec chovu AGRO - Torysa s.r.o.

Chov	Počet	Korigovaný denný prírastok (g)
		Jahničky
2012		
AGRO – Torysa s.r.o.	40	225
2013		
AGRO – Torysa s.r.o.	20	263

Tab.6: Výsledky kontroly mliek.úžitk.oviec za roky 2012-2013 za norm.doj.periódou prepočítanú na 3.laktáciu.

Farma	Rok	Počet NL	Mlieko	% tuku	kg tuku	% bielkov	kg bielkov.	% laktózy	kg laktózy
Torysa	r.2012	28	158,3	7,32	11,9	5,59	9,83	4,53	7,72
Torysa	r.2013	57	179,9	7,05	12,6	5,66	10,14	4,58	8,26
Priemer ŠCH	r.2013	692	213,1	6,82	14,8	5,59	12,27	4,56	10,09

Tab.7: Zoznam bahnic s najlepšou mliekovou úžitkovosťou za norm. dojnú periódou prepočítanú na 3.laktáciu v kontrolnom roku 2013.

Stádo	Bahnica CEHZ	Plemeno	Mlieko v litroch	Tuk v %	Bielkoviny v %	Laktóza v %	Poradie laktácie
Torysa	1569977	LC	263,31	7,15	5,08	4,70	2
	1818077	LC	231,69	7,03	5,17	4,74	1
	1818075	LC	216,87	7,43	5,41	4,71	1
	1569913	LC	214,24	7,34	5,94	4,79	2
	1450616	LC	211,49	6,06	5,52	4,61	3

kového syra a jeho predaj farmovým spôsobom v zmysle schválenej legislatívy.

Priebeh uznávacieho pokračovania v chove Agro Torysa s.r.o. 082 76 Torysa č. 335, reg.číslo farmy CE-HZ 219318

Na základe rozboru stáda, následnej fyzickej obhliadky a chovateľského prostredia Výberová komisia pre chov oviec a kôz pri ministerstve pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, v zmysle zákona 194/1998 Z.z. o šľachtení a plemenitbe HZ, vykonala dňa 28. novem-

bra 2013 uznávacie pokračovanie rozmnožovacieho chovu oviec plemena lacaune za šľachtiteľský chov. Uznávacie pokračovanie uskutočnila pracovná skupina delegovaná predsedníčkou Výberovej komisie Ing. Martinou Rafajovou, PhD. Zloženie pracovnej skupiny bolo nasledovné: Ing. Pavol Gúglava, predseda, MVDr. Pavol Zubrický, Ing. Ján Dvoriak, Ing. František Bujňák, MVDr. Valerián Kvokačka, za RVPS Prešov.

Všetci prítomní členovia výberovej komisie sa vyjadrili za uznanie uvedeného rozmnožovacieho chovu oviec za chov šľachtiteľský.

RVPS Prešov a PSSR š.p. Regionálne stredisko Prešov vydali súhlasné stanoviská k uznaniu tohto chovu za šľachtiteľský chov.

Z rokovania vyplynuli nasledovné opatrenia:

a/ Pre chovateľa :

- pokračovať vo výkone KÚ
- riadiť sa pokynmi pracovníkov ZCHOK a PS SR, š.p.
- dodržiavať dôsledne vypracovaný prípušťací plán, využívať v plemenitbe špičkové barany s vysokou plemennou hodnotou za mliekovú úžitkovosť a plodnosť
- realizovať navrhnuté chovateľské opatrenia smerujúce k zvýšeniu mliekovej úžitkovosti a plodnosti (výživa v čase prípušťania a optimalizácia spôsobu prípušťania)

b/ Pre RS PS SR š.p.:

- naďalej vykonávať KÚ, vrátane KMÚ
- vykonávať pozitívny výber potomstva po rodičoch s najvyššou PH v zmysle prijatých zásad pre obnovu ŠCH.
- selektovať jahničky pri zaraďovaní do reprodukcie podľa plemenného typu plemena lacane.
- vyberať plemenné barany zaraďované na prípušťanie požadovaných typov v spolupráci so šľachtiteľom ZCHOK

c/ Pre veterinárnu službu:

- vykonávať v spolupráci s chovateľom zooveterinárne opatrenia pre šľachtiteľské chovy v zmysle Zákona 39/2007 Z.z. o veterinárnej starostlivosti v znení neskorších predpisov.

SHR JÁN FEČKO, KOLBOVCE

3 Charakteristika rozmnožovacieho chovu Ján Fečko

Chov oviec je sústredený na hospodárskom dvore Kolbovce. Praktizuje sa salašnícky spôsob chovu oviec s prípušťaním 1x do roka a sezónnou produkciou mlieka a výrobou syra. Zimné ustajnenie oviec je zabezpečené v novovybudovanom ovčine na betónovom základe so spevnenou podlahou) na hlbokej podstielke. Prevažnú časť letnej sezóny sú ovce na pastve v okolí hospodárskeho dvora. Celý kataster obce Kolbovce tvoria TTP, alebo trávy na ornej pôde.

V roku 2010 bol tento chov zapojený do kontroly úžitkovosti ako úžitkový chov. Plemenárska práca bola zameraná na zveľaďovanie chovu, zvyšovanie mliekovej úžitkovosti cez nákup barana plemena lacane ako aj zlepšenie reprodukčných ukazovateľov.

Základné stádo je zložené z 1 genealogickej línie plemenných baranov.

Dôslednou plemenárskou prácou, zodpovedným a cieľavedomým prístupom chovateľa sa výrazne upevnili genetické vlastnosti typické pre plemeno lacane chované v tomto chove.

3.1 Transformácia farmy

SHR Ján Fečko založil farmu na chov oviec v roku 2010 zakúpením 8ks plem.bahníc od chovateľa Jaroslav Roziak-Zvolen. Výmera poľnohospodárskej pôdy je 26,40 ha ornej pôdy - zatrávnenej t.j. trávy na ornej pôde.

3.2 Rastlinná výroba

V rastlinnej výrobe je prioritou výroba sena v množstve 70 balíkov t.j cca 20ton pre potreby živočíšnej výroby.

3.3 Živočíšna výroba

Celá živočíšna výroba je zameraná na chov oviec, kde za posledné tri roky od založenia chovu bol zvýšený počet oviec základného stáda o 50%. Za posledné roky bol nákup plemenných baranov orientovaný hlavne na mliekovú úžitkovosť a plodnosť cez špecializované mliekové plemeno Lacane.

3.4 Ekologické podmienky

Nadmorská výška v danom reliéfe je 205m.n.m - 250m.nm

3.5 Pôdne pomery

Záujmové územie v danej oblasti je exponované na všetky svetové strany. Územie v celej časti je charakterizované svahovitým až kopcovitým terénom.

4 Plemenárska charakteristika stáda

Záver

V záujme chovateľa je zvyšovanie produkčných a reprodukčných vlastností oviec.

- zlepšovať chovateľskú disciplínu a optimálne chovateľské prostredie.
- zabezpečiť výživu bahníc počas zimného i pastevného obdobia vychádzajúc z potreby živín stanovenej v závislosti od štádia laktácie a produkcie mlieka.
- jadrové krmivo taktiež podávať s ohľadom na fyziologické štádium a úroveň úžitkovosti zvierata.
- modernizovať a intenzifikovať chov oviec, využívať výkonnejší biologický materiál, vo väčšom rozsahu dojať technikou a oplôtkovými systémami.
- venovať osobitnú pozornosť dodržiavaniu protinákazových opatrení a neustále zlepšovať hygienickú úroveň chovu.
- zabezpečiť identifikáciu a registráciu oviec a ich presunov v zmysle platnej legislatívy.
- v selekcii upriamiť pozornosť na plodnosť (prednostný výber jahniat z viacpočetných vrhov), produkciu mlieka a intenzitu rastu jahniat.
- dodržiavať platné veterinárno - hygienické požiadavky pre výrobu ovčieho mlieka a ovčieho hrudkového syra a jeho predaj farmovým spôsobom v zmysle schválenej legislatívy.

Priebeh uznávacieho pokračovania v chove SHR Ján Fečko, Kolbovce č. 31, reg.číslo farmy CEHZ 336437

Na základe rozboru stáda, následnej fyzickej obhliadky a chovateľského prostredia Výberová komisia pre chov oviec a kôz pri ministerstve pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, v zmysle zákona 194/1998 Z.z. o šľachtení a plemenitbe HZ, vykonala dňa 28. novembra 2013 uznávanie pokračovanie rozmnožovacieho chovu oviec plemena lacane za šľachtiteľský chov. Uznávanie pokračovanie uskutočnila pracovná skupina delegovaná predsedníčkou Výberovej komisie Ing. Martinou Rafajovou, PhD. Zloženie pracovnej skupiny bolo nasledovné: Ing. Pavol Gúglava, predseda, Ing. Ján Dvoriak, Ing. František Bujňák, uznáva-

cieho pokračovania sa zúčastnil MVDr. Ľubomír Hrišo, za RVPS Svidník a p. Stanislav Hencovský, pracovník PSSR š.p. Regionálne stredisko Prešov poverený výkonom KÚ oviec.

Všetci prítomní členovia výberovej komisie sa vyjadřili za uznanie uvedeného rozmnožovacieho chovu oviec za chov šľachtiteľský.

RVPS Svidník a PSSR š.p. Regionálne stredisko Prešov vydali súhlasné stanoviská k uznaniu tohto chovu za šľachtiteľský chov.

Z rokovania vyplynuli nasledovné opatrenia:

a/ Pre chovateľa :

- pokračovať vo výkone KÚ
- riadiť sa pokynmi pracovníkov ZCHOK a PS SR, š.p.
- dodržiavať dôsledne vypracovaný prípušťací plán, využívať v plemenitbe špičkové barany s vysokou plemennou hodnotou za mliekovú úžitkovosť a plodnosť
- realizovať navrhnuté chovateľské opatrenia smerujúce k zvýšeniu mliekovej úžitkovosti a plodnosti (výživa v čase prípušťania a optimalizácia spôsobu prípušťania)
- plemenné jahničky sú hodnotené a prípušťané v prvom roku života

b/ Pre RS PS SR š.p.:

- naďalej vykonávať KÚ, vrátane KMÚ
- vykonávať pozitívny výber potomstva po rodičoch s najvyššou PH v zmysle prijatých zásad pre obnovu ŠCH.
- selektovať jahničky pri zaraďovaní do reprodukcie podľa plemenného typu plemena lacane.
- vyberať plemenné barany zaraďované na prípušťanie požadovaných typov v spolupráci so šľachtiteľom ZCHOK

Z rokovania vyplynuli nasledovné opatrenia:

a/ Pre chovateľa :

- pokračovať vo výkone KÚ
- riadiť sa pokynmi pracovníkov ZCHOK a PS SR, š.p.
- dodržiavať dôsledne vypracovaný prípušťací plán, využívať v plemenitbe špičkové barany s vysokou plemennou hodnotou za mliekovú úžitkovosť a plodnosť
- realizovať navrhnuté chovateľské opatrenia smerujúce k zvýšeniu mliekovej úžitkovosti a plodnosti (výživa v čase prípušťania a optimalizácia spôsobu prípušťania)

b/ Pre RS PS SR š.p.:

- naďalej vykonávať KÚ, vrátane KMÚ
- vykonávať pozitívny výber potomstva po rodičoch s najvyššou PH v zmysle prijatých zásad pre obnovu ŠCH.
- selektovať jahničky pri zaraďovaní do reprodukcie podľa plemenného typu plemena lacane.
- vyberať plemenné barany zaraďované na prípušťanie požadovaných typov v spolupráci so šľachtiteľom ZCHOK

c/ Pre veterinárnu službu:

- vykonávať v spolupráci s chovateľom zooveterinárne opatrenia pre šľachtiteľské chovy v zmysle Zákona 39/2007 Z.z. o veterinárnej starostlivosti v znení neskorších predpisov.

Pri stravovaní by sme mali naozaj používať zdravý rozum

Pre zdravý rozvoj každej spoločnosti by problematika správnej výživy a zdravia ľudí mala byť v každej dobe vždy prvoradá. V súčasnosti však už často krát sa stráca správny prístup k výžive. Globálny trh ovládli nadnárodné veľkoobchodné spoločnosti, kde platia už iné priority a kde všetky potraviny majú síce zabezpečenú zdravotnú bezpečnosť i dlhú trvanlivosť, ale všetko je pritom maximálne konzervované, sterilizované a biologicky mŕtve. Tieto obchodné spoločnosti tlačia na výrobcov potravín aby dosiahli najnižšie ceny a aby boli konkurencieschopný, čo má potom dopad aj na kvalitu výrobkov. Do tohto diania silno zasiahol aj farmaceutický priemysel, ktorý zas vo veľkom ponúka to, čo terajším potravinám chýba. Všetci pritom robia svoje reklamy a všetko je údajne pre zdravie ľudí.

Ing. Karol Herian, CSc.

Emeritný riaditeľ Výskumného ústavu mliekarenského v Žiline

Aj keď sa venuje tejto problematike veľa rôznych inštitúcií i výživárskych a potravinárskych odborníkov, v súčasnosti je v tejto problematike u nás, ale často krát i v zahraničí veľký chaos. Namiesto toho, aby sa hľadali východiská pre zabezpečenie zdravia ľudí, objavuje sa veľmi veľa i protichodných názorov na konzumáciu rôznych druhov potravín, sú rôzne názory i výživárskych odborníkov i rôzne názory samotných výrobcov potravín. Väčšinou každý presadzuje a propaguje to svoje a potom často krát sa žiaľ stretávame i s prípadmi falšovania potravín. Je to veľmi neprehľadná situácia a tak bežný spotrebiteľ musí byť skutočne odkázaný najmä na svoj zdravý rozum a skúsenosť.

V poslednom čase vzbudil rozruch u spotrebiteľov, ale aj u potravinárskych a výživárskych odborníkov článok MUDr. Igora Bukovského vo viacerých verejných výstupeniach i časopisoch (napr. PLUS 7 DNÍ č. 3, január 2014), kde sa tiež odvoláva na „zdravý rozum“. Celý jeho príspevok je zameraný na obmedzenie konzumácie a propagovania mliečnych výrobkov i živočíšnych bielkovín a tukov. Píše, že „*mlieko a mliečne výrobky sú vo výžive dospelého človeka skôr kultúrnym artefaktom a zo zdravotného hľadiska sa len ťažko dajú zdôvodniť*“. Ďalej tvrdí, že mlieko v dospelosti nepije žiadny živočíšny druh, že maslo je strašný technologický hardrock, ktoré nadobli genetické vyšľachtené kravy kŕmené chemickým a syntetickými krmivami, atď. Nepáči sa mu, že štát robí kampane na podporu spotreby mliečnych výrobkov, že mliečne výrobky vôbec nie sú zdravé, že je to farmárska politika a podobne. Presadzuje najmä konzumáciu ovocia a zeleniny, ktoré sa u nás málo konzumujú. Je to naozaj tak a hovorí tomu aj zdravý rozum?

Určite nikto nemá námietky na konzumáciu čerstvej a zdravej zeleniny a ovocia, hoci i tu sú problémy s používanými chemikáliami a konzervačnými látkami pri ich ošetrovaní, konzervácii a pod. Žiaľ v súčasnej dobe už všetko je nakontaminované a to vo všetkých rastlinných produktoch, v pitnej vode i vo vzduchu. Zásadne však každý zdravo uvažujúci spotrebiteľ uzná, že človek už tisíce rokov konzumoval rastlinnú i živočíšnu potravu. Možno preto smelo konštatovať, že je zvyknutý na také zloženie potravy, ktoré sa v tej oblasti nachádzalo. (Tu sú skôr výčitky na používanie rastlinných produktov ako je sója a exotické ovocie, ktoré sa v minulosti tu nekonzumovali.) Pokiaľ by sa v rastlinách i v krmive nachádzali pesticídy a herbicídy, tak tieto sa práve vyskytujú v podstatne nižšom rozsahu v mlieku, nakoľko sa tieto látky v tele zvierat „prefiltrujú“. Mäso, mlieč-

ne výrobky, vajčka atď. tvorili u nás i v minulosti podstatnú časť výživy a nemali by sme ich preto vo výžive podceňovať a odmietať.

Tvrdenia o tom, že mliečne výrobky sú iba pre kojencov neobstoja, nakoľko práve probiotická mliečna výživa je prospešná nielen pre deti, ale i pre dospelých ľudí. Mnohé africké kmene a tiež napr. Mongoli žijú iba z mlieka a mäsa bez akejkoľvek rastlinnej stravy a sú tiež veľmi zdraví, lebo práve v mlieku sú zastúpené všetky najdôležitejšie zložky výživy potrebné pre zdravie každého jedinca. Taktiež tvrdenie, že maslo je chemicky upravované a podobne argumenty sú absolútne nezmysly, ktoré každý, kto pozná technológiu výroby to môže potvrdiť.

Pre porovnanie možno si pripomenúť, že na našom území sa chovalo podstatne viac hospodárskych zvierat ako je to v súčasnosti. Za posledných 20 rokov sme znížili počet dojníc až takmer o 80 %, podstatne sa znížil stav ošípaných, hydiny atď. Rápidne poklesla poľnohospodárska prvovýroba a čo je pre zdravie ľudí veľmi zlé, klesla i spotreba mlieka a mliečnych výrobkov a spotreba červeného mäsa, rýb atď. Toto sú veľmi závažné argumenty, ktoré ohrozujú zdravie ľudí a majú i ekonomický dopad na celú našu spoločnosť. Všetkým najmä produkcia a spracovanie mlieka dáva v každej výspele krajine nielen zdroj zdravej výživy, ale to má dopad aj na rozvoj vidieka, ekológiu životného prostredia, na využitie lúk a pasienkov, rozvoj agroturistiky, atď. Všetkým pre porovnanie so zahraničím u nás sa konzumuje spolu iba 150 kg mlieka a mliečnych výrobkov na osobu a rok, pričom v západnej Európe je to až 350 kg a v susedných Čechách až 280 kg na osobu a rok. Aj z tohto porovnania vidieť, že na Slovensku musí sa robiť podstatne účinnejšia propagácia na spotrebu mliečnych výrobkov (ale samozrejme, že i na propagáciu zdravej zeleniny a ovocia). Všetkým v celom svete na tento účel sa robí Svetový deň mlieka, robia sa vo svete akcie na zvýšenie spotreby mlieka v predškolskom a školskom veku (deti v školách dostávajú mliečne výrobky za veľmi nízke ceny), atď. Veľmi sa vo svete naďalej zvyšuje produkcia mlieka a spotreba mliečnych výrobkov a to i v Číne a v Japonsku. To, že ľudia vo vyspelom svete sú zdravší a žijú dlhšie ako my je fakt a pritom konzumujú podstatne viac mliečnych výrobkov. Podľa takých tvrdení ako uvádza MUDr. Bukovský, by sme my na Slovensku mali byť podstatne zdravší, lebo konzumujeme len polovicu mliečnych výrobkov a pritom opak je pravdou. Kde je teda zdravý rozum?

Neoprávnené tvrdenia o škodlivosti mlieka a živočíšnych potravín má nepriaznivý dopad na zdravie najmä našej mládeže a má to aj nesmierny dopad na ekonomiku naše krajiny. Všetkým sa na Slovensku takmer

úplne zničila poľnohospodárska prvovýroba a dovážame prevažne len nezdravé, skladované, konzervované potraviny rastlinné i živočíšne. Ľudia stratili vzťah k pôde, máme desiatky tisíc hektárov nevyužitých a zaburinených lúk a pasienkov a pritom máme veľkú nezamestnanosť a napriek tomu nemá kto pásť ovce, atď. Takéto vyjadrenia o škodlivosti živočíšnej stravy majú teda nielen zdravotný, ale aj ekonomický a celospoločenský dopad. Kde je teda zdravý rozum?

Každý z nás by mal vedieť, čo mu pomáha a podľa toho by si mal vyberať aj svoje jedlá a aj mliečne výrobky. Určite samotné sladké mlieko nie je určené pre dospelých ľudí, lebo je ťažko stráviteľné a v staršom veku ľudia už nemajú ani potrebný enzým (laktáza) na štiepenie mliečného cukru (laktózy), ale odporúčajú sa im kyslomliečne výrobky s probiotickými kultúrami. Tiež by sa mali uprednostňovať nízko tepelne ošetrované mlieka pred sterilizovanými výrobkami, nakoľko tam pri vysokých teplotách dochádza k čiastočnej denaturácii bielkovín i rozpustných mineráliev. Podobne je to pri konzumácii veľmi čerstvých syrov (napr. hrudkový syr), ktoré sú ešte nevyzreté a nemajú vytvorené rozpustné bielkoviny ani voľný vápnik požadovaný pre využitie v organizme. Na trhu je však obrovská škála najmä zdravých fermentovaných probiotických mliečnych výrobkov – kyslomliečnych nápojov a tiež veľká paleta prírodných, vyzretých syrov a to nielen z kravského mlieka, ale aj z ovčieho a kozieho.

Na Slovensku sa robili viaceré propagácie na zvýšenie spotreby mliečnych výrobkov (Svetový deň mlieka, Objav mlieko, Školské mlieko a pod.), ale tieto neprišli to očakávané podstatné zvýšenie potravinárskej a mliekarenskej výroby a ani spotreby. Prejavilo sa to najmä pri zvýšenej spotrebe syrov a kyslomliečnych výrobkov a to vrátane výrobkov z dovozu. Stále sa však u nás konzumuje iba polovičná dávka mliečnych výrobkov i masla oproti odporúčaniam našich výživárov. Tá propagácia zdravej výživy a to živočíšnej i rastlinnej u nás je stále nedostatočná a neporovnateľná so zahraničím. Tu by sa skutočne žiadalo dať všetkým odborníkom dohromady a vytvoriť model zdravého stravovania. Chorobám je ozaj potrebné predchádzať zdravou výživou a nesústredovať sa neskôr na ich liečenie.

Našťastie ukazuje sa, že zdravý rozum v stravovaní začínajú mať bežní spotrebiteľia, keď si začínajú lepšie všímať kvalitu a pôvod potravín. Ľudia už začínajú dávať prednosť našim osvedčeným pestovateľom, ekologickým farmám a ekologickým výrobcom potravín, i keď tieto potraviny sú možno aj trochu drahšie. Ľudia už chodia na farmy, alebo už existuje dodávka aj do domu priamo z ekologických fariem, potravinárskych výrobcov, mliekarní a salašov. Mnohí už začínajú si doma pestovať vlastné ovocie, zeleninu, ale aj vlastné hospodárske zvieratá – hydinu, ošípané a najviac ovečky a kozy. V posledných rokoch robia si mnohí ľudia i svoje vlastné mliečne výrobky a majú z toho radosť a hlavne zdravú výživu. Na Slovensku sa úspešne rozširujú aj mnohé regionálne slávnosti, kde sa oživujú dávne tradície a aj tradičná strava. Sú to napríklad Ovenálie, Bačovské pastorkálie, Klenovecká rontovka, Súťaž vo varení bryndzových halušiek, Salaš v meste, Ovcárske dni, atď. Práve na takýchto podujatiach ľudia si oživujú svoje tradičné zvyky, folklór a hlavne našu dobrú osvedčenú domácu stravu. Asi je u nás ozaj potrebné využívať vo všetkom a to aj v stravovaní a v spôsobe života obvyčajný zdravý rozum. □

Založenie rozmnožovacieho chovu oviec plemena bleu du maine u chovateľa Keľo a synovia s.r.o. Veľké Teriakovce

V tomto príspevku vás chceme oboznámiť so založením rozmnožovacieho chovu nového plemena oviec na Slovensku bleu du maine u chovateľa Keľo a synovia s.r.o. Veľké Teriakovce.

Ing. Pavol Gúgľava

Zväz chovateľov oviec a kôz

Charakteristika plemena, plemenný štandard a chovný cieľ

Plemeno oviec bleu du Maine pochádza zo západného Francúzska, prvé záznamy o ňom siahajú do polovice devätnásteho storočia, oficiálne však bolo uznané až v roku 1988. Podľa dostupných materiálov plemeno vzniklo krížením miestnych oviec s baranmi anglických plemien leicester, romney a wensleydale. Plemeno sa radí medzi mäsové plemená vyniká veľkým telesným rámcom, veľmi dobrou mliekovosťou a plodnosťou. Je ideálne pre chov na pastvinách, ale v chladnejších regiónoch sa celoročný pobyt na pastve nepreferuje. Priemerná plodnosť plemena presahuje 200 %. Vyznačuje sa ľahkými pôrodmi. Bahnice produkujú dostatok mlieka na bezproblémové užitie dvojčiat, ktoré dosahujú prírastky okolo 300 g. Mäso je jemné s minimálnym podielom tuku. Vlna je na celom tele biela, okrem hlavy a nôh, ktoré sú sfarbené šedo-modro. Hlava je v porovnaní s inými plemenami menšia, bezrohá, krk je primerane dlhý a silný, jednotlivé časti trupu sú široké a hlboké. Bahnice majú širokú panvu, čo je jedným z určujúcich faktorov pre ich ľahké pôrody. Nohy sú pevné usposobené dobrej chodivosti s pevným paznechtom, ktorý si vyžaduje menšiu starostlivosť ako u iných plemien.

Úžitkové vlastnosti plemena

Živá hmotnosť bahnic je 85-95 kg, baranov 100-110 kg. Plodnosť je viac ako 200 %. Denný prírastok jahníat presahuje 300 gramov. Jah-

ňatá sú od narodenia veľmi životaschopné a vo veku 56 dní dosahujú hmotnosť 30-36 kg. Ročná striž vlny oviec dosahuje až 9 kg, s dĺžkou 12-14 cm a hrúbku 27-30 mikrometrov.

Barany plemena bleu du Maine boli importované na Slovensko v osemdesiatych rokoch minulého storočia a experimentálne sa využívali na kríženie s ovcami plemena cigája. Plemeno patrí medzi perspektívne plemená z hľadiska jeho rozšírenia v čistej forme, ako aj s možnosťou pre úžitkové kríženie.

Postup šľachtenia plemena

Základnou formou šľachtenia je čistokrvná plemenitba so zámerom udržať parametre úžitkovosti na úrovni štandardu plemena. Šľachtenie je založené na výbere geneticky najlepších jedincov do pozície rodičov ďalšej generácie. Základom šľachtiteľskej práce pre správne vytýkovanie geneticky najlepších zvierat bude aj naďalej kontrola úžitkovosti. Získané dáta sa v budúcnosti pri dostatočne početnej populácii môžu využiť na výpočet odhadu plemenných hodnôt.

Udržanie genetickej úrovne populácie a jej vývoj je zabezpečovaný hlavne výberom plemenných baranov. Keďže sa jedná o málo početnú populáciu, ktorá sa na Slovensku začína chovať je potrebné rátať s nákupom plemenníkov zo špičkových chovov v EU.

Priebeh uznávacieho konania

Predseda Šľachtiteľskej rady pri ZCHOK na Slovensku Ing. Július Šutý, na základe žiadosti menovaného chovateľa delegoval členov Šľachtiteľskej rady, aby v tomto chove vykonal

uznávacie konanie. Uznávacie konanie v tomto chove sa uskutočnilo dňa 6.11.2013. Uznávacia komisia pracovala v zložení:

Člen komisie za ZCHOK:

Ing. Pavol Gúgľava, predseda komisie

Za PS SR š.p., RS Banská Bystrica:

MVDr. Helena Chladná

Za RVPS Rimavská Sobota:

MVDr. Helena Ubrežiová

Za chovateľa:

Ing. Norbert Keľo, konateľ spoločnosti

Stručná charakteristika podniku:

Firma Keľo a synovia s.r.o. hospodári v katastri obcí Veľké Teriakovce, Malé Teriakovce, Nižný Skálnik a Svetlá. Stádo oviec plemena bleu du maine je umiestnené na hospodárskom stredisku vo Veľkých Teriakovciach. Obec Veľké Teriakovce patrí na základe územno-správneho členenia do okresu Rimavská Sobota, Banskobystrický kraj. Obec leží v Mikroregióne Rimava a Rimavica, s minimálnou nadmorskou výškou 229 m.n.m a maximálnou 509 m.n.m.

Spoločnosť hospodári na výmere 1643 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho je 1120 ha ornej pôdy a 525 ha trvalých trávnych porastov. Na ornej pôde sa pestujú hlavne obilniny, kukurica a krmoviny. Živočišna výroba je zameraná na chov oviec v počte 1030 ks spolu a hovädzieho dobytku bez trhovej produkcie mlieka v počte asi 319 ks. Firma Keľo a synovia s.r.o. patrí medzi najlepších chovateľov oviec na Slovensku Chov oviec je rozdelený na viaceré plemená s rôznym produkčným zameraním. Spoločnosť vlastní dva šľachtiteľské chovy mäsových plemien ile de france a berichone du cher a jeden šľachtiteľský chov dojného plemena lacaune. Vo všetkých stádach sa využíva intenzívny spôsob chovu, v ukazovateľoch hodnotených v rámci kontroly

Bahnice plemena bleu du maine.

Baran lemena bleu du maine.

Plemenný štandard a chovný cieľ mäsového plemena Bleu du Maine chovaného v SR

Hlavné ukazovatele

Ukazovateľ	Bleu du Maine	
Základná charakteristika	Plemenný štandard	Stredne veľký až veľký telesný rámec, s dlhým, širokým a hlbokým trupom a s veľmi dobrým osvalením, veľmi dobrou mliekovosťou a plodnosťou. Vlna je na celom tele biela, okrem hlavy a nôh, ktoré sú sfarbené šedo-modro. pevné dobre postavené končatiny usporiadané dobrej chodivosti s pevným paznechtom. Hlava je v porovnaní s inými plemenami menšia, bezrohá.
Úžitkové zameranie	Plemenný štandard	mäsové plemeno s veľmi dobrým osvalením mliekovosťou a plodnosťou.
	Chovný cieľ	Mäsový úžitkový typ. Prioritné zameranie: produkcia ťažkých jatočných jahniat výbornej kvality a produkcia baranov pre čistokrvnú plemenitbu a úžitkové kríženie.
Hmotnosť bahníc	Plemenný štandard	80 kg
	Chovný cieľ	90 kg
Hmotnosť plemenných baranov	Plemenný štandard	100 kg
	Chovný cieľ	120 kg
*Hmotnosť jariek	Plemenný štandard	60 kg
**Hmotnosť aukčných baranov	Plemenný štandard	80 kg
	Chovný cieľ	95 kg
PDP do 100 dní jahničky	Plemenný štandard	0,290 kg
	Chovný cieľ	0,320 kg
PDP do 100 dní baránky	Plemenný štandard	0,330 kg
	Chovný cieľ	0,350 kg
Jemnosť vlny	Plemenný štandard	27.0 – 30.0 µm sortiment B – BC
Plodnosť na obahnenú ovcu	Plemenný štandard	180 %
	Chovný cieľ	200 %

*hmotnosť jahničiek do 1 roka musí byť minimálne 2/3 živej hmotnosti bahníc

**uvádzaná hmotnosť sa týka baranov vo veku nad 1 rok, do 1 roka musí mať baran minimálne 2/3 živej hmotnosti aukčného barana

Bleu du maine.

Zľava-MVDr.Chladná,Ing.Lenická,MVDr.Ubrežiová.

úžitkovosti tieto chovy patria dlhodobo medzi najlepšie na Slovensku a sú zamerané aj na produkciu a predaj plemenného materiálu. Stádo plemena bleu du maine je dovezené z Francúzska a bolo odkúpené od chovateľa ktorý zvieratá doviezol na Slovensko v roku 2012. Bahnice sa prakticky celý rok pasú na pasienku v blízkosti hospodárskeho strediska. V zimnom období sa ovce prikrmujú, objemovými krmivami a v období pred kotením, počas kotení až do odstavu jahniat sú prikrmované jadrovými krmivami. V období od začiatku kotení až do odstavu jahniat sú ustajnené v murovanej rekonštruovanej maštali.

Zloženie a charakteristika stáda:

Stádo pozostáva z 10 ks plemenných bahníc a 1 plemenného barana. Na každé zviera je vystavené potvrdenie o pôvode uznanou chovateľskou organizáciou vo Francúzsku a preto sa všetky zvieratá môžu bez problémov zapísať do

novozaloženej plemennej knihy pre toto plemeno. Zámerom chovateľa je stádo postupne rozšíriť na približne 50 ks a viac, získať štatút šľachtiteľského chovu a produkovať plemenný materiál.

Záver

Komisia vykonala prehliadku ustajňovacích priestorov aj uznávaného stáda a skonštatovala nasledovné skutočnosti:

- stádo je vo veľmi dobrom kondičnom a zdravotnom stave, zástupkyňa RVPS Rimavská Sobota , MVDr. Helena Ubrežiová predložila priaznivé stanovisko k zdravotnej a nákazovej situácii v chove
- na všetky predvedené zvieratá boli predložené potvrdenia o pôvode vystavené uznanou chovateľskou organizáciou v krajine pôvodu
- kontrolu úžitkovosti bude vykonávať MVDr. Helena Chladná, PS SR, regionálne stredisko

Banská Bystrica

Vzhľadom na uvedené skutočnosti sa všetci členovia komisie vyslovili za uznanie tohto chovu za rozmnožovací chov plemena bleu du maine

Uložené opatrenia:

Pre chovateľa:

1. Poslať na ZCHOK prihlášku do plemennej knihy.
2. Vykonávať kontrolu úžitkovosti v zmysle platnej metodiky a dodržiavať všetky veterinárne opatrenia platné pre rozmnožovacie chovy.
3. Po vykonaní bonitácie a vypracovaní pripúšťacieho plánu tento dôsledne dodržiavať a viesť následnú evidenciu.

Pre konzultantku PS SR a šľachtiteľa ZCHOK:

1. Na základe predložených POP zaradiť zvieratá do plemennej knihy. ☐

Zápisnica zo zasadnutia Klubu chovateľov pôvodnej valašky pri ZCHOK konaného dňa 11.12.2013 v zasadačke RD Klenovec

Prítomní: podľa prezenčnej listiny

Program zasadnutia:

1. Otvorenie
2. Kontrola plnenia úloh
3. Rôzne
4. Záver

K bodu 1)

Zasadnutie Klubu chovateľov pôvodnej valašky pri ZCHOK sa uskutočnilo na RD Klenovec pri príležitosti uznávania RCH pôvodnej valašky na tomto družstve. Všetkých zúčastnených prítomných privítala predsedníčka RD p. Ing. Struhárová, ktorá v krátkosti informovala o poľnohospodárskom podniku, jeho súčasných aktivitách, ako aj o stave v chove oviec. Stretnutie otvoril predseda klubu p. doc. Kočík, ktorý uviedol program zasadnutia.

Po krátkom predstavení programu zasadnutia bolo stretnutie oficiálne zahájené.

K bodu 2)

Tento bod uviedol p. doc. Kočík, ktorý vyhodnotil plnenie úloh prijatých na predchádzajúcom zasadnutí 6.6.2013:

- úloha č. 1: aktualizovať zoznam členov klubu chovateľov pôvodnej valašky so sumarizáciou počtu zvierat a to aj podľa jednotlivých kategórií v stáde (zodpovedný: p. Kočík, termín: do najbližšieho zasadnutia klubu) – úloha splnená
- úloha č. 2: aktualizovať zoznam a počty zvierat pôvodnej valašky, ktoré sú v zapísané v plemennej knihe (zodpovedný: Ing. Šutý, termín: do najbližšieho zasadnutia klubu) – úloha splnená, Ing. Šutý predložil prítomným predmetný zoznam aj s počtami zvierat, v ktorom bola vyhodnotená aj veková a líniová skladba chovov zapísaných v plemennej knihe
- úloha č. 3: aktualizovať zoznamy a počty zvierat, ktoré nie sú zapísané v plemennej knihe (zodpovedný: členovia klubu v spolupráci so šľachtiteľmi ZCHOK, termín: do najbližšieho zasadnutia klubu) – úloha nesplnená, ostáva v platnosti
- úloha č. 4: spracovať a ZCHOK poskytnúť podklady pre aktualizáciu web-stránky s informáciami o chove plemena pôvodná valaška na Slovensku (zodpovedný: p. Kočík, členovia klubu, termín: priebežne) – úloha ostáva v platnosti

K bodu 3)

- Ing. Šutý menoval nové línie plemenných baranov pôvodnej valašky, ktoré vznikli

preklasifikovaním baranov plemena ZV na nákupných trhoch na základe hodnotenia exteriérových vlastností hodnotiacou komisiou, informoval o možnosti založenia nových línii

- Doc. Kočík informoval o importe 3 ks plemenných baranov čierneho sfarbenia do chovu pána Magnu, tiež spomenul, že p. Magna predáva zo svojho chovu 80 ks bahničí kríženie
- Ing. Kulla sa prikláňa k možnosti zakladania nových chovov výberom zo stád ZV, aj z úžitkových chovov, z ktorých by bolo možné zaradiť jedince, ktoré zodpovedajú štandardu plemena V a tak získať širšie spektrum exteriérov v našich chovoch
- MUDr. Tesák informoval, že zástupcovia chovateľskej organizácie z Nemecka brali vzorky krvi a vlny zo zvierat našich chovov na vyhodnotenie genotypov a porovnanie s genotypmi zvierat chovaných v Nemecku
- Doc. Kočík doplnil, že výsledky týchto rozborov ešte nie sú známe, odporučil zverejniť vekovú a líniovú štruktúru stád zapísaných v PK, stav k 23.10.2013 zverejniť na webovej stránke ZCHOK
- Ing. Reľovský prisľúbil zverejniť tieto informácie na webovej stránke ZCHOK aj v časopise chov oviec
- Ing. Šutý hovoril o aktualizácii chovov zapísaných v PK, je potrebné chovy ktoré zanikli vymazať z PK, k úlohe č. 3 hovoril, že šľachtitelia ZCHOK chovy ktoré nie sú zapísané v PK nepoznajú a nič o nich nevedia, preto sú potrebné informácie a spolupráca od členov klubu pri prípadnom začleňovaní nových chovateľov
- Doc. Kočík a MUDr. Tesák informovali o chove pána Štulajtera v Brezne, ktorý je potrebné preveriť, MUDr. Tesák ďalej informoval o Salaši Zbojská, kde pán Drozdík zlikvidoval uznaný rozmnožovací chov, tento chov je potrebné tiež preveriť a taktiež aj chov pána Roziaka, ktorý predal časť stáda do VÚŽV Nitra
- Ing. Kulla informoval o úžitkovom chove v Iliašovciach, kde by bolo možné vybrať fenotypovo vhodné zvieratá
- Ing. Milerski zastáva názor, že na založenie nových línii by sa mohli vybrať fenotypovo vhodné barany aj z úžitkových chovov
- Doc. Kočík hovoril o aktuálnych úlohách chovateľov, v budúcom roku by mali byť uznané ďalšie dva ŠCH a to v PD Pokrok Ostrova v RD Veľká Rača Oščadnica, je potrebné vytvoriť priestor na diskusiu s chova-

Účastníci zasadnutia KCHPV a uznávania rozmnožovacieho chovu pôvodnej valašky v Klenovci.

teľskými klubmi z okolitých krajín, budúce zasadnutie KCHPV sa uskutoční v marci 2014, mali by sa ho zúčastniť aj zástupcovia chovateľských klubov z ČR, Poľska a Nemecka

- Ing. Milerski navrhol zvážiť pozvanie chovateľov z Rumunska
- Doc. Kočík navrhol prijať za nových členov klubu MUDr. Tesáka a RD Klenovec, členovia klubu nových členov hlasovaním schválili

Na tomto zasadnutí KCHPV boli prijaté pre budúce obdobie nasledovné úlohy:

- úloha č. 3 a úloha č. 4 z predchádzajúceho zasadnutia ostávajú v platnosti
- úloha č. 5: aktualizovať na webovej stránke ZCHOK vekovú a líniovú štruktúru chovov V zapísaných v PK (zodpovedný Ing. Reľovský, termín do.....)
- úloha č. 6: preveriť chovy p. Drozdíka, a p. Roziaka či ešte majú zvieratá zapísané v PK a chov p. Štulajtera z Brezna, či nemá záujem o zriadenie RCH a o vstup do KCHPV (zodpovední Doc. Kočík a MUDr. Tesák, termín do.....)
- úloha č. 7: zorganizovať v marci 2014 zasadnutie KCHPV v RD Veľká Rača Oščadnica, na zasadnutie pozvať aj zástupcov chovateľských klubov z okolitých krajín (zodpovedný Doc. Kočík, termín v texte)
- uznesenie: KCHPV schvaľuje za svojich nových členov MUDr. Tesáka a RD Klenovec

K bodu 4)

Doc. Kočík poďakoval prítomným za účasť a zasadnutie klubu ukončil.

V Klenovci, dňa 11.12.2013

Zapísal:

Ing. Pavol Gúgľava

Zväz chovateľov oviec a kôz

Správa o činnosti Šľachtiteľskej rady pre ovce a kozy pri ZCHOK na Slovensku – družstvo za rok 2013

Šľachtiteľská rada pre ovce a kozy (ďalej ŠR) Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku - družstvo pracovala v zmysle Štatútu ŠR schváleného Predstavenstvom ZCHOK dňa 21.5.1999.

Prvé (riadne) zasadnutie Šľachtiteľskej rady pri ZCHOK na Slovensku v roku 2013 sa konalo dňa 22.3.2013 v Banskej Bystrici

Prítomní: podľa prezenčnej listiny
Zapisovateľ: Ing. Gúglava

Program :

Otvorenie.
Kontrola plnenia opatrení.
Prerokovanie nových žiadostí chovateľov
Rôzne.
Záver.

Zasadnutie otvoril predseda ŠR Ing. Július Šutý, ktorý privítal prítomných členov Šľachtiteľskej rady pri ZCHOK a vyzval ich, aby si minútou ticha uctili pamiatku zosnulého člena ŠR Doc. Ing. Egona Gyarmathyho, CSc.

ŠR na svojom zasadnutí dňa 22.3.2013 prijala nasledovné uznesenia a opatrenia:

1/2013: ŠR schvaľuje vykonať uznávanie konania na žiadosti chovateľov:

- a) Žiadosť PD Hontianske Moravce o uznanie RCH oviec plemena LC
- b) Žiadosť p. Milana Adameka, Michalová o uznanie RCH oviec plemena SF
- c) Žiadosť p. Ivana Faška, Pohronská Polhora o uznanie RCH oviec plemena SF
- d) Žiadosť Minifarma, s.r.o. Barina o uznanie RCH oviec plemena Q
- e) Žiadosť Ing. Milana Žlnku, Detva o uznanie RCH kôz plemena BKK

Členov hodnotiacich komisií bude predseda ŠR menovať operatívne.

*Termín vykonania uznávacích konaní: do 30.6.2013
Zodpovední: predsedovia hodnotiacich komisií*

2/2013: ŠR berie na vedomie uznanie štatútov RCH oviec a kôz, v ktorých boli vykonané uznávacie konania v roku 2012, tak ako ich uviedol predseda ŠR Ing. Šutý.

3/2013: ŠR, na základe žiadostí chovateľov, schvaľuje zrušenie štatútu RCH a vyradenie chovu z registra chovov PK:

- p. Štefan Valach, Dobrá Niva – plemeno kôz BKK
- Kozia farma Trávnica - plemeno kôz BKK
- Roman Čierťaský – plemeno kôz BKK

ŠR poveruje vedúceho PK vyradením týchto chovov z registra chovov PK.

4/2013: ŠR do budúcnosti poveruje predsedu ŠR operatívne, na základe žiadostí chovateľov, vyradovať chovy so štatútom RCH, u ktorých o to bolo písomne požiadané chovateľom, z registra chovov PK.

Termín: operatívne; Zodpovedný: Ing. Šutý

5/2013: ŠR poveruje predsedu zmenou menovky a názvu v chovoch Slovenská obchodná spol. s.r.o. Moravský Svätý Ján a Agramil s.r.o. Mojs tak ako je to uvedené v žiadostiach chovateľov a vystavením nových dekretov RCH.

Termín: do 31.3.2013; Zodpovedný: Ing. Šutý

6/2013: ŠR ukladá Ing. Machynovej nahlásiť akékoľvek zmeny v názvoch a menovkách chovov predsedovi ŠR.

Termín: operatívne; Zodpovedná: Ing. Machynová

7/2013: ŠR poveruje Ing. Milana Petroviča a Ing. Petru Pajasovú (predsedníčku KCHANK pri ZCHOK) prípravou

stretnutia chovateľov všetkých plemien kôz zapísaných v PK na Slovensku za účelom prerokovania pracovných problémov (obeh dokladov, paternita, bonitačný kľúč, kontrola čiernej plemenitby). Vyššie menovaní oslovia chovateľov, pripraví program a návrhy, toto predložia Ing. P. Gúglavovi.

Termín: do 30.4.2013; Zodpovední: v texte

8/2013: ŠR poveruje Ing. P. Gúglavu, v spolupráci s Ing. P. Pajasovou a Ing. M. Petrovičom organizáciou pracovného stretnutia chovateľov kôz.

Termín: do 30.4.2013; Zodpovedný: Ing. Gúglava

9/2013: ŠR poveruje predsedu ŠR odoslaním požiadavky na PI SR na sprísnenie kontroly plemenitby v ÚCH kôz.

Termín: do 30.4.2013; Zodpovedný: Ing. Šutý

10/2013: ŠR odporúča Výberovej komisii prerokovať problematiku zabezpečenia testov paternity u všetkých plemenných capov predvedených na NT v roku 2013.

Termín: najbližšie zasadnutie VK; ; Zodpovedná: Ing. Rafajová, PhD.

11/2013: Rozdelenie chovov kôz na veľkochovy a malochovy bude vykonané podľa stavov kôz v kontrole užitočnosti k 1.1.2013 a to do 50 ks vrátane malochov, nad 50 ks veľkochov, bez ohľadu na vývoj stavov v priebehu najbližších 5 rokov, po piatich rokoch budú stavy prehodnotené.

Termín: operatívne; Zodpovedná: Ing. Machynová

12/2013: ŠR schvaľuje výpočet korigovaných denných prírastkov u plemena búrka koza, korekcia sa bude robiť iba na vek matky a veľkosť vrhu.

Termín: úloha trvalá; Zodpovedná: Ing. Machynová

13/2013: ŠR schvaľuje používanie skratky pre plemeno angorská koza - AK.

14/2013: ŠR poveruje Ing. Apolenu zapracovať zmenu do bonitačného kľúča kôz, kde sa mení názov „srstnaté plemená kôz“ na „vlnové plemená kôz“. U vlnových plemien kôz evidovať dĺžku vlny v databáze.

Termín: do 30.4.2013; Zodpovední: Ing. Apolen, Ing. Machynová

15/2013: ŠR povoľuje vo vymenovaných chovoch SD (bod IV. tejto zápisnice) v obmedzenom rozsahu používať na pripúšťanie čistokrvné barany zošľachtľujúcich plemien. Rozsah pripúšťania stanoví šľachtiteľ ZCHOK v spolupráci s menovanými garantmi za šľachtenie, ktorí za daný chov zodpovedajú.

16/2013: ŠR poveruje predsedu ŠR zvoliť zasadnutie pracovnej komisie v zložení Ing. Šutý, Ing. Reľovský, Ing. Rafajová, PhD., Doc. RNDr. Margetín, PhD, Ing. Apolen, Ing. Gúglava, ktorá sa bude zaoberať zmenou bonitačného kľúča u kombinovaných dojných a špecializovaných dojných plemien oviec (prehodnotenie sledovania ukazovateľa "intenzita rast" a jeho nahradenie iným ukazovateľom)

Termín: do najbližšieho zasadnutia ŠR; Zodpovedný: Ing. Šutý

Zasadnutie Rady plemenných kníh oviec a kôz pri Šľachtiteľskej rade ZCHOK konaného dňa 26.7.2013 v Liptovskej Lúžnej.

Prítomní: podľa prezenčnej listiny

Program:

Otvorenie
Prerokovanie žiadostí chovateľov
Záver

K bodu 1: Riaditeľ ZCHOK Ing. Reľovský privítal prítomných a informoval ich o uznesení Predstavenstva ZCHOK

o menovaní členov Rady plemenných kníh oviec a kôz (ďalej Rada PK) v zmysle štatútov plemenných kníh oviec a kôz

K bodu 2: Predseda ŠR Ing. Šutý informoval o žiadostiach chovateľov: Žiadosť „Minifarma s.r.o. Barina, Lubina – uznaný štatút RCH oviec plemena Q“ o zápis zvierat z importu do PK

Žiadosť firmy „Farma Zliechov s.r.o.“ o založenie PK kôz plemena durínska koza a zápis zvierat z importu do PK

Členovia Rady PK žiadosti prerokovali a prijali uznesenia.

K bodu 3: Predseda ŠR poďakoval prítomným za účasť a zasadnutie ukončil.

Rada PK prijala nasledovné opatrenia:

1/13: Rada PK schvaľuje zaradenie oviec plemena Q chovateľa „Minifarma s.r.o. Barina, Lubina“ do PK po ohodnotení zvierat v zmysle platného bonitačného kľúča na Slovensku.

Termín: operatívne; Zodpovedný: Ing. Šutý

2/13: Pripraviť návrh bonitačného kľúča plemena durínska koza a predložiť na schválenie ŠR pri ZCHOK.

Termín: do najbližšieho zasadnutia ŠR; ; Zodpovedný: Ing. Apolen

3/13: Rada PK schvaľuje založenie PK plemena durínska koza.

Po doručení žiadosti chovateľa „Farma Zliechov s.r.o.“ o uznanie štatútu RCH kôz, schválení štatútu, ohodnotení zvierat v zmysle platného bonitačného kľúča na Slovensku, Rada PK schvaľuje zápis zvierat (zahraníčné POP posúdené) do PK

Termín: operatívne; ; Zodpovední: Ing. Šutý, Ing. Apolen

Druhé (riadne) zasadnutie Šľachtiteľskej rady pri ZCHOK na Slovensku v roku 2013 sa konalo dňa 21.8.2013 v Nitre

Prítomní: podľa prezenčnej listiny

Zapisovateľ: Ing. Gúglava

Program :

Otvorenie.
Kontrola plnenia opatrení z posledného zasadnutia ŠR.
Posúdenie nových žiadostí chovateľov.

Prerokovanie návrhu chovateľov kôz plemien BKK a HKK na zmenu systému hodnotenia kôz.

Rôzne.

Záver.

Zasadnutie otvoril predseda ŠR Ing. Július Šutý, ktorý privítal prítomných členov Šľachtiteľskej rady pri ZCHOK.

ŠR na svojom zasadnutí dňa 21.8.2013 prijala nasledovné uznesenia a opatrenia:

17/2013: ŠR schvaľuje vykonať uznávanie konania na žiadosti chovateľov:

- a) Keľo a synovia s.r.o. žiadosť o uznanie RCH oviec plemena bleu du maine
- b) EOK Australian Slovakia, žiadosť o uznanie RCH oviec plemena Q
- c) Agrosopol Hradová Tisovec, žiadosť o uznanie RCH oviec plemena V, k tomuto uznávaciemu konaniu budú prizvaní

aj členovia KCHPV

d) Farma Zliechov s.r.o., žiadosť o uznanie RCH kôz plemena durínska koza

Predseda ŠR deleguje uznávaciu komisie.

Termín: do 30.11.2013; Zodpovedný: Ing. Šutý

18/2013: ŠR berie na vedomie uznanie štatútov RCH oviec a kôz, v ktorých boli vykonané uznávacie konania v roku 2013, tak ako ich uviedol predseda ŠR Ing. Šutý a poveruje vedúceho PK zaradiť tieto chovy do PK.

Termín: do 30.11.2013; Zodpovedný: Ing. Šutý

19/2013: ŠR, na základe žiadostí chovateľov, schvaľuje zrušenie štatútu RCH a vyradenie chovu z registra chovov PK:

- p. Juraj Mazúch, Sliač, zrušenie RCH oviec plemena ZV - MVDr. Ľuboš Čuvala, Ružomberok, zrušenie RCH kôz plemena BKK

ŠR poveruje vedúceho PK vyradením týchto chovov z registra chovov PK.

Termín: operatívne; Zodpovedný: Ing. Šutý

20/2013: ŠR, schvaľuje zrušenie štatútu SECH chovateľa PD Trsteník Trstená a vyradenie chovu z registra chovov PK:

ŠR poveruje vedúceho PK (po doručení písomnej žiadosti od chovateľa) vyradením tohto chovu z registra chovov PK.

Termín: operatívne; Zodpovedný: Ing. Šutý

21/2013: Informovať na najbližšom zasadnutí VK o vyradení z registra chovov PK kôz MVDr. Ľuboša Čuvala, Ružomberok na jeho žiadosť.

Termín: v texte; Zodpovedný: Ing. Šutý

22/2013: ŠR zamietla akékoľvek zmeny aktuálneho bonitačného kľúča kôz. Bonitačný kľúč ostáva v platnosti až do schválenia nového bonitačného kľúča.

23/2013: ŠR schvaľuje, po zapracovaní pripomienok bonitačný kľúč, plemenný štandard a chovný cieľ plemena oviec bleu du maine a plemena kôz durínska koza, tak ako to navrhol Ing. Apolen a schvaľuje skratky týchto plemien BM a DK. Tieto bonitačné kľúče doplní do bonitačného kľúča malo početných plemien oviec (BM) a do bonitačného kľúča kôz (DK). ŠR schvaľuje založenie PK týchto plemien.

Termín: 31.10.2013; Zodpovední: Ing. Rafajová, PhD., Ing. Apolen

24/2013: ŠR poveruje Ing. Apolenu a Ing. Rafajovú, PhD. dopracovaním samostatného bonitačného kľúča pre hodnotenie oviec a kôz z importu

Termín: do 30.11.2013;

Zodpovední: Ing. Rafajová, PhD., Ing. Apolen

25/2013: Skontrolovať, či sú na webovej stránke ZCHOK aktuálne plemenné štandardy, chovné ciele a bonitačné kľúče jednotlivých plemien oviec a kôz.

Termín: do 31.10.2013;

Zodpovední: Ing. Apolen, Ing. Rafajová, PhD.

26/2013: Vytvoriť v registri chovov PK samostatné oddiely pre plemenné barany a capy pôsobiace v ÚCH.

Termín: do 15.12.2013; Zodpovedná: Ing. Machynová

Blahoželáme!

45" I. Plachetková

„50“ J. Kováč

„60“ M. Margetín

J. Budovec

„75“ M. Jurčová

Prevencia a tlmenie environmentálnych mastitíd oviec ako nepretržitý proces zabezpečovania kvality a zdravotnej bezpečnosti ovčieho mlieka

Doc. MVDr. Milan Vasiľ, CSc.

MVDr. Juraj Elečko, CSc.

MVDr. Zuzana Farkašová, PhD.

MVDr. František Zigo

Ústav chovu zvierat, Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie, Košice

Význam environmentálnych mastitíd u oviec

Mastitída aj v súčasnosti patrí medzi najčastejšie a ekonomicky najzávažnejšie ochorenia oviec v krajinách s vyspelým hospodárstvom, ktoré značne ovplyvňuje rentabilitu chovu. Závažnosť z pohľadu ekonomiky sa prejavuje hlavne znížením produkcie a kvality mlieka. Uvádza sa, že mliečna úžitkovosť klesá o 10 – 20 %, nehovoriac o nepriamych stratách, ktoré zahŕňajú predčasné vyraďovanie zvierat, náklady na ošetrovanie oviec, teda výdavky na liečivá, veterinárne zásahy a sanitačné prostriedky. Preto má význam pravidelne kontrolovať výskyt tohto ochorenia, analyzovať príčiny jeho rozšírenia, zvoliť vhodnú stratégiu prevencie, rozhodnúť sa správne o metódach tlmenia, resp. uplatňovať pravidelnú kontrolu hygieny a organizácie chovu formou vypracovania vlastného programu HACCP.

Na Slovensku v súčasnosti neexistuje komplexný údaj o prevalencii mastitíd. Čiastočné údaje získané pri vyšetrovaní chovov oviec z rôznych regiónov Slovenska však naznačujú, že postupne od roku 2000 narastá počet chovov, v ktorých sa dominantným problémom stávajú mastitídy vyvolané environmentálnymi patogénnymi baktériami (*Streptococcus uberis*, *E. coli*, ďalšie koliformné baktérie, koaguláza negatívne stafylokoky a pod.). Úspešne uplatňovanie zásad prevencie a tlmenia mastitíd pri hlavných patogénnych baktériách sa zvyčajne prejaví výrazným poklesom klinicky chorých oviec, avšak problém vôbec neustáva nakoľko ho nahradzuje problém subklinicky a subakútne prebiehajúcich mastitíd vyvolaných environmentálnymi patogénnymi baktériami.

Etiológia mastitíd u oviec

Príčinou mastitíd je takmer 100 druhov mikroorganizmov, pričom 90% z nich je vyvolaných bakteriálnymi pôvodcami ako sú: *Staphylococcus aureus*, *Streptococcus agalactiae*, *Streptococcus dysgalactiae* a *Streptococcus uberis*. Okrem týchto mikroorganizmov infekciu spôsobujú aj enterokoky, koliformné baktérie

a koaguláza negatívne stafylokoky (KNS). Patogény sú schopné prežívať aj mimo mliečnej žľazy a to na slizniciach telových otvorov, na konštrukciách, podlahe, podstielke a v sekréte mliečnej žľazy postihnutej mastitídou.

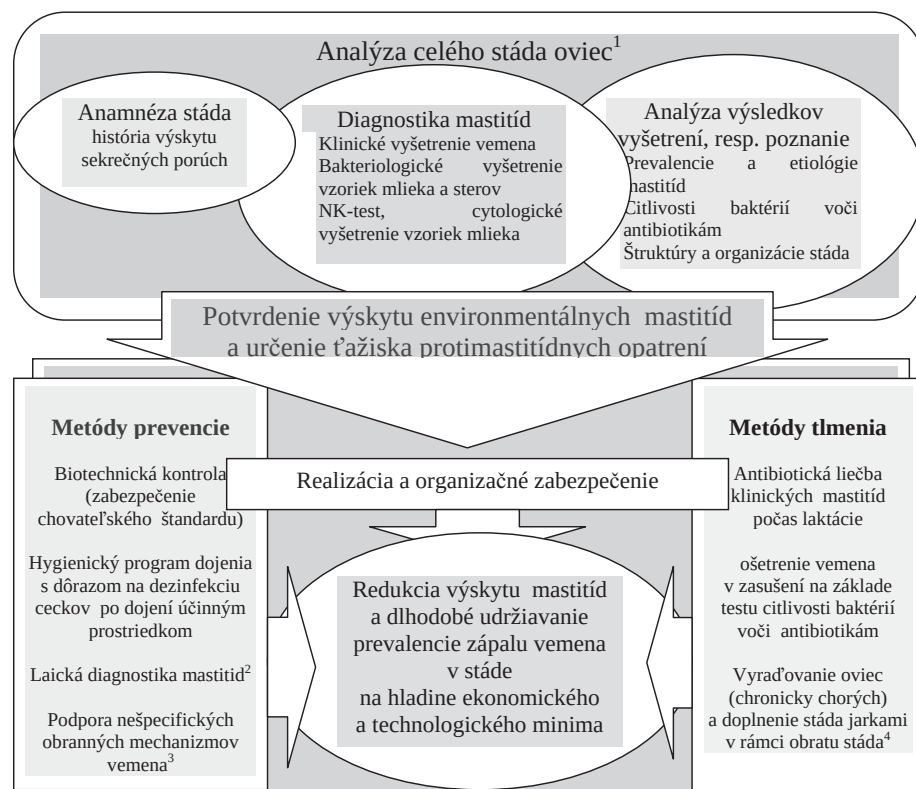
Pôvodcovia mastitíd sa vzájomne líšia epizootologickým charakterom. *S. aureus*, *S. agalactiae*, resp. *S. dysgalactiae* sú hlavné patogény mliečnej žľazy. K prenosu týchto pôvodcov dochádza prevažne z ovce na ovcu a to výhradne v čase dojenia. Z toho dôvodu sú označované ako pôvodcovia kontagióznych mastitíd. *S. uberis*, *E. coli*, *Klebsiella spp.*, enterokoky, koliformné a ďalšie baktérie, ktoré pochádzajú z vonkajšieho prostredia sa označujú ako environmentálni pôvodcovia mastitíd, pričom mliečna žľaza sa týmito pôvodcami infikuje

v období medzi dojeniami. Bahnice môžu byť infikované rôznymi patogénmi a ich spektrum sa významne mení.

Kontrola výskytu mastitíd na úrovni chovateľa rámcovo predstavuje:

- Vyhodnotenie chorobnosti vemena v období pôrodov a odchovu jahniat
- Kontrola aktuálneho výskytu klinických foriem mastitíd, resp. porúch sekrécie mlieka z iných príčin
- Odder vzoriek mlieka na bakteriologické vyšetrenie do 10 dní po odstave jahniat, resp. po privýkaní na strojové dojenie
- Na základe výsledkov vyšetrenia a ostatných zootechnických záznamov sa rozhodne o selekcii oviec na strojové dojenie

Schéma 1

1 - ovce v plnej laktácii po odstave jahniat, ktoré prešli selekciou vhodnosti na strojové, resp. ručné dojenie

2 - ako trvalý proces odhaľovania skrytých (začínajúcich) mastitíd

3 - riešenie nedostatku zinku (Zn) a selénu (Se) formou doplnkov na základe výsledkov analýzy kvality krmív

4 - predovšetkým jarky alebo novo zaradené ovce v rámci obmeny stáda musia byť komplexne vyšetrené

Tabuľka 1: Hodnotenie ovčieho mlieka pri posudzovaní NK-testu polovičkových vzoriek

Výsledok NK-testu	Popis reakcie (čínidlo + vzorka v pomere 1:1 na palete)	Predpokladaný počet somatických buniek (PSB v 1 ml mlieka)
reakcia negatívna	zmes nezahustená a homogénna	do 500 x 103
reakcia dubiózna (±)	zmes mierne zahustená a reakcia mizne za 10 sekúnd	1 x 106 + / - 150 tis.
reakcia pozitívna I. stupeň (+)	zmes zahustená bez výraznej tvorby gélu	1,5 x 106 + / - 300 tis.
reakcia pozitívna II. stupeň (++)	zmes zhutne okamžite s tvorbou gélu na dne palety	2,6 x 106 + / - 300 tis.
reakcia pozitívna III. stupeň (+++)	zmes zhutne a vytvorený gél sa oddeľuje od dna palety	5,4 x 106 + / - 300 tis.

Tabuľka upravená podľa práce: Fthenakis, G.C.; 1994

- *Odber vzoriek mlieka na bakteriologické vyšetrenie je vhodné zopakovať v polovici sezóny dojenia v júli, resp. minimálne pred ukončením sezóny v septembri*
- *Odber bazénovej vzorky mlieka na stanovenie počtu stafylokokov v jednom mililitri mlieka a na stanovenie CPM vykonávať podľa hodnotenia prevalence mastitíd a pri každom zhoršení hygienických parametrov mlieka*

Diagnostika mastitíd

Včasná a správna diagnostika mastitíd umožňuje zaviesť vhodné tlmiace a preventívne opatrenia už na začiatku ochorenia mliečnej žľazy, čím sa zabráni jeho rozšíreniu a vzniku ďalších ekonomických strát. Diagnostika zápalov mliečnej žľazy pozostáva z dvoch na seba nadväzujúcich úkonov: 1. klinického vyšetrenia mliečnej žľazy (polovičiek ovčieho vemena)

2. laboratórneho (mikrobiologického) vyšetrenia vzoriek mlieka

Klinické vyšetrenie slúži predovšetkým k zisteniu zdravotného stavu mliečnej žľazy, prípadne k stanoveniu predbežnej diagnózy a k indikácii liečebných zákrokov u akútneho mastitíd, ešte pred výsledkom samotného mikrobiologického vyšetrenia. Súčasťou klinického vyšetrenia vemena je aj rýchly NK test, ktorého hodnotenie u oviec nebolo doposiaľ zjednotené. Sú známe práce, v ktorých sa autori experimentálne pokúsili o koreláciu výsledkov rýchleho maštalného testu a paralelne meraného počtu somatických buniek prístrojom Fossomatic (tabuľka 1).

Význam laickej diagnostiky

Mimoriadna zásluha pri včasnom odhaľovaní prvých príznakov ochorenia mliečnej žľazy pripadá ošetrovateľom personálu, predovšetkým ošetrovateľom a dojičom oviec, pretože prichádzajú minimálne dvakrát denne do kontaktu s mliečnou žľazou.

Ošetrojúci personál spravidla ľahko rozpozná intenzívne ochorenie mliečnej žľazy, ktoré je na prvý pohľad spojené s nápadnými zmenami. Zmeny charakterizuje opuch, sčervenanie mliečnej žľazy, miestne alebo celkové zvýšenie teploty, bolestivosť a zmena normálnej funkcie, ktorá sa prejavuje tým, že z postihnutej mliečnej žľazy sa získava mlieku nepodobný sekrét. Pri mastitídach oviec sa často vyskytujú stavy, spojené s rýchlym nástupom charakteristických príznakov (opuchy brucha, slabín a vnútornej strany stehien s ružovým až fialovým sfarbením kože). Ak sa včas neposkytne celková intramuskulárna a intramamárna

liečba vhodnými antibiotikami nastáva sepsa a úhyn.

U nenápadne začínajúcich **subklinických mastitíd**, pre povahu zmien na mliečnej žľaze, býva počiatočné štádium ošetrovateľom personálom spravidla prehliadnuté. V prvých strekoch mlieka z postihnutej polovičky mliečnej žľazy nachádzame vložky kazeínu, súčasne môže nastať zhoršenie priechodnosti ceckového kanálika a postihnutá polovička budí dojem tvrdodojnosti.

Pri dlhotrvajúcom **chronickom zápale** mliečna žľaza nevykazuje vždy nápadnejšie zmeny a len pri dôkladnejšom klinickom vyšetrení sa môžu zistiť odchýlky od normálneho stavu. Obvykle je postihnutá len jedna polovica vemena. Zápalom postihnutá polovička býva tuhšej konzistencie a charakteristické pre tento stav je, že po vydojení nezmenší svoj objem. Postihnutá polovička býva ochabnutejšia a niekedy viditeľne menšia. Pri chronických mastitídach sa produkcia mlieka znižuje, mlieko je často vodnaté a môže obsahovať vložky kazeínu alebo hnisu. V dôsledku zápalového procesu sa sekrécia mlieka môže zastaviť a dochádza k atrofii postihnutej polovice. Atrofovaná polovička v dôsledku úbytku parenchýmu znižuje svoj objem a výsledkom je asymetria mliečnej žľazy.

Laboratórne vyšetrenia ako súčasť diagnostiky

Laboratórna diagnostika mastitíd pozostáva z cytologického a bakteriologického vyšetrenia vzoriek mlieka a sekréty mliečnej žľazy. Diagnostika sa opiera o analýzy vzoriek mlieka, ktoré sú buď polovičkové – odobraté z každej polovičky zvlášť, alebo individuálne – jedna polovička od každej ovce. Samostatnú oblasť predstavujú tzv. bazénové vzorky – je to priemerná vzorka mlieka od väčšej skupiny oviec, spravidla z jednej maštale. Bežné bakteriologické vyšetrenie je zamerané na určenie druhu baktérií podieľajúcich sa na zápale mliečnej žľazy a na orientačné určenie citlivosti ku najbežnejšie používaným antibiotikám v terapii mastitíd. Predpokladom pre dosiahnutie čo najspoľahlivejších výsledkov bakteriologického vyšetrenia je správna technika aseptického odberu vzoriek mlieka a ich včasné doručenie do laboratória. Vzorky mlieka musia byť patrične označené a doplnené sprievodnou správou.

Vplyv technológie dojenia na vznik a šírenie mastitíd

Pri ručnom dojení sa vemeno nesmie skrú-

cať, ani násilne stláčať. Tvrdým násilným dojením sa poškodzujú jemné tkanivá, vznikajú zápaly a po infekciách nevyliečiteľné ochorenia. Na jar, kým sa ovce rozdoja, stačí dojiť dvakrát, keď mlieka pribudne treba dojiť trikrát denne. Ak sa dodržiava pravidelný čas dojenia, dojky sa úplne vydávajú a je k dispozícii šťavnatá paša, je možné tretím dojením získať o tretinu viac mlieka. Jeden dojič pri ručnom dojení podojí 70-80 oviec. Prvotné ošetrenie mlieka spočíva najmä v cedení, schladení, resp. pri strojovom dojení vo filtrovaní a schladení.

Strojové dojenie u oviec by malo trvať 60 – 90 sekúnd s následným strojovým dodávaním. Dojacie zariadenie prostredníctvom podtlaku a ceckovej gumy pôsobí bezprostredne na tkanivo cecka a tým môže ovplyvňovať zdravotný stav mliečnej žľazy. Medzi dôležité technologické aspekty patrí dodržiavanie adekvátneho podtlaku (38 – 44 kPa), pomeru pulzácie (1:1) a počtu pulzov (120 – 140 za minútu). Dojacie zariadenie a mliečne potrubie po každom dojení vyžadujú dôkladné čistenie a dezinfekciu, aby sa vylúčil možný zdroj nežiaducej mikroflóry pre čerstvo nadojené mlieko pri nasledujúcom dojení. Okrem technických parametrov majú význam aj tvarové a funkčné vlastnosti vemena a ceckov, ktoré sú variabilné medzi bahnicami a menia sa nielen počas laktácie, ale aj celého života ovce.

Protimastitídne metódy

Množstvo dostupných protimastitídnych metód a postupov, ktoré dokážu priaznivo ovplyvniť výskyt mastitíd v stáde, sa delí na dve skupiny. Prvú skupinu tvoria **preventívne opatrenia (A)** zamerané na obmedzenie možnosti rozšírenia už existujúcej infekcie na zdravé ovce a to:

Biotechnická kontrola I. stupňa zameraná na minimalizovanie nepriaznivej funkcie dojacieho stroja a **biotechnická kontrola II. stupňa** týkajúca sa odstránenia všetkých nepriaznivých faktorov vonkajšieho prostredia;

Hygienický program dojenia s dôrazom na ponáranie ceckov do účinného dezinfekčného roztoku hneď po vydojení mliečnej žľazy;

Podpora špecifických a nešpecifických obranných mechanizmov mliečnej žľazy oviec voči intramamárnej infekcii (napr. cestou vakcinácie, resp. optimalizácie výživy formou doplnenia nedostatku vitamínov, mikroprvkov a pod.).

Druhú skupinu tvoria **tlmiace opatrenia (B)**, skracujúce priemernú dĺžku trvania infekčného procesu u oviec postihnutých mastitídou a tvoria ju:

Antibiotická liečba mastitíd počas laktácie a ošetrovanie polovičiek vemena v zasúšení;

Vyraďovanie oviec (starých a chronicky chorých), ktoré sú v stáde stálym rizikom zdroja infekcie.

A. Zabezpečenie preventívnych opatrení na úrovni chovateľa oviec

1. Biotechnická kontrola I. a II. stupňa vymedzuje okruhy chovateľských činností úzko spätých so zabezpečovaním podmienok produkčného zdravia v komplexe, ktoré možno rozdeliť na čiastkové opatrenia nasledovne:

Biotechnická kontrola I. stupňa, čiže kontrola funkčného stavu dojacieho zariadenia, sa riadi všeobecnými zásadami. Pred dojením musí byť dojacie zariadenie vyčistené a vydezinfikované, prepláchnuté čistou teplou vodou. Pred začiatkom každého dojenia poverený pracovník skontroluje správnu funkčnosť dojacieho zariadenia a dojiči si pripraví potrebné pomôcky k dojeniu. Periodickú kontrolu technických parametrov dojacieho stroja a výmenu poškodených súčiastok servisom dodávateľa dojačej techniky je potrebné vykonávať minimálne raz, zvyčajne na začiatku sezóny.

Biotechnická kontrola II. stupňa predstavuje pre farmára každodenné plnenie kritérií, ktoré úzko súvisia so spôsobom ustajnenia a udržiavaním čistoty ustajňovacích priestorov a samotných oviec: Stavebné riešenie objektov pre ustajnenie oviec; Mikroklimatické faktory maštalného prostredia (teplota, vlhkosť vzduchu, obsah škodlivých plynov v ovzduší maštale, osvetlenie a v neposlednej miere aj prašnosť vzduchu a hluku); Organizácia chovu oviec; Výživa oviec z hľadiska zabezpečenia plnohodnotnej kŕmnej dávky pre vytvorenie kategórie oviec má význam predovšetkým z hľadiska prevencie mastitíd; Pripravenosť k obnove a dopĺňaniu základného stáda oviec; Čistenie a dezinfekcia priestorov ustajnenia a dojenia; Kontrola dodržiavania technologických postupov pri dojení

2. Hygienický program dojenia

Bahnice na dojenie treba pripravovať už v období odstavu jahniat, najmä postupným znížením ich cicaní. Odstav sa začína tým, že 2-3 týždne pred plánovaným odstavom sa jahňatá na noc zatvoria v škôlke a bahnice sa ráno vydoja. Potom sa k nim pustia jahňatá. Po 3-4 dňoch sa bahnice začnú dojiť aj na obed a jahňatá sa k nim pustia až po tomto vydojení. Po ďalších 3-4 dňoch bahnice vydojíme aj večer a až potom sa k nim pustia jahňatá. Jahňatá po odstave majú mať hmotnosť 16-18 kg.

Pred začiatkom samotného dojenia dojič skontroluje vizuálne čistotu povrchu dojačej techniky a prostredia, prípadné nedostatky odstráni oplachom teplou vodou. Po kontrole správnej funkčnosti dojacieho zariadenia si ešte dojič pripraví pomôcky potrebné k dojeniu (utierky na toaletu vemena, kôš na použité utierky, oddojovaciu nádobu na vizuálnu kontrolu kvality mlieka, dezinfekčný prípravok na dezinfekciu strukov po dojení). Pred dojením

sú dojiči oblečení v čistom pracovnom odevu, čistá má byť aj pracovná obuv. Čistotu rúk udržiavajú počas celého dojenia (umývajú si ich vždy po znečistení).

Súbor viacerých na seba nadväzujúcich pracovných postupov v príprave, počas dojenia, aj tesne po jeho ukončení zvyčajne predstavuje:

Toaleta vemena je nevyhnutná jednak z hľadiska fyziológie spúšťania mlieka, jednak z hľadiska mikrobiálnej čistoty mlieka. Vzhľadom na charakteristickú bohatú ochrannú vrstvu lanolínu produkovaného pokožkou pokrytej vlnou v okolí vemena oviec je spotreba vody na umytie ventrálnej časti vemena, hlavne ceckov minimálna. V prípade hrubého znečistenia sa použijú vlhké textilné utierky aj niekoľkokrát prepláchnuté. Ideálnym riešením je používanie papierových utierok, ktoré bývajú zvlhčené dezinfekčným prostriedkom.

Osušenie vemena – vykonávame utierkou, ktorá bola predtým namočená do účinného dezinfekčného roztoku a pred použitím dokonale vyžmýkaná (tzv. pre-dip^a)

Oddávanie a posúdenie prvých strekov mlieka spolu s prehmataním polovičiek vemena má diagnostický význam predovšetkým vo vyhľadávaní oviec postihnutých mastitídou. Oddávanie sa vykonáva do osobitnej nádoby s tmavým (najlepšie dvojitém) dnom. Prvou kvalitatívnou zmenou mlieka pri mastitíde býva prítomnosť vločiek kazeínu. Ovce vykazujúce chorobné zmeny na polovičke vemena, alebo zmeny v kvalite mlieka je potrebné označiť (v dojární vydojiť osobitným dojacím strojom do kanvy alebo ručne). Oddávaním prvých strekov sa súčasne z ceckových kanálikov odstraňuje zaschnutá nečistota a prípadné zvyšky dezinfekčného roztoku použitého na dezinfekciu ceckov po dojení.

Vlastné dojenie, ktoré nasleduje hneď po ukončení prípravy ovce nasadením ceckových násadcov. Na polovičky vykazujúce atrofické zmeny ceckové násadce nenasadzujeme. Dodávanie ručne sa vykonáva ku koncu dojenia (pri zreteľnom znížení prietoku mlieka).

Dezinfekcia ceckov sa vykonáva bezprostredne po odobratí dojačej súpravy tak, že dolná časť každého cecku sa ponorí do dezinfekčného roztoku. Odporúčajú sa roztoky na báze aktívneho jódu, chlóru, kyseliny mliečnej, resp. kvartérnych amóniových solí a pod. Veľmi dôležité je dbať na používanie správnej koncentrácie dezinfekčného roztoku a na čistenie a umývanie nádobiek (aplikátorov) aspoň 2-krát týždenne. Účelom vykonávania tohto pracovného postupu je devitalizácia patogénnych mikroorganizmov vo vstupnej bráne – ceckovom kanáliku ešte v čase, kým nedosiahne svoj minimálny priemer.

Zabezpečenie tlmiačich opatrení

Liečba mastitíd v laktácii intramamárnymi antibiotickými prípravkami.

Veterinár s chovateľom spravidla dlhodobo vyhodnocujú efekt používaných antibiotík a pri výbere vhodného prípravku spoločne zohľad-

ňujú jeho parametre (počet aplikácií, ochranná doba, cena). Výber vhodného intramamárneho prípravku na liečbu mastitíd v konkrétnom chove musí zložením vyplývať z predchádzajúceho otestovania baktérií na citlivosť ku antibiotikám, ktoré boli minimálne 3 týždne predtým izolované z klinických prípadov mastitíd.

Pred vlastným úkonom farmár zabezpečí dôkladné umytie vemena teplou vodou a následne jeho osušenie. Polovičky vemena sa pred aplikáciou dôkladne vydoja. Veterinár dezinfikuje konce ceckov v okolí vývodu ceckového kanálika (70 %-ný benzínalkohol). Do každej polovičky postihnutej vemena sa po šetrnom prekonaní sfinkteru ceckového kanálika aplikuje intramamárny antibiotický prípravok v dávke odporúčanej výrobcom. Každý terapeutický zákrok je ukončený dezinfekciou koncov ceckov ponorením do účinnej koncentrácie roztoku vhodného dezinfekčného prostriedku. Aplikáciu prípravku je potrebné opakovať zvyčajne po 12 až 24 hodinách optimálne počas 3 dní, resp. v závislosti od použitého prípravku podľa návodu výrobcu.

Liečba mastitíd (ošetrovanie vemena) v období státia nasucho

Pri jednorázovom ošetrovaní vemena pred zasúšením (posledné dojenie v laktácii) zo strany chovateľa musí byť rovnako vykonaná toaleta vemena ako pri aplikácii liečiv v laktácii. Výber antibiotika obsiahnutého v prípravku pre aplikáciu v období státia nasucho musí byť konzultovaný s veterinárnym lekárom.

Vyraďovanie oviec - selekcia

Z hľadiska dosiahnutia okamžitého efektu redukcie výskytu mastitíd v stáde je vyraďovanie účinnou tlmiacou metódou. Náročnosť však spočíva v kvalitnej príprave mladých jariet z vlastného odchovu alebo v nákladoch na zakúpenie jariet alebo oviec v počte zohľadňujúcom plánovaný ročný obrat stáda (10 – 15 %).

Na záver

Úroveň interpretácie miery rizík pri zabezpečovaní produkcie mlieka v našich chovoch oviec neodráža skutočnú úroveň a vývoj vedomosti v oblasti mikrobiológie a hygieny chovu. Východiskom môže byť aplikovanie poznatkov, ktoré vyplývajú z riešení výskumných úloh doma i v zahraničí a sú vhodnou formou spracované na špecializovaných pracoviskách. Príspevkom do mozaiky okruhov riešenia aktuálnych problémov na úrovni chovateľov oviec by mala byť predkladaný „materiál“, ktorý sa venuje hlavne metódam prevencie mastitíd zapríčiňovaných baktériami environmentálneho pôvodu.

Podakovanie

Táto práca bola podporovaná projektom APVV-0679-10. Okrem Agentúry APVV podakovanie patrí vedeniu PD Kluknava za vytvorenie priaznivých podmienok pre uskutočnenie experimentálnych prác v rámci riešenia projektu.

KARPATSKÝ REDYK 2013

NOVINKA

Špeciálne OVČIE

ORGANICKÉ HNOJIVO S DLHODOBÝM ÚČINKOM

Pre kvet a plod

DEPARTMENT OF AGRICULTURE

FLOVUM

KRÁSKNE KVETY A JEDINEČNÉ PLODY

Produkt

SK Univerzita Hnojivo – spája svojimi vedomosťami na slovenskom trhu, ktoré v sebe spracováva spoločnosť organických a minerálnych hnojív. Produkt Flovium sú granulované pelety medziobčiernej formy vyrobené z vyčisteného ovčieho hnoja zloženého z chovu oviec na hlboké podstielke na severe Slovenska. Spája všetky hygienické a kvalitatívne vlastnosti podľa aktuálnych platných nariadení SR. Jedine organické hnojivo so spalným obsahom humusových látok, obsahom základných urodutkových prvkov (N, P205, K20) a obsahom dôležitých stopových prvkov postupne vplývajúcej na kvalitu pestovaných plodín. Bez pridávok chemikálií a konzervačných látok.

Používa sa k príprave pôdy, k základnému hnojeniu pred výsadbou a počas vegetácie na prihnojovanie.

Ochrana zdravia a bezpecnost' ludi a zvierat
Pri aplikácii pripravku je potrebne zachovat' zakladne zasady hygieny a bezpecnosti pri práci a pouzivat' osobne ochranné prostriedky. Pri práci nejst', nepit' a nejavat' /S20, S21/. Po práci a pred jedlom umyt' ruky teplou vodou a mydlom /S28/. Dbat' aby sa pripravok nedostal do oči /S25/ chránit' pred nepovolenými osobami a deťmi /S2/. Uchovavajte mimo dosahu horlavého materiu /S17/.

Skladování: Skladujte v původních obaloch v krytých větracích a uzavíratelných skladoch oddelené od potravín a krmív. Doba použitelnosti pre výrobok skladovaný v původních obaloch je 2 roky od dátumu výroby.

Zneškodňovanie obalov:
Prázdne obaly odovzdajte na recykliáciu do separovaného zberu alebo na likvidáciu podľa miestnych predpisov.

ZAMAGRO Plus s.r.o.

ZAMAGRO Plus s.r.o.
1. máj 470/59.061 01, Spišská Stará Ves
www.organickehojiva.sk

iti im výroby/dati im výrob:

Zloženie a vlastnosti / Složení a vlastnosti:

Zloženie a vlastnosti / Složení a vlastnosti:
Obsah celkového dusíka ako N v sušine v % / Obsah celkového dusíka iako N v sušine v % min.

Zloženie a vlastnosti / Složení a vlastnosti:

Obsah celkového dusíka ako N v sušine %	/ Obsah celkového dusíka jako N v sušine % min.
Obsah celkového tuku ako P2O5 v sušine %	/ Obsah celkového tuku jako P2O5 v sušine % min.
Obsah celkového draslíka ako K2O v sušine %	/ Obsah celkového draslíka jako K2O v sušine % min.
Hodnota pH / Hodnota pH	
Obsah sušiny v %	/ Obsah sušiny v % min.
Obsah spařilných látok v sušine v %	/ Obsah spařilných látok v sušine v % min.
Celkový obsah huminových látok v sušine v %	/ Celkový obsah huminových látok v sušine v % min.
Obsah rozkladných látok podľa zákonom ustanovené limity platné v SR	/ Obsah rozkladných látok spĺňa zákonem ustanovené limity platné v SR

Obsah sušiny v % / Obsah sušiny v % min.

Obsah spáliteľných látok v sušine v % / Obsah spaliteľných látok v sušine v % min.

Celkový obsah huminových látek v sušině v % / Celkový obsah huminových látek v sušině v % min.

Obsah rizikových látok spĺňa zákonom stanovené limity platné v SR. / Obsah rizikových látok spĺňuje zákonom stanovené limity platné v SR.

2
-
C
L
r

>

fiialkv	145 g/m ²
---------	----------------------

bromélie 145 g/m²

izbové	150 g/m

NPK 2,35 - 1,81 - 6,56 + HUMÍNOVÉ LÁTKY
ÚKSÚP certifikát č. 1081

0 598005 723055

SK

  LDPE